

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

LÖNESTATISTISK ÅRSBOK

FÖR

SVERIGE

1929

UTGIVEN AV

K. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1931

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

INLEDNING

TILL

Lönestatistisk årsbok för Sverige / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1931-1953. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1929-1951.

1929-1949 med innehållsförteckning, sammanfattning och parallelltitel på franska: *Annuaire statistique des salaires de la Suède.* - 1950-1951 med innehållsförteckning, sammanfattning och parallelltitel på engelska: *Year book of wage statistics in Sweden.*

Föregångare:

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1912-1929. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1928.

Sociala meddelanden. – Stockholm : Norstedt, 1912-1967. – 1912-1953 utgör Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden.

Här publicerade Socialstyrelsen uppgifter om löneförhållandena inom industri och hantverk m.m.

Efterföljare:

Löner. Del. 1: Tjänstemän inom privat sektor / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1954-1986. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1953-1985

Löner. Del 2: Arbetare inom privat sektor / Statistiska centralbyrån. – Stockholm,

1954-1986. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1952-1985

Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950 / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1960.

Lönestatistisk årsbok för Sverige 1929. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

LÖNESTATISTISK ÅRSBOK

FÖR

SVERIGE

1929

UTGIVEN AV

K. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1931

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Annuaire statistique des salaires de la Suède en 1929.

Pour la table des matières voir page	4
Pour le résumé français voir page	5

De i föreliggande publikation ingående redogörelserna för arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk samt för löneförhållandena inom industri och hantverk, transportväsen m. m. ha tidigare utgivits var för sig, den förra i form av den årliga publikationen »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk», den senare såsom en regelmässigt återkommande uppsats i Sociala Meddelanden (senast i årg. 1929, sid. 841 o. f.).

Den nu vidtagna förändringen inskränker sig dock ej till ett sammanförande i en publikation av nämnda båda berättelser, utan föreliggande framställning avviker även till sitt innehåll rätt väsentligt från redogörelserna för föregående år. Sålunda ha — jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 4 september 1929 — från och med redogörelseåret ändrade bestämmelser för insamlande av uppgifter till den officiella lantarbetarstatistiken tillämpats, vilka föranlett betydande omläggningar av såväl text som tabeller. Vidare har, i samband med det åt socialstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1928 givna uppdraget att verkställa utredning angående möjligheterna att åstadkomma en förbättrad lönestatistik för industri och hantverk m. m., vissa förändringar vidtagits i redogörelsen för den industriella lönestatistiken. Dessa förändringar äro dock övervägande av formell art, enär de pågående undersökningarna angående möjligheterna till mera djupgående ändringar beträffande denna statistiks innehåll och omfattning ännu icke blivit slutförda.

Preliminära siffror rörande löneförhållandena inom jordbruket och inom industrien ha tidigare publicerats i Sociala Meddelanden (årg. 1930, sid. 127 o. f. samt 443 o. f.).

Den närmaste ledningen av hithörande arbeten handhaves inom styrelsen av tf. förste aktuarierna O. Andelius och A. Tvengeström, av vilka den förre utarbetat avdelning I och den senare avdelning II av föreliggande berättelse.

Stockholm i december 1930.

GUNNAR HUSS.

BERTIL NYSTRÖM.

INNEHALLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Sammanfattning på franska</i>	5
I. Arbetstid och arbetslön inom jordbruk och skogsbruk år 1929	
A. Undersökningens primärmaterial	9
B. Arbetstid	10
C. Arbetslön	
a. Översikt över lönenivåns förändringar åren 1913—1929	16
b. Avtalsenliga och faktiska löner å olika orter	19
1. Tjänstefolk	22
2. Statare	23
3. Daglönare	27
4. Skogsarbetare	31
II. Löneförhållandena inom industri och hantverk, transportväsen m. m. år 1929	
A. Undersökningens primärmaterial	34
B. Arbetstid och arbetslön	
a. Översikt över lönenivåns förändringar åren 1913—1929	
1. Förvaltningspersonal	41
2. Arbetare inom industri och hantverk, transportväsen m. m.	46
b. Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar	
1. Förvaltningspersonal	51
2. Arbetare inom industri och hantverk, transportväsen m. m.	53
c. Arbetslönerna inom olika yrortsgrupper och å olika orter samt inom export- och hemmamarknadsindustri	81
Bilagor:	
Bil. 1. Formulär till uppgifter för lantarbetarstatistiken	95
Bil. 2. Formulär till uppgifter för den industriella lönestatistiken	97

TABLE DES MATIÈRES

	Page
<i>Résumé en français</i>	5
I. Heures de travail et salaires dans l'agriculture et l'industrie forestière en 1929	
A. Matériel primaire de l'enquête	9
B. Heures de travail	10
C. Salaires	
a. Aperçu général sur les fluctuations des salaires de 1913 à 1929	16
b. Taux de salaires et salaires effectifs dans les diverses localités	19
1. Domestiques	22
2. Ouvriers agricoles à salaire mixte	23
3. Journaliers	27
4. Ouvriers forestiers	31
II. Salaires dans l'industrie, dans les métiers manuels, dans les services de communications, etc. en 1929	
A. Matériel primaire de l'enquête	34
B. Heures de travail et salaires	
a. Aperçu général sur les fluctuations des salaires de 1913 à 1929	
1. Employés	41
2. Ouvriers de l'industrie, des métiers manuels, des transports, etc.	46
b. Evolution des salaires dans les diverses branches économiques	
1. Employés	51
2. Ouvriers de l'industrie, des métiers manuels, des transports, etc.	53
c. Les salaires suivant les différents groupes de la cherté du coût de vie, dans diverses localités, ainsi que dans les industries d'exportation et dans les industries protégées ...	81
Annexes:	
Ann. 1. Formulaire de renseignements pour la statistique des ouvriers agricoles	95
Ann. 2. Formulaire de renseignements pour la statistique des salaires industriels	97

Résumé.

I. Durée du travail et salaires dans l'agriculture et l'exploitation forestière en 1929.

En ce qui concerne les ouvriers agricoles, les renseignements réunis dans l'exposé ci-dessous indiquent que le niveau des salaires n'a pas subi, au cours de 1929 et par comparaison avec l'année précédente, de modifications appréciables.

L'enquête s'appuie sur 352 questionnaires réunis par les sociétés d'économie rurale par l'intermédiaire de leurs représentants dans les circonscriptions judiciaires ou territoires équivalents. Ces questionnaires étaient, dans leurs grandes lignes, identiques à ceux qui avaient été précédemment utilisés, avec cette différence qu'on en avait exclu la question sur la proportion de la main-d'œuvre agricole. Les nouveaux formulaires prévoient, par contre, des renseignements plus précis sur le chômage, renseignements qui ont été étudiés ailleurs (Sociala Meddelanden, année 1930, p. 127).

Durée du travail. La durée moyenne du travail dans l'agriculture a subi, de 1913 à 1920, une réduction assez considérable; au cours des années suivantes, elle est restée à peu près stationnaire (v. tabl. 1, p. 12). Pour les ouvriers agricoles proprement dits (tabl. 2, p. 14), la durée nette du travail par journée d'été était de 9·8 heures et la durée des repos, de 2·0 heures en moyenne pour l'ensemble du pays. Pendant l'hiver, la durée du travail était de 7·8 heures et celle des repos, de 1·4 heures.

Lorsque, comme c'est le cas dans beaucoup de fermes, les charretiers sont, avant le commencement du travail agricole proprement dit, tenus de panser les chevaux pendant une demi-heure à une heure, leur journée de travail se trouve augmentée d'autant par rapport à celle des autres ouvriers agricoles.

La durée du travail pour le personnel chargé du soin des bestiaux est à peu près la même d'un bout de l'année à l'autre. En moyenne, et pour l'ensemble du pays, la journée de travail nette était de 10·4 heures en été et de 10·2 heures en hiver. La journée est donc généralement très longue; toutefois, pendant certaines heures, le travail se borne à la garde et à la surveillance des bestiaux et, d'autre part, ce personnel dispose largement du temps nécessaire au repos et à la prise des repas. Dans ces conditions, il est un peu difficile d'indiquer exactement la durée du temps affecté au repos. On a calculé que cette durée pouvait être évaluée à une moyenne de 3·3 heures en été et de 3·2 heures en hiver.

Il y a lieu de faire remarquer que, dans un bon nombre de fermes, pendant les mois d'été, le travail des ouvriers agricoles proprement dits et des charretiers cesse, le samedi, une demi-heure à trois heures plus tôt que pendant les cinq autres jours de travail de la semaine. Pendant les saisons de semence et de récolte par contre, on doit recourir parfois à des heures de travail supplémentaires.

Salaires. Les données recueillies à cet égard par la présente enquête concernent la main-d'œuvre la moins qualifiée et la moins payée, pour laquelle les salaires sont généralement fixés d'après les coutumes locales, et non les spécialistes professionnels, qui sont généralement rétribués suivant leur capacité personnelle. La première des deux catégories de main-d'œuvre ci-dessus comprend cependant la grande majorité des ouvriers agricoles et se rencontre dans la plus grande partie, sinon dans la totalité du pays.

Les principaux résultats des calculs effectués à ce sujet figurent aux tabl. 3 et 4, pages 17, 20—21. Au cours de l'année 1929, les salaires des ouvriers agricoles en Suède étaient en moyenne de 70 % environ (68 % pour les hommes et 87 % pour les femmes) supérieurs

au niveau de 1913 (v. le diagramme page 18). En l'absence de données sur le coût de la vie dans les campagnes, on ne peut évaluer le salaire réel.

En ce qui concerne la main-d'œuvre la plus importante pour la petite culture, c.-à-d. les domestiques célibataires, la rémunération du travail consiste en gages annuels en espèces, augmentés de la nourriture et du logement. L'importance de ces diverses formes de rémunération varie beaucoup suivant les régions; pour l'ensemble du pays, les gages annuels d'un valet de ferme s'élevaient en moyenne à 566 cour.; la nourriture étant évaluée à 557 cour. par an (1.53 cour. par jour), le produit total du travail est donc de 1123 cour. par an. Pour une servante, les moyennes correspondantes sont de 428 cour., de 465 cour. (1.27 cour. par jour) et de 893 cour. Pour les valets de ferme, généralement mariés, qui, sous le nom de »statare» (ouvriers agricoles à salaire mixte), travaillent dans les grandes propriétés des régions agricoles proprement dites, et qui, en plus de leurs gages annuels de 631 cour. en moyenne, sont rétribués en nature (»stat»), sous forme de lait, de blé, de pommes de terre, etc. et disposent d'un logement pour eux et leur famille, le produit du travail s'élève en moyenne et par an, suivant les évaluations qui ont servi de base à cette enquête, à 1308 cour. Dans ce chiffre se trouve comprise la valeur du logement qui se compose ordinairement, dans le sud de la Suède, de deux pièces et cuisine, mais ne comprend généralement, dans le reste du pays, qu'une pièce et une cuisine. Toutefois, ces données ne concernent que les valets de charrue ordinaires; les ouvriers à salaire mixte chargés du soin des bestiaux bénéficient en effet de gages en espèces plus élevés et parfois aussi de gages en nature plus importants, en sorte qu'on évalue le produit annuel de leur travail à 1408 cour.

À côté de ces ouvriers à salaire mixte (statare), il existe des journaliers à demeure qui ne sont pas ou presque pas payés en nature, et dont le salaire quotidien varie beaucoup suivant les différentes régions. Ce salaire à la journée s'élève en moyenne à 4.27 cour. en été et à 3.37 cour. en hiver, mais il est diminué de respectivement 1.29 cour. et de 1.15 cour. lorsque l'ouvrier est nourri par le patron.

Outre ces journaliers, généralement engagés pour une année entière ou tout au moins pour plusieurs mois chez un même patron, il existe des ouvriers agricoles qui s'embauchent tantôt chez l'un, tantôt chez l'autre, suivant les besoins du moment. En été, le salaire quotidien de ces journaliers occasionnels, qui ne sont pas logés gratuitement, est en moyenne de 4.73 cour.; il est de 3.71 en hiver, la nourriture restant à leurs frais. Lorsque ces ouvriers sont nourris par le patron, leur salaire moyen est de 3.33 cour. en été et de 2.50 cour. en hiver. Le montant du salaire par journée d'été pour les journaliers occasionnels hommes, non comprise la nourriture, suivant les différents départements, ressort du cartogramme de la page 29. — Pendant l'hiver, ces journaliers sont en majeure partie employés, dans la Suède centrale et septentrionale, aux travaux forestiers; suivant les renseignements spécialement recueillis à cet égard, leur salaire journalier s'élevait, en 1929, à 5.51 cour. pour les ouvriers d'abatage, et à 10.28 cour. pour les ouvriers chargés du charroi (un homme et un cheval).

Parmi les ouvriers payés à la journée, il existe aussi un grand nombre de femmes, employées comme aides pour la culture des betteraves et des pommes de terre, pour la rentrée des foins et des blés, etc.; elles ont un salaire moyen de 2.97 cour. par journée d'été (2.07 cour. environ avec la nourriture), lorsqu'elles sont considérées comme faisant partie du personnel fixe de la ferme. Lorsqu'il s'agit d'une aide occasionnelle, le salaire des femmes est, en été, un peu plus élevé: la moyenne pour l'ensemble du pays est de 3.27 cour. sans la nourriture, et de 2.33 cour. avec la nourriture. Pendant les mois d'hiver, le salaire de ces journalières diminue sensiblement, de même que pour les ouvriers hommes appartenant à la catégorie correspondante.

II. Salaires dans l'industrie, dans les métiers manuels, dans les services de transports, etc. en 1929.

En ce qui concerne les salaires des employés et des ouvriers de l'industrie, le compte-rendu ci-après indique que, dans le courant des années 1928 et 1929, le niveau de ces salaires s'est maintenu à peu près stationnaire, avec cependant une certaine tendance à la hausse en ce qui concerne les ouvriers.

L'enquête s'appuie sur un questionnaire auquel ont répondu 4 454 entreprises. Dans ce nombre, 3 073 ont fourni à la fois des renseignements sur les employés et sur les ouvriers, 596 sur les employés seuls, et 785 sur les ouvriers seuls. Les données fournies par ces entreprises englobent en tout 380 754 salariés, dont 62 650 employés et 318 104 ouvriers. Parmi ces derniers, 84 % environ appartiennent à l'industrie proprement dite et le reste,

soit 16 % environ, aux groupes des transports, services de tramways, bâtiment, commerce et entrepôts.

De même que l'année précédente,¹ le questionnaire ne portait, en ce qui concerne les employés, que sur la somme totale payée sous forme de salaires par chaque entreprise et sur le nombre moyen, réparti en hommes et femmes, des employés attachés aux entreprises pendant l'exercice envisagé. En ce qui concerne, par contre, les ouvriers, le questionnaire prévoyait la répartition de la somme globale des salaires sur les ouvriers à l'heure et sur les ouvriers à forfait, ainsi que l'indication du nombre d'heures correspondant. On demandait en outre aux intéressés de mentionner le nombre total de journées de travail et le nombre moyen quotidien des ouvriers pendant la période envisagée.

Salaires. Les employés visés par l'enquête ont été, comme l'année précédente, répartis en trois groupes: le personnel technique, les employés de bureaux proprement dits et le personnel des magasins. Le revenu annuel moyen des salariés appartenant aux trois groupes précités s'élevait en 1929 à la somme de 3 880 cour., ce qui implique, sur les chiffres de 1913, une augmentation de 89 %, tandis que ce niveau des salaires est sensiblement égal à celui de 1928. Comme précédemment, le traitement moyen atteint son maximum pour le personnel technique (5 619 cour.) et son minimum pour le personnel des magasins (2 914 cour.), tandis que le traitement moyen du personnel de bureaux proprement dit tient à peu près le milieu entre les deux précédents (4 206 cour.). Les fluctuations du niveau des salaires pendant la période 1913—1929 varient notablement suivant les groupes. C'est ainsi que les salaires du groupe le moins payé sont ceux dont l'augmentation a été la plus forte (105 %), tandis que l'augmentation des salaires des deux premiers groupes a été respectivement de 82 et de 79 %. En outre, on constate que l'augmentation a généralement été plus marquée pour les femmes (113 %) que pour les hommes (92 %), cette tendance étant toutefois essentiellement limitée aux groupes de techniciens et d'employés de bureaux proprement dits, tandis que, dans le groupe des magasins, l'évolution a été sensiblement proportionnelle pour les salariés des deux sexes.

Le salaire annuel moyen des ouvriers hommes adultes a été, pour les années 1928 et 1929, évalué à respectivement 2 697 et 2 846 cour.; ces chiffres sont respectivement 1 614 cour. et 1 637 cour. pour les femmes, et 1 035 et 1 099 cour. pour les mineurs. Pour l'ensemble des ouvriers, on enregistre un salaire annuel moyen de 2 528 cour. en 1929 et de 2 416 cour. en 1928, soit une augmentation de près de 5 %. L'augmentation moyenne de l'heure n'étant cependant que d'environ 2 %, l'augmentation du salaire annuel doit être en majeure partie attribuée à celle du nombre moyen d'heures de travail par ouvrier, soit 2 275 heures en 1929 au lieu de 2 210 heures l'année précédente. Cette différence tient, à son tour, à ce qu'en 1929, le nombre de journées de travail perdues par suite de conflits ne s'est élevé qu'à une petite fraction du nombre atteint en 1928 (0·7 millions au lieu de 4·8 millions en 1928). Quant au chômage, il était sensiblement égal pendant les deux années envisagées (10·2 % des ouvriers indiqués par les syndicats en 1929, et 10·6 % en 1928).

Pour le groupe ouvrier considéré dans son ensemble, on constate, par comparaison avec l'année 1913, que le revenu moyen a augmenté de 132 % par an, de 133 % par jour et de 180 % par heure. La cause des différences que l'on observe dans les fluctuations des salaires, suivant qu'on les considère par an, par jour ou par heure, tient en majeure partie à la réduction survenue au cours de la période envisagée, par suite surtout de la loi de 8 heures, dans la durée du travail par an et par jour.

De même que pour les employés, on constate dans le personnel ouvrier une tendance à l'égalisation des salaires pour les deux sexes. C'est ainsi que, de 1913 à 1929, le salaire annuel des femmes a augmenté de 151 %, le salaire journalier de 148, et le salaire à l'heure, de 208 %, tandis que, pendant le même période, le salaire des hommes n'a augmenté respectivement que de 129, 131 et 178 %.

En ce qui concerne les fluctuations que nous venons de signaler dans le groupe ouvrier considéré dans son ensemble, il convient cependant de faire observer que la proportion entre ouvriers hommes, ouvriers femmes et mineurs s'est quelque peu modifiée d'une année à l'autre. Il s'ensuit que, si l'on veut aboutir à des résultats comparables, les chiffres ci-dessus doivent être complétés par des évaluations dites «standard». Si l'on part du nombre relatif d'ouvriers hommes, d'ouvriers femmes et de mineurs noté en 1929, et si l'on suppose que cette proportion s'est maintenue pendant toute la période envisagée, et que l'augmentation des salaires pour chaque catégorie est bien celle que donne la statistique, l'augmentation moyenne pour l'ensemble des trois groupes atteint, pour la période envisagée, 131 % par an, 132 % par jour et 178 % par heure. Les nombres indices expri-

¹ Cf Sociala Meddelanden, année 1929, p. 841 et suivantes.

mant, pour l'année 1929, l'élévation générale moyenne des salaires deviennent respectivement (en posant l'index de 1913 égal à 100) 231, 232 et 278. Les nombres indices correspondants pour les autres années de la période envisagée se retrouvent dans le tableau ci-dessous:

Nombres indices (1913 = 100)	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Salaires nominaux:																
par heure .	105	108	118	145	213	283	368	363	263	250	255	263	265	268	272	278
» jour ...	102	108	120	146	207	266	309	305	223	213	214	220	223	223	225	232
» an.....	100	107	120	143	200	256	294	271	208	202	211	216	220	224	220	231
Coût de la vie	102	115	130	162	225	261	269	241	195	177	174	176	172	171	171	169
Salaires réels:																
par heure .	103	94	91	90	95	108	137	151	135	141	147	149	154	157	159	164
» jour ...	100	94	92	90	92	102	115	127	114	120	123	125	130	130	132	137
» an.....	98	93	92	88	89	98	109	112	107	114	121	123	128	131	129	137

Les calculs effectués jusqu'ici ne portent cependant que sur les salaires en espèces et ne concernent, par suite, que les modifications nominales survenues dans les salaires au cours de la période envisagée. Par comparaison des nombres indices ci-dessus avec les nombres indices du coût de la vie publié par l'Administration du Travail et de la Prévoyance sociale, on a cherché à établir la mesure dans laquelle les fluctuations des salaires en espèces sont vraiment effectives et comportent une possibilité d'achat d'une quantité plus ou moins grande de marchandises. On trouvera dans le tableau ci-dessus les nombres indices ainsi établis des salaires réels.

Il ressort de ce tableau que, jusques et y compris 1918, l'augmentation des salaires, aussi bien quotidiens qu'horaires, était inférieure à l'augmentation des nombres indices du coût de la vie en sorte que les salaires réels correspondants de cette période étaient inférieurs à ceux de l'année 1913, mais qu'à partir de 1919 c'est l'inverse qui se produit. Le salaire annuel a été l'objet d'une évolution analogue à cette différence près que, ici, l'équilibre entre le salaire et le coût de la vie ne s'est établi qu'un an plus tard, c.-à.-d. en 1920.

Après avoir de la sorte — mais au cours d'années différentes — dépassé le niveau de l'année de base, les trois catégories de salaires ont continué à augmenter et ont atteint simultanément, en 1921, un maximum secondaire. Les salaires en espèces et le coût de la vie avaient, dès l'année précédente, atteint leur maximum absolu au cours des 17 années envisagées. Tandis qu'en 1921, qui fut la première année de la période de baisse, l'augmentation des salaires réels est due au fait que la réduction des salaires en espèces fut plus lente que celle du coût de la vie, on observe en 1922 le phénomène inverse, qui détermine une diminution des salaires effectifs et les ramène sensiblement au niveau de 1920. L'évolution de 1923, date à laquelle les salaires réels atteignent leur minimum au cours de la période de baisse, fut, en principe, analogue à celle de 1921. Tandis qu'au cours des années suivantes (à l'exception de l'année 1925), le coût de la vie a continué à diminuer, bien que lentement, le revenu moyen, qu'il soit calculé par an, par jour ou par heure, a été l'objet d'une augmentation qui n'est pas négligeable. Grâce au jeu de ces divers facteurs, les salaires effectifs ont augmenté d'une année à l'autre d'une façon à peu près continue et peuvent, pour l'année de la présente enquête, être évalués à 37 % au-dessus du niveau de 1913, pour ce qui concerne les salaires par an et par jour, et à 64 % pour les salaires par heure.

I. Arbetstid och arbetslön inom jordbruk och skogsbruk år 1929.

A. Undersökningens primärmaterial.

Alltifrån den officiella lantarbetarstatistikens början år 1911 t. o. m. år 1928 har primärmaterialet till denna statistik insamlats från kommunalstämmoordförandena i rikets landskommuner. Fr. o. m. år 1929 vidtogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1928 på förslag av 1926 års besparingssakkunniga den ändringen, att primäruppgifternas avlämnande överflyttades från kommunalstämmoordförandena till de häradsombud eller mot dem svarande personer, vilka enligt gällande ordning ha att till hushållningssällskapen insända vissa primäruppgifter för den officiella jordbruksstatistiken. Den 4 september 1929 utfärdades kungl. kungörelse angående insamlande av uppgifter till lantarbetarstatistiken (sv. förf.-saml. 1929 nr 281). Härigenom förordnades, att det skulle ankomma på hushållningssällskapen att till den officiella lantarbetarstatistiken anskaffa dels årligen uppgifter angående arbetslöshet och arbetslön inom jordbruket, dels ock vart femte år uppgift om arbetstiden inom detsamma. Nämda uppgifter skulle inom varje hushållningssällskap insamlas av högre underavdelning eller, där sådan ej vore inrättad, av häradsombud, som jämlikt gällande reglemente av hushållningssällskapet utsetts för anskaffande av årliga uppgifter till jordbruksstatistiken. Uppgifterna borde till hushållningssällskapet insändas före den 15 november, varefter hushållningssällskapet hade att efter granskning och erforderlig komplettering före den 15 december insända dem till socialstyrelsen. Det skulle tillkomma socialstyrelsen att fastställa formulär för ifrågavarande uppgifter samt meddela anvisningar för deras ifyllande. Samtidigt upphävdes dittills gällande föreskrifter angående insamlande och insändande till statistiska centralbyrån av uppgifter om arbetspriser för jordbruksarbetare.

I enlighet med nämnda kungl. kungörelse utarbetades ett särskilt frågeformulär till uppgifter för tjänsteåret 1929/1930 angående vissa lantarbetarförhållanden (se bil. 1, sid. 95). Formuläret överensstämde i huvudsak med det tidigare använda. I enlighet med vad som stadgats i förenämnda kungl. kungörelse uteslöts dock frågan om tillgången på lantarbetare, varemot punkten om arbetslöshet bibehölls, varjämte anvisningarna för formulärets ifyllande förkortades och preciserades.

Detta frågeformulär utsändes av socialstyrelsen i oktober 1929 till samtliga hushållningssällskap med anhållan, att de ville ombesörja, att frånu var och en av sällskapens högre underavdelningar resp. häradsombud måtte för tjänsteåret 1929/1930 avgivas möjligast noggranna och fullständiga uppgifter rörande inom resp. område sysselsatta lantarbetares löne- och arbetsförhållanden, varvid uppgifterna för årsanställda arbetare m. fl. borde avse arbetsvillkoren sådana dessa reglerats vid flyttningstiden i slutet av oktober månad.

Från hushållningssällskapen inkommo 352 primäruppgifter, vilka merendels ha avgivits av hushållningssällskapens häradsombud eller av ordförandena i sällskapens högre underavdelningar, vilka senare i allmänhet omfatta ett eller flera härad.

Ombytet av uppgiftslämnare har medfört, ej blott att antalet primäruppgifter minskats till omkring en sjättedel mot tidigare, utan även att redovisningsområdena blivit tämligen olikformiga samt att uppgiftslämnarna kommit att med få undantag utgöras av personer, vilka ej, såsom landsbygdens kommunalstämmoordförande eller hushållningssällskapens sockenombud, besitta långvarig förtrogenhet med avgivande av lönestatistiska uppgifter. På grund härav uppvisa 1929 års uppgifter, särskilt vad arbetslönerna beträffar, på åtskilliga punkter bristande anknytning till de serier av lantarbetarstatistiska uppgifter, som efter enahanda grunder insamlats ända sedan år 1911. I syfte att i görligaste mån bevara kontinuiteten har det därför visat sig nödvändigt att underkasta årets primärmaterial en mycket ingående granskning, vilken i många fall lett till korrigeringar.

På grundval av de intill början av januari 1930 inkomna primäruppgifterna utarbetades en preliminär redogörelse för arbetstillgång och arbetslön inom jordbruket år 1929, vilken publicerades i Sociala Meddelanden (årg. 1930, sid. 127). Denna redogörelse underställdes granskning av vederbörande hushållningssällskap. Med beaktande av därvid gjorda erinringar har utarbetats efterföljande redogörelse för arbetstid och arbetslön inom jordbruket.¹

B. Arbetstid.

Arbetstidens art och bestämning inom jordbruket. På grund av den betydelse årstider och väderlek, klimatiska skiljaktigheter mellan olika landsdelar, lokala arbetssedvänjor samt brukningsdelarnas växlande storlek och därav betingade olikartade arbetsfördelning m. m. ha för jordbrukets arbetstidsförhållanden, möter det väsentligt större svårigheter

¹ Det i tidigare lantarbetarstatistiska berättelser införda kapitlet om läget på jordbrukets arbetsmarknad har här utslutits, då en uttömmande redogörelse för de å frågeformulären lämnade hithörande uppgifterna meddelats i den nyss nämnda uppsatsen i Sociala Meddelanden.

att siffermässigt bestämma den faktiskt tillämpade arbetstiden vid jordbruket än inom industrien. Undersökningen har därför måst begränsas till några få huvudpunkter. I frågeformuläret efterfrågas sålunda den normala arbetstidens början och slut samt rasternas längd sommar och vinter för var och en av de trenne grupper, på vilka lantarbetarna ur arbetstidssynpunkt kunna uppdelas, nämligen vanliga jordbruksarbetare, körkarlar och kreatursskötare. Med sommar avses härvid jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast, samt med vinter de tre månader av vinterhalvåret, då dagen är kortast samt arbetet börjar senast och upphör tidigast. Skillnaden i arbetstidshänseende mellan å ena sidan »vanliga» eller »egentliga» jordbruksarbetare och å den andra körkarlar beror huvudsakligen därpå, att de senare vid sidan av sitt jordbruksarbete vanligen även ha att rykta de hästar de köra samt att rengöra stallen. Kreatursskötarna däremot intaga i viss mån en särställning. Då kreaturen kräva föda och tillsyn från tidigt på morgonen till sent på kvällen, vardagar såväl som sön- och helgdagar, blir den med deras vård sysselsatta personalens arbetsdag synnerligen lång samt tämligen lika året om, varjämte djurvårdarna även under söndagarna äro bundna vid tjänsten, såvida icke ersättare anskaffas.

Den i det följande redovisade nettoarbetstiden har erhållits genom att draga den sammanlagda rastetiden från bruttoarbetstiden, varmed förstås antalet timmar mellan arbetets början och slut, då arbetaren alltså är bunden vid sitt arbete. Framhållas må, att medan inom industrien arbetstiden i regel räknas från arbetarens ankomst till arbetsplatsen och intill hans avgång därifrån, ingår i jordbrukets arbetstid även den särskilt å större gårdar stundom rätt avsevärda tid, som åtgår för tillryggaläggande av vägen mellan platsen för ut- och inryckning och de mer eller mindre avlägsna arbetsställena för dagen.

Arbetstidsuppgifterna avse huvudsakligen det större jordbruket med nägorlunda genomförd arbetsfördelning. Vidare hänföra sig, såsom förut nämnts, dessa uppgifter till förhållandena under högsommaren och den egentliga vintertiden och lämna sålunda ingen upplysning om arbetstiden under vår- och höstmånaderna, då arbetsdagen så småningom förlänges resp. förkortas.¹

Arbetstidens förändringar åren 1913—1929. Jämförbara årliga uppgifter beträffande lantarbetarnas arbetstid föreligga fr. o. m. år 1913. För belysning av arbetstidens förändringar sammanställas riksmedelalen rörande nettoarbetstiden i tab. 1.

¹ Hithörande förhållanden ha blivit närmare belysta genom särskilda i Sociala Meddelanden årg. 1921 (sid. 511 o. f.) och i »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1920» (sid. 38 o. f.) meddelade undersökningar.

Tab. 1. Jordbrukets medelarbetstid åren 1913—1929.

Å r	Genomsnittlig nettoarbetstid i timmar per dag för						Å r	Genomsnittlig nettoarbetstid i timmar per dag för					
	egentliga jordbruksarbetare		körkarlar		kreaturskötare			egentliga jordbruksarbetare		körkarlar		kreaturskötare	
	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter		Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter
1913	10·4	7·9	10·6	8·1	11·1	10·8	1922	9·8	7·8	10·5	8·7	10·4	10·1
1914	10·4	7·9	10·6	8·1	11·1	10·7	1923	9·9	7·8	10·6	8·6	10·4	10·2
1915	10·3	7·9	10·5	8·1	11·1	10·7	1924	9·8	7·8	10·6	8·7	10·4	10·2
1916	10·1	7·9	10·4	8·1	11·1	10·6	1925	9·8	7·8	10·6	8·8	10·4	10·2
1917	10·1	7·9	10·4	8·1	11·0	10·6	1926	9·8	7·8	10·6	8·8	10·4	10·2
1918	10·1	7·9	10·3	8·1	11·0	10·6	1927	9·8	7·8	10·6	8·8	10·4	10·2
1919	9·9	7·8	10·2	8·1	10·8	10·3	1928	9·8	7·8	10·6	8·8	10·4	10·2
1920	9·8	7·7	10·5	8·6	10·3	10·1	1929	9·8	7·8	10·6	8·8	10·4	10·2
1921	9·8	7·8	10·5	8·6	10·4	10·1							

Såsom framgår av tab. 1, förkortades under de 17 år, som jämförelsen omfattar, nettoarbetstiden under sommaren vid vanligt jordbruksarbete med 0% timme eller 6 %. Av nämnda reducering kommo c:a tre fjärdedelar på de fem åren 1916—1920, under vilka jordbrukets arbetsförelåanden kraftigt påverkades av arbetsvillkoren inom industrien, som under denna period upplevde en högkonjunktur med starka personalutvidgningar. När efter 1920 arbetstidsförkortningen inom jordbruket i det närmaste upphört, synes detta böra sättas i samband med att den tidigare så skarpa konkurrensen om arbetskraften mellan jordbruk och industri väsentligt försvagats under inverkan av 1921/1922 års arbetslöshetskris och de följande årens ihållande depression. Den avsevärt kortare, i huvudsak av klimatiska förhållanden bestämda vinterarbetstiden har däremot, såsom tab. 1 ävenledes utvisar, förblivit praktiskt taget oförändrad.

Arbetstiden enligt gällande kollektivavtal. Sedan år 1919 ha arbetsförhållandena inom det större jordbruket inom vissa landsdelar varit reglerade genom kollektivavtal, vilka f. n. torde direkt beröra omkring en tiondel av hela antalet lantarbetare vid det större jordbruket. Genom dessa mellan lantarbetsgivarnas och lantarbetarnas organisationer ingångna överenskommelser har även arbetstiden blivit i viss utsträckning fastställd. Hithörande bestämmelser återfinnas i det sommaren 1925 ingångna riksavtalet, som även är gällande för tjänsteåret 1929/1930, samt i ett motsvarande endast för Uppland gällande avtal.¹ I efterföljande sammanställning lämnas en översikt över den avtalsenliga ordinarie arbetstiden och rasttiden i timmar per dag för alla arbetare utom kreaturskötare och mjölkerskor enligt de nyssnämnda avtalen.

Arbetare, som köra dragare, samt tjänare i husbondens kost äro avtalsenligt skyldiga att varje morgon före den ordinarie arbetstidens början

¹ En närmare redogörelse för dessa bestämmelser har lämnats i »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1925» (sid. 74 o. f.).

*Nettoarbetstid (a) och rastetid (b), i timmar per dag, enligt kollektiv-
avtalens bestämmelser.*

	Stockholms o. Uppsala län		Södermanlands, Östergötlands, Värm- lands o. Örebro län		S k å n e		Västmanlands län	
	a	b	a	b	a	b	a	b
Januari	8	1 1/4	8	1 1/4	8	1	8	1 1/4
Februari	8 1/2	1 1/4	8 1/2	1 1/4	8	1	8 1/2	1 1/4
Mars	9	1 1/2	9	1 1/2	10	1 1/2	9	1 1/2
April: 1—15	9	1 1/2	10	2	10	1 1/2	9	1 1/2
16—30	10	2	10	2	10	1 1/2	10	2
Maj—sept.	10	2	10	2	10	1 1/2	10	2
Oktober	9	1 1/2	9	1 1/2	9	1	9	1 1/2
November	8	1 1/4	8	1 1/4	9	1	8	1 1/4
December.....	7 1/2	1 1/4	7 1/2	1 1/2	8	1	7 1/2	1 1/4

— ävensom sön- och helgdagsmorgnar — verkställa rengöring av spiltor eller boxar och rykt (under betesgång även inhämtning) av högst tre hästar (eller oxar). Arbetstiden för kreatursskötare anges i avtalen såsom den tid, som erfordras för djurens rationella skötsel, vilken tid i regel icke får överstiga 10 timmar, och sättes för mjölkerska lika med den tid, som erfordras för mjölkningen.

Arbetstiden enligt uppgifter från orterna m. m. En närmare inblick i arbetstidsförhållandena inom olika delar av landet lämnar tab. 2, i vilken återgivas vissa huvudresultat av de på grundval av hushållnings-sällskapens uppgifter utförda beräkningarna rörande nettoarbetstidens och rastetidens längd sommar och vinter.

För *egentliga jordbruksarbetare* utgjorde, såsom tab. 2 utvisar, år 1929 nettoarbetstiden under sommaren 9^s timmar per dag i genomsnitt för hela riket. Vinterarbetstiden utgjorde 7^s timmar och var sålunda 2° timmar kortare än sommararbetstiden. Länsmedeltalen varierade mellan 10^s och 9¹ timmar under sommaren samt mellan 8⁴ och 7² timmar under vintern.

Rastetiden utgjorde under sommaren i genomsnitt för hela riket 2° timmar per dag, men växlade inom de olika länen från 1 1/2 timme till inemot 3 timmar. Den kortaste rastetiden tillämpades i de tre sydsvenska länen, där i regel endast en middagsrast om 1 1/2 timme inlägges i arbetstiden. I mälardalens provinserna uppgick den genomsnittliga rastetiden till 2 timmar, beroende på att arbetarna utom middagsrast oftast även ha 2 kafferaster (för- och eftermiddag) om 1/4 timme vardera. Utmärkande för de båda nu nämnda områdena är sålunda, att frukostmålet intages före arbetets början och aftonvarden efter dess slut. I övriga landsdelar är det icke ovanligt, att även dessa måltider (eller åtminstone frukosten) inskjutas i arbetstiden. Denna anordning är den väsentliga orsaken till,

Tab. 2. Jordbrukets medelarbetstid inom olika län och hushållningssällskapsområden år 1929.

Län och hushållningssällskapsområden	Genomsnittlig nettoarbetstid i timmar per dag för						Genomsnittlig rastetid i timmar per dag för					
	egentliga jordbruksarbetare		körkarlar		kreaturskötare		egentliga jordbruksarbetare		körkarlar		kreaturskötare	
	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter
Stockholms	9.9	7.8	11.2	8.9	10.5	10.3	2.1	1.3	2.6	1.9	3.8	3.7
Uppsala	10.0	7.8	11.1	9.1	10.8	10.8	2.0	1.3	2.6	1.8	3.8	3.6
Södermanlands	10.0	7.7	10.8	8.6	10.3	9.9	2.0	1.2	2.3	1.6	3.8	3.8
Östergötlands	9.8	7.8	10.6	8.8	10.5	10.4	2.2	1.3	2.4	1.7	3.5	3.5
Jönköpings	9.8	7.8	10.8	8.8	10.9	10.6	2.1	1.4	2.2	1.5	3.1	3.1
Kronobergs	9.8	7.7	10.5	9.0	10.5	10.5	1.8	1.3	1.9	1.6	3.0	2.9
Kalmar	9.8	7.8	10.5	8.8	10.4	10.2	2.2	1.3	2.3	1.5	3.1	3.0
norra hush.-sällsk.	9.6	7.8	10.6	8.8	10.5	10.1	2.4	1.4	2.5	1.8	3.8	3.3
södra >>	9.8	7.8	10.4	8.7	10.4	10.2	2.0	1.3	2.1	1.4	3.0	2.9
Gotlands	9.5	7.6	10.5	9.1	10.5	10.8	2.3	1.5	2.6	1.8	3.0	2.8
Blekinge	9.9	8.1	10.6	9.1	10.6	10.5	1.5	1.0	2.1	1.6	2.9	2.9
Kristianstads	9.8	8.4	10.5	9.3	10.0	9.9	1.4	1.2	1.7	1.4	3.2	3.1
Malmöhus	10.0	8.2	10.7	8.9	9.7	9.7	1.5	1.1	1.8	1.5	3.7	3.6
Hallands	9.9	8.0	10.6	9.0	10.4	10.0	2.2	1.3	2.2	1.4	3.5	3.3
Göteborgs och Bohus	9.8	7.6	10.4	8.7	10.5	10.2	2.2	1.4	2.5	1.7	3.1	2.9
Älvsborgs	9.8	7.6	10.4	8.5	10.5	10.2	2.1	1.4	2.3	1.5	3.0	2.9
norra hush.-sällsk.	9.8	7.6	10.3	8.4	10.3	10.0	2.1	1.3	2.4	1.5	3.1	3.0
södra >>	9.8	7.5	10.5	8.6	10.7	10.3	2.1	1.5	2.2	1.5	2.9	2.7
Skaraborgs	9.9	7.6	10.5	8.5	10.6	10.4	2.1	1.3	2.4	1.6	3.1	3.1
Värmlands	9.8	7.6	10.3	8.1	10.3	10.1	2.1	1.3	2.2	1.4	3.3	3.3
Örebro	9.7	7.6	10.3	8.5	10.0	10.0	2.0	1.4	2.2	1.5	3.5	3.5
Västmanlands	9.7	7.8	10.8	9.2	10.4	10.8	2.1	1.4	2.6	1.9	3.7	3.7
Kopparbergs	9.5	7.7	10.1	8.4	10.1	10.1	1.8	1.5	1.9	1.5	3.5	3.4
Gävleborgs	9.3	7.7	10.1	8.9	10.0	9.9	2.1	1.3	2.5	2.1	3.7	3.6
Västernorrlands	9.8	7.2	10.3	8.3	10.1	10.1	2.1	1.5	2.4	1.8	3.3	2.8
Jämtlands	9.1	7.3	10.0	8.5	9.9	9.9	2.9	2.2	2.9	2.3	3.1	3.0
Västerbottens	9.9	7.9	10.0	8.2	10.5	10.3	2.3	1.8	2.2	1.9	2.8	2.8
Norrbottnens	10.3	8.1	10.6	8.9	10.7	10.2	2.4	1.9	2.5	2.1	2.8	2.8
Hela riket	9.8	7.8	10.6	8.8	10.4	10.2	2.0	1.4	2.3	1.6	3.3	3.2

att den genomsnittliga rastetiden i hela västra Sverige (med vissa angränsande delar av det övriga Götaland) ävensom i största delen av Norrland överstiger 2 timmar. Under vintern var rastetiden i genomsnitt för hela riket 0.8 timme kortare än under sommaren.

De nyss berörda växlingarna i rastetiden påverka givetvis längden av den dagliga bruttoarbetstiden, vilken i genomsnitt utgjorde 11.8 timmar på sommaren och 9.2 på vintern. Genom att inskränka rasternas antal och längd har man i mälardalarna och än mer i Sydsvenskan kunnat begränsa den tid, varunder arbetaren dagligen är bunden av sin tjänst. Detta arbetstidssystem har utbildats under inverkan av den industriella arbetstiden och synes alltmer undantränga det särskilt i västra Sverige på många ställen alltjämt tillämpade äldre systemet med längre men av flera raster avbruten arbetsdag.

För körkarlarna var nettoarbetstiden under sommaren 0.8 och under vintern 1.0 timme längre än för de egentliga jordbruksarbetarna; dessa

siffror skulle sålunda angiva den tid, som det dagliga stallarbetet upptar. I vissa trakter synas emellertid körkarlarna ha ungefär samma arbetstid som de egentliga jordbruksarbetarna, men i dylika fall torde de båda arbetargrupperna ej heller vara vidare skarpt avgränsade mot varandra.

En uppskattning av *kreatursskötarnas* arbetsdag är förenad med vissa svårigheter redan av det skälet, att dess längd åtminstone på större gårdar kan vara växlande för olika arbetare i samma ladugård. Enligt de i tab. 2 framlagda beräkningarna skulle emellertid nettoarbetstiden för denna arbetargrupp överstiga de egentliga jordbruksarbetarnas med 0½ timme under sommaren samt 2¼ timmar under vintern och sålunda vara ganska lång. Detta uppväges emellertid i viss mån därigenom, att sysslorna under vissa timmar av dagen äro av ganska lindrig natur och huvudsakligen bestå i tillsyn och passning.

Det torde böra anmärkas, att vid det norrländska hemmansbruket ladugårdspersonal, som uteslutande sysselsättes med kreaturens vård, knappast torde förekomma i större utsträckning, utan de såsom kreatursskötare här betecknade personerna (merendels kvinnor) utföra i regel även annat arbete och äro sålunda knappast jämförliga med övriga områdens kreatursskötare. För att markera den bristande jämförbarheten ha i tab. 2 uppgifterna rörande kreatursskötarna i de fyra nordligaste länen satts med mediealstil.

Arbetstid å lördagar samt arbetstimmar per vecka. Det tidigare omnämnda riksavtalet medgiver kortare arbetstid å lördagar (under sommaren) än under övriga arbetsdagar. För att utröna, i vad mån detta faktiskt tillämpas, hade å frågeformulären begärts särskilda uppgifter om arbetstiden å lördagarna. En sammanställning landsdelsvis av de sålunda erhållna uppgifterna, utvisande sommar- och vinterarbetstidens genomsnittliga längd på lördagar, lämnas i förra delen av nedanstående tablå:

Landsdelar ¹	Genomsnittlig nettoarbetstid i timmar under lördagar				Genomsnittlig nettoarbetstid per vecka, timmar			
	Egentliga jordbruksarbetare		Körkarlar		Egentliga jordbruksarbetare		Körkarlar	
	sommar	vinter	sommar	vinter	sommar	vinter	sommar	vinter
Östra Sverige	9·2	7·9	10·0	8·8	58·6	46·3	64·4	53·2
Småland och Öarna	9·4	7·4	9·9	8·8	58·0	46·1	62·9	53·3
Södra Sverige	9·6	8·4	10·4	8·9	59·2	49·7	63·5	54·2
Västra Sverige	9·5	7·5	10·2	8·2	58·7	45·7	62·4	50·9
Norra Sverige	8·8	7·3	9·5	8·2	56·6	45·3	60·3	50·8
Hela riket	9·4	7·6	10·0	8·5	58·4	46·6	62·8	52·3

¹ Här sammanföras Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län till *östra Sverige*, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län till *Småland och Öarna*, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län till *södra Sverige*, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län till *västra Sverige* samt Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län till *norra Sverige*.

För de egentliga jordbruksarbetarna var arbetstiden under sommaren 0⁴ och under vintern 0² timme kortare på veckans sista dag än under övriga vardagar. För körkarlar hade redovisats en lördagsarbetstid, som under sommaren var 0⁶ och under vintern 0³ timme kortare än andra arbetsdagar. Kreatursskötarnas lördagsarbetstid har däremot, enligt vad det insamlade materialet utvisar, endast i undantagsfall varit förkortad.

På grundval av de erhållna uppgifterna rörande arbetstidens längd under vanliga arbetsdagar (måndag—fredag) samt lördagar ha vissa genomsnittsberäkningar kunnat verkställas rörande den ordinarie arbetstidens längd per vecka, vilka beträffande egentliga jordbruksarbetare och körkarlar framläggas i senare delen av omstående tablå. I tablån ha ej medtagits kreatursskötare, då uppgifter saknas rörande deras regelmässiga söndagsarbete.¹

För egentliga jordbruksarbetare utgjorde år 1929 arbetstidens genomsnittliga längd per vecka 58⁴ timmar under sommaren och 46⁶ timmar under vintern, under det motsvarande siffror för körkarlarna voro 62⁶ resp. 52³ timmar.

C. Arbetslön.

a. Översikt över lönenivåns förändringar åren 1913—1929.

I frågeformuläret ha uppgifter begärts om de löner i kontant och in natura, som inom vederbörande redovisningsområden vanligen utgå till vissa huvudgrupper av lantarbetare, nämligen dels tjänstefolk (årsanställda ogifta tjänare i arbetsgivarens kost), dels statare (gifta arbetare med stat), dels slutligen olika slag av daglönare. Inom var och en av dessa grupper ha endast upptagits de allmänast förekommande och i regel lägst avlönade arbetarkategorierna. Däremot ha löneuppgifter ej inhämtats rörande förtroende- och yrkesmän av olika slag såsom befallningsmän, rättare, fördrängar, kuskar, stalldrängar, smeder, slöjdare, trädgårdsmästare o. d., vilkas löneförhållanden i högre grad röna inverkan av personliga förhållanden och därför endast kunna utrönas på grundval av individualuppgifter och icke enbart med ledning av summariska genomsnittsuppgifter.

För belysande av löneutvecklingen under den senaste suttonårsperioden meddelas i tab. 3 genomsnittliga lönesiffror beträffande vissa viktigare arbetarkategorier för åren 1913—1929 samt på grundval härav uträknade indextal, utvisande den procentiska löneförändringen för vart och ett av åren 1914—1929 i förhållande till år 1913. I tabellen belyses även löneutvecklingen under de senaste åren med deras i viss mån sta-

¹ Enligt en för år 1925 särskilt verkställd undersökning torde kreatursskötarnas arbetsvecka kunna uppekattas till i genomsnitt 67⁵ timmar under sommaren och 66² timmar under vintern (se »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1925», sid. 73).

Tab. 3. Lönenivåns förändringar åren 1913—1929.

År	M a n l i g a										K v i n n l i g a						
	Tjänare		Statavlonade körkarlar		Tillfälliga daglönare				Beräknad totalavlöning pr år för samtl. arb.	Tjänare		Tillfälliga daglönare				Beräknad totalavlöning pr år för samtl. arb.	
	Konstant årslön	Årslön samt kost och logi	Konstant årslön	Årslön och naturaför-måner	i egen kost		i arbetsgs-kost			Konstant årslön	Årslön samt kost och logi	i egen kost		i arbetsgs-kost			
					Som-mar-dag-lön	Vin-ter-dag-lön	Som-mar-dag-lön	Vin-ter-dag-lön	Som-mar-dag-lön			Vin-ter-dag-lön	Som-mar-dag-lön	Vin-ter-dag-lön			

a) Absoluta tal, kr.

1913	326	683	329	720	2·97	2·19	2·05	1·43	698	197	485	1·77	1·34	1·21	0·89	447
1914	332	702	334	811	3·02	2·24	2·10	1·46	731	202	501	1·81	1·38	1·24	0·92	461
1915	343	755	346	883	3·13	2·34	2·18	1·55	776	212	547	1·87	1·43	1·29	0·95	492
1916	398	906	390	987	3·77	3·02	2·63	1·96	925	241	655	2·23	1·75	1·52	1·18	588
1917	489	1 146	457	1 256	5·00	4·06	3·43	2·63	1 197	286	818	2·95	2·29	1·93	1·46	747
1918	689	1 629	646	1 764	7·14	5·62	4·75	3·63	1 689	376	1 131	4·00	3·07	2·67	2·02	1 026
1919	884	1 903	826	2 088	8·58	6·72	5·76	4·33	2 006	502	1 320	4·82	3·71	3·22	2·43	1 216
1920	1 075	2 105	1 047	2 352	9·37	7·20	6·41	4·71	2 218	661	1 495	5·62	4·30	3·72	2·79	1 392
1921	784	1 551	807	1 649	6·74	5·06	4·75	3·34	1 598	541	1 174	4·41	3·33	3·05	2·19	1 098
1922	609	1 246	651	1 325	5·04	3·89	3·48	2·51	1 239	450	975	3·46	2·66	2·39	1·77	891
1923	566	1 155	615	1 275	4·74	3·67	3·28	2·40	1 169	423	913	3·23	2·51	2·27	1·69	837
1924	570	1 164	624	1 371	4·79	3·72	3·34	2·48	1 201	430	933	3·27	2·54	2·28	1·71	850
1925	566	1 139	627	1 318	4·74	3·70	3·32	2·47	1 178	426	909	3·24	2·53	2·27	1·70	836
1926	560	1 126	626	1 328	4·72	3·68	3·32	2·49	1 175	422	898	3·24	2·53	2·28	1·72	831
1927	560	1 121	624	1 334	4·71	3·70	3·31	2·48	1 175	423	893	3·23	2·55	2·30	1·74	830
1928	560	1 119	627	1 329	4·71	3·70	3·32	2·48	1 173	424	891	3·24	2·56	2·31	1·75	831
1929	566	1 123	631	1 308	4·73	3·71	3·33	2·50	1 172	428	893	3·27	2·56	2·33	1·77	835

b) Indextal, om avlöningen år 1913 sättes = 100

1914	102	103	102	113	102	102	102	105	103	103	102	103	102	103	103	103
1915	105	111	105	123	105	107	106	108	111	108	113	106	107	107	110	110
1916	122	133	119	137	127	138	128	137	133	122	135	126	131	126	133	132
1917	150	168	139	174	168	183	167	184	171	145	169	167	171	160	164	167
1918	211	239	196	245	240	257	232	254	242	191	233	226	229	221	227	230
1919	271	279	251	290	289	307	281	303	288	255	272	272	277	266	273	272
1920	330	308	318	327	315	329	313	329	318	336	308	318	321	307	313	311
1921	240	227	245	229	227	231	232	234	229	275	242	249	249	252	246	246
1922	187	182	198	184	170	178	170	176	178	228	201	195	199	198	199	199
1923	174	169	187	177	160	168	160	168	167	215	188	182	187	188	190	187
1924	175	170	190	190	161	170	163	173	172	218	192	185	190	188	192	190
1925	174	167	191	183	160	169	162	173	169	216	187	183	189	188	191	187
1926	172	165	190	184	159	168	162	174	168	214	185	183	189	188	193	186
1927	172	164	190	185	159	169	161	173	168	215	184	182	190	190	196	186
1928	172	164	191	185	159	169	162	173	168	215	184	183	191	191	197	186
1929	174	164	192	182	159	169	162	175	168	217	184	185	191	193	199	187

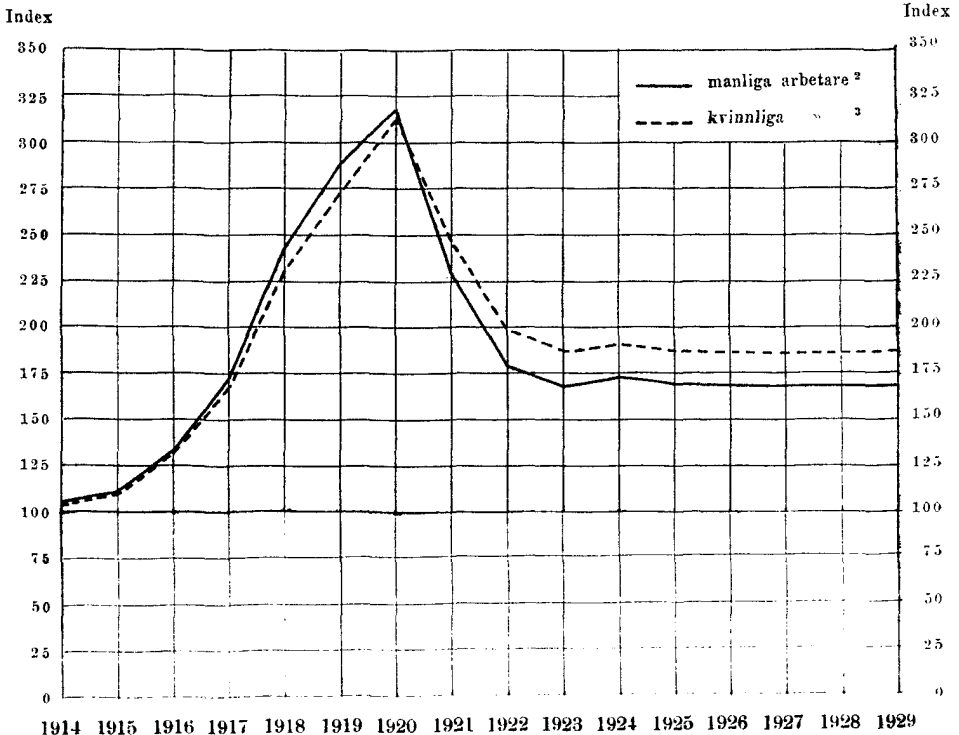
c) Indextal, om avlöningen år 1926 sättes = 100

1924	102	103	100	103	101	101	101	100	102	102	104	101	100	100	99	102
1925	101	101	100	99	100	101	100	99	100	101	101	100	100	100	99	101
1926	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1927	100	100	100	100	100	101	100	100	100	100	99	100	101	101	101	100
1928	100	99	100	100	100	101	100	100	100	100	99	100	101	101	102	100
1929	101	100	101	98	100	101	100	100	100	101	99	101	101	102	103	100

biliserade prisförhållanden genom särskilda indextal för åren 1924—1929 med år 1926 som basår. Vid beräkningen av de i tabellen redovisade medellönerna för samtliga där upptagna manliga och kvinnliga arbetare ha de särskilda löneserierna underkastats en vägning med hänsyn till de olika arbetarkategoriernas numeriska betydelse m. m.¹ De på grundval av dessa genomsnittslöner uträknade indextalen, utvisande den procentiska förändringen av männens och kvinnornas löner i förhållande till 1913 års lönenivå, ha åskådliggjorts genom diagrammet här nedan.

Löneutvecklingen i Sverige under åren 1913—1929 för lantarbetare.

Evolution en Suède, de 1913 à 1929, des salaires des ouvriers agricoles.

Av tabellen och diagrammet framgår, att lantarbetarlönerna under perioden 1914—1920 oavbrutet stego, tills kulmen år 1920 nåddes vid omkring 215 % över 1913 års nivå. Under den följande treårsperioden sjönko lönerna med sammanlagt omkring 45 % från nyssnämnda topplöner, men

¹ Härvid ha de i tabellen representerade arbetargrupperna uppskattats till ett antal av 180 000 män (50 000 tjänare, 40 000 statavlönade körkarlar samt 50 000 daglönare i egen och 40 000 i arbetagivarens kost) och 40 000 kvinnor (20 000 tjänare samt 10 000 daglönare i egen och 10 000 i arbetagivarens kost). Vidare har antalet arbetsdagar för daglönarna antagits utgöra 300, varav 200 med sommar- och 100 med vinterdaglön.

² Ouvriers hommes. — ³ Ouvriers femmes.

från och med år 1924 synes nedgången ha upphört och efterträtts av en viss stabilisering av lönenivån. I förhållande till år 1913 företedde lönenivån vid 1929 års slut en genomsnittlig höjning med 68 % för männen och 87 % för kvinnorna eller c:a 70 % för samtliga arbetare. Löneläget kan även karakteriseras därigenom, att 1929 års lönenivå beträffande männen låg mellan 1916 och 1917 års och beträffande kvinnorna mellan 1917 och 1918 års nivåer.

Önskvärt skulle vara att vid sidan av dessa siffror för penninglönens utveckling även kunna lämna motsvarande för reallönen, utvisande fluktuationerna i den kvantitet varor och tjänster lantarbetarna vid olika tider kunnat erhålla för sin kontantlön. Tyvärr saknas dock den detaljerade kännedom om de nuvarande pris- och levnadskostnadsförhållandena på landsbygden, vilken erfordras för genomförandet av en dylik beräkning.

b. Avtalsenliga och faktiska löner å olika orter.

Närmare upplysningar om löneförhållandena inom olika delar av landet lämnar efterföljande tab. 4, i vilken huvudresultaten av de lönestatistiska beräkningarna meddelas såsom läns- och riksmedeltal.

Rikssiffrorna för de särskilda arbetargrupperna grunda sig på läns-siffror vägda med antalet socknar. Denna vägningsmetod, vilken ansiuter sig till den i den tidigare lantarbetarstatistiken använda metoden för uträknande av riksmedeltal, torde kunna betraktas såsom tillfredsställande, då den innebär ett hänsynstagande till bebyggelsetätheten och därmed i realiteten även till jordbruksförhållandena inom de olika landsdelarna. Detta framgår därav, att under det att t. ex. för manliga tjänare årslönen under 1929 i genomsnitt blir 566 kr. vid vägning efter sockenantalet, riksmedeltalet blir 570 kr. vid vägning med åkerarealen enligt 1927 års jordbruksräkning och 573 kr. vid vägning med åkerarealen ökad med hälften av den naturliga ängens areal. Samma vägningsmetoder tillämpade på sommardaglönen för tillfälliga manliga daglönare i egen kost giva till resultat resp. 4⁷³, 4⁷⁷ och 4⁸⁶ kr.

Då mellan lantarbetsgivarnas och lantarbetarnas organisationer ingångna kollektiva avtal i stor utsträckning varit normerande för lönesättningen, särskilt i östra och södra Sverige, ha de i dessa avtal intagna lönesatserna införts i tab. 4. Härvid har inom län, där det ej finnes lokalt löneavtal omfattande ett större antal gårdar över hela området, utan huvudsakligen avtal för enstaka lant- eller bruksegendomar, avtalslönen beräknats på grundval av dessa specialavtal, men medeltalssiffran satts med medieavtal. Avtalens timlöner ha omräknats till daglöner på grundval av riksavtalets bestämmelser om arbetstiden under resp. maj—september och december—februari.

Såsom tidigare antytts, ha de genom hushållningssällskapen år 1929

Tab. 4. Lantarbetarnas löne-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16												
																Manliga tjänare		Kvinnliga tjänare		Körkarlar med stat		Kreatursskötare med stat		Fasta manliga			
																Uppgivet löneinkomst		Uppgivet löneinkomst		Uppgivet löneinkomst		Uppgivet löneinkomst		I egen kost			
																Kontant års-lön enl. koll. avt.	Tal-års-avlöning.	Kontant års-lön enl. koll. avt.	Tal-års-avlöning.	Kontant års-lön enl. koll. avt.	Tal-års-avlöning.	Kontant års-lön enl. koll. avt.	Tal-års-avlöning.	Sommar		Vinter	
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	Dagl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Dagl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.														
1	Stockholms	585	566	1 167	476	977	640	635	1 333	710	737	1 449	4 00	4 18	3 20	3 33											
2	Uppsala	585	567	1 140	488	993	640	638	1 318	710	721	1 408	4 00	4 27	3 20	3 34											
3	Södermanlands	575	555	1 126	448	916	630	631	1 301	700	728	1 398	4 00	4 22	3 20	3 17											
4	Östergötlands	575	552	1 111	438	905	630	634	1 334	700	770	1 470	4 00	4 07	3 20	3 19											
5	Jönköpings	—	576	1 143	461	933	—	618	1 236	—	728	1 353	—	4 16	—	3 28											
6	Kronobergs	—	558	1 075	427	872	—	632	1 240	—	724	1 332	—	3 99	—	3 19											
7	Kalmar	575	541	1 105	421	893	629	610	1 275	700	701	1 375	4 00	3 85	3 20	3 04											
8	norra hush.-sällsk.	—	546	1 105	439	910	—	592	1 232	—	706	1 346	—	3 92	—	3 03											
9	södra »	575	539	1 105	413	885	629	622	1 303	700	698	1 393	4 00	3 79	3 20	3 05											
10	Gotlands	—	524	1 026	379	808	—	591	1 172	—	656	1 237	—	4 06	—	3 07											
11	Blekinge	—	558	1 063	398	811	—	614	1 349	—	721	1 456	—	3 80	—	3 15											
12	Kristianstads	575	596	1 118	439	872	630	637	1 390	700	706	1 459	4 00	4 30	3 20	3 50											
13	Malmöhus	575	600	1 149	467	933	630	641	1 432	700	707	1 498	4 00	4 43	3 20	3 53											
14	Hallands	—	565	1 083	402	832	—	616	1 313	—	679	1 376	—	4 14	—	3 27											
15	Göteborgs och Bohus	—	521	1 038	382	814	—	652	1 287	—	728	1 363	—	4 17	—	3 23											
16	Älvsborgs	—	534	1 094	407	864	—	639	1 301	—	741	1 408	—	4 12	—	3 27											
17	norra hush.-sällsk.	—	537	1 081	403	853	—	645	1 310	—	760	1 425	—	4 09	—	3 32											
18	södra »	—	531	1 109	412	878	—	631	1 289	—	721	1 389	—	4 19	—	3 42											
19	Skaraborgs	—	525	1 069	431	892	—	608	1 218	—	698	1 316	—	3 78	—	2 86											
20	Värmlands	—	581	1 138	399	847	—	711	1 404	840	890	1 586	4 10	4 18	3 28	3 24											
21	Örebro	584	529	1 102	446	945	634	644	1 304	708	771	1 434	4 20	3 92	3 36	2 98											
22	Västmanlands	590	568	1 166	489	1 013	640	630	1 319	710	747	1 436	4 30	4 15	3 44	3 19											
23	Kopparbergs	600	652	1 251	406	898	—	—	—	—	—	—	4 50	4 99	3 60	4 31											
24	Gävleborgs	—	631	1 196	363	819	—	—	—	—	—	—	4 90	5 10	3 92	4 08											
25	Västernorrlands	—	648	1 225	371	855	—	—	—	—	—	—	—	5 61	—	4 25											
26	Jämtlands	—	650	1 282	367	868	—	—	—	—	—	—	—	5 43	—	4 74											
27	Västerbottens	—	606	1 276	360	892	—	—	—	—	—	—	—	6 81	—	4 92											
28	Norrbottnens	—	615	1 228	338	833	—	—	—	—	—	—	—	6 15	—	4 57											
29	Hela riket år 1929	580	566	1 123	428	893	635	631	1 308	706	727	1 408	4 10	4 27	3 28	3 37											
Därav i:																											
30	Östra Sverige	581	560	1 138	464	953	636	634	1 323	707	744	1 437	4 00	4 17	3 20	3 24											
31	Småland och Öarna	575	552	1 093	425	882	637	618	1 232	709	704	1 328	4 00	4 02	3 20	3 15											
32	Södra Sverige	575	595	1 131	451	901	630	637	1 410	700	708	1 481	4 00	4 38	3 20	3 49											
33	Västra Sverige	584	538	1 084	413	868	645	636	1 285	747	737	1 391	4 20	4 00	3 36	3 19											
34	Norra Sverige	600	639	1 243	371	861	—	—	—	—	—	—	4 80	5 19	3 84	4 44											
35	Hela riket år 1928	·	560	1 119	424	891	·	627	1 329	·	722	1 427	·	4 24	·	3 33											
36	» » » 1927	·	560	1 121	423	893	·	624	1 334	·	720	1 436	·	4 24	·	3 33											
37	» » » 1913	·	326	683	197	485	·	329	720	·	375	773	·	2 54	·	1 92											

förmåner i Sverige år 1929.

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
daglönare		Fasta kvinnliga daglönare				Tillfälliga manliga daglönare utan fri bostad				Tillfälliga kvinnliga daglönare utan fri bostad								
I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost						
Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar		Vinter		Sommar	Vinter	Sommar		Vinter				
Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Dagl. enl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Dagl. enl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Dagl. enl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Dagl. enl. koll. avt., kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	Uppg. dag-lön, kr.	
2.93	2.23	2.98	2.41	2.12	1.67	4.50	4.65	3.60	3.67	3.18	2.42	3.00	3.24	2.40	2.56	2.27	1.87	1
2.95	2.27	3.02	2.29	2.17	1.70	4.50	4.68	3.60	3.77	3.28	2.50	3.00	3.19	2.40	2.48	2.41	1.86	3
3.00	2.19	2.92	2.31	2.14	1.61	4.50	4.60	3.60	3.58	3.37	2.40	2.80	3.07	2.24	2.39	2.27	1.78	3
2.90	2.10	2.94	2.27	2.00	1.51	4.50	4.79	3.60	3.66	3.52	2.56	3.00	3.34	2.40	2.67	2.47	1.85	4
2.96	2.23	3.00	2.38	2.14	1.63	—	4.67	—	3.57	3.16	2.39	—	3.30	—	2.57	2.25	1.73	5
2.82	2.07	2.73	2.13	1.83	1.36	—	4.34	—	3.45	3.03	2.27	—	2.91	—	2.32	1.99	1.57	6
2.83	2.08	2.72	2.06	1.97	1.42	4.50	4.41	3.60	3.46	3.12	2.34	2.90	3.05	2.32	2.38	2.20	1.72	7
2.68	2.01	2.61	2.07	1.84	1.33	—	4.26	—	3.42	2.94	2.24	—	2.77	—	2.30	1.99	1.66	8
2.91	2.11	2.77	2.05	2.03	1.47	4.50	4.50	3.60	3.50	3.23	2.40	2.90	3.17	2.32	2.42	2.29	1.74	9
2.87	1.98	2.77	2.07	1.87	1.37	—	4.67	—	3.49	3.11	2.22	—	3.04	—	2.29	2.12	1.48	10
2.62	2.01	2.58	2.10	1.81	1.44	—	4.13	—	3.30	3.11	2.36	—	2.82	—	2.25	1.93	1.52	11
3.09	2.38	3.05	2.39	2.21	1.66	4.50	4.65	3.60	3.71	3.42	2.65	2.80	3.27	2.24	2.39	2.39	1.84	12
3.01	2.29	2.96	2.35	2.15	1.64	4.50	4.60	3.60	3.65	3.29	2.53	2.80	3.11	2.24	2.49	2.39	1.79	13
2.81	2.08	3.05	2.42	2.00	1.47	—	4.54	—	3.55	3.06	2.26	—	3.27	—	2.48	2.14	1.60	14
2.74	2.02	3.08	2.32	1.96	1.53	—	4.62	—	3.50	3.11	2.26	—	3.37	—	2.57	2.31	1.71	15
2.76	1.98	3.03	2.42	1.97	1.45	—	4.65	—	3.69	3.14	2.35	—	3.46	—	2.66	2.37	1.70	16
2.68	1.97	3.00	2.42	1.97	1.45	—	4.52	—	3.64	3.12	2.33	—	3.38	—	2.56	2.35	1.69	17
2.84	2.00	3.19	2.42	—	—	—	4.81	—	3.76	3.17	2.38	—	3.59	—	2.79	2.38	1.72	18
2.78	1.98	2.91	2.14	2.17	1.53	—	4.37	—	3.23	3.10	2.25	—	3.29	—	2.47	2.44	1.75	19
2.87	2.24	2.94	2.26	1.92	1.48	4.60	4.70	3.68	3.85	3.13	2.49	3.00	3.19	2.40	2.45	2.09	1.64	20
2.85	2.09	2.99	2.36	2.14	1.66	4.50	4.50	3.60	3.48	3.35	2.47	3.10	3.47	2.48	2.73	2.51	1.82	21
2.90	2.16	2.89	2.16	2.13	1.65	4.80	4.57	3.84	3.67	3.36	2.68	3.00	3.15	2.40	2.48	2.42	1.93	22
3.34	2.87	3.05	2.56	2.17	1.86	5.00	5.36	4.00	4.61	3.86	3.34	3.00	3.42	2.40	2.96	2.48	2.10	23
3.65	2.87	3.17	2.63	2.22	1.77	5.50	5.65	4.40	4.66	4.08	3.17	—	3.47	—	2.93	2.47	2.01	24
3.64	2.72	3.06	2.36	2.16	1.55	—	5.88	—	4.73	4.08	3.14	—	3.43	—	2.70	2.34	1.79	25
3.55	2.97	3.23	2.74	2.02	1.68	—	5.84	—	5.08	3.91	3.20	—	3.75	—	3.09	2.27	1.88	26
4.26	3.17	3.67	2.98	2.16	1.69	—	6.49	—	4.96	4.53	3.84	—	3.68	—	2.98	2.50	1.89	27
4.73	3.10	3.69	2.71	2.26	1.86	—	6.69	—	4.99	4.75	3.33	—	3.86	—	2.96	2.61	2.02	28
2.98	2.22	2.97	2.32	2.07	1.57	4.60	4.78	3.68	3.71	3.33	2.50	2.90	3.27	2.32	2.56	2.33	1.77	29
2.93	2.18	2.95	2.30	2.10	1.61	4.50	4.68	3.60	3.67	3.36	2.51	2.90	3.22	2.32	2.54	2.40	1.83	30
2.88	2.10	2.82	2.18	1.98	1.46	4.50	4.54	3.60	3.50	3.16	2.31	2.90	3.10	2.32	2.41	2.15	1.64	31
3.00	2.30	2.96	2.34	2.14	1.63	4.50	4.58	3.60	3.64	3.32	2.56	2.80	3.14	2.24	2.50	2.35	1.73	32
2.79	2.03	2.99	2.30	2.04	1.61	4.60	4.54	3.68	3.51	3.13	2.32	3.00	3.35	2.40	2.55	2.34	1.71	33
3.73	2.91	3.24	2.62	2.15	1.72	5.40	5.86	4.32	4.82	4.11	3.23	3.00	3.57	2.40	2.93	2.41	1.93	34
2.95	2.20	2.98	2.32	2.08	1.56	—	4.71	—	3.70	3.32	2.48	—	3.24	—	2.56	2.31	1.75	35
2.95	2.20	2.97	2.32	2.07	1.56	—	4.71	—	3.70	3.31	2.48	—	3.23	—	2.55	2.30	1.74	36
1.74	1.21	1.61	1.21	1.07	0.79	—	2.97	—	2.19	2.05	1.43	—	1.77	—	1.84	1.21	0.89	37

meddelade löneuppgifterna, oaktat de i stort sett stabila löneförhållandena, i åtskilliga fall företett betydande avvikelser från motsvarande uppgifter från tidigare år. I allmänhet ha dessa avvikelser varit minst inom sådana områden, där kollektivavtalslönen nått en mera vidsträckt utbredning, liksom de varit mindre framträdande för de arbetargrupper, vilka förete en mera ensartad sammansättning, än för sådana med mera växlande personliga kvalifikationer.

Jämför man för de särskilda hushållningssällskapsområdena de uppgivna faktiska kontantlönerna med de i kollektivavtalen fastställda lönebeloppen, finner man, att de senare ej sällan överstiga de förra, vilka ofta få sin prägel genom löneförhållandena på de talrika, vanligen smärre jordbruk, där avtalsreglerade löner spela en mindre roll.

1. Tjänstefolk.

Manliga tjänare. Frågeformulärens uppgifter om kontant årslön (städsel inberäknad) för manlig tjänare inom olika län och för riket i dess helhet återgivas i form av medeltal i tab. 4, kol. 3. Riksmedeltalet utgör 566 kr. Kontantlönerna för manliga tjänare äro mycket växlande i olika bygder. Låga genomsnittslöner förekomma dels i Kalmar län samt i trakter av västra Sverige, bl. a. Bohuslän, dels i vissa delar av övre Norrland. Eljest äro höga löner alltjämt utmärkande för de norra landsändarna. — Mer än $\frac{1}{10}$ av de för år 1929 redovisade dränglönerna ligga mellan 500 och 650 kr.

Den andra huvuddelen av tjänarnas avlöning utgöres av fri kost och logi. Värdet av denna löneförmån, vilket å formulären beräknats med ledning av inackorderingspris e. d. för personer i jämförlig ställning, utgjorde i medeltal för hela riket 153 kr. per dag och växlade i de särskilda länen mellan lägst 138 och högst 184 kr. per dag.

Genom multiplicering av de nyssnämnda å formulären uppgivna värdena för kost och logi med dagarnas antal under ett år erhållas motsvarande värden per år. Dessa ingå i den i tab. 4, kol. 4, redovisade totalavlöningen per år, vilken i medeltal för riket i dess helhet beräknats till 1123 kr.

Utöver årsavlöningen i form av kontant lön och fritt vivre utgå ännu i vissa landsdelar, särskilt i Norrland, till tjänstefolket vissa naturaper-sedlar, vanligen kläder eller material till sådana.

Kvinnliga tjänare. Den kontanta årslönen för kvinnlig tjänare framgår av tab. 4, kol. 5. Riksmedeltalet utgör 428 kr.

Den kontanta genomsnittslönen för kvinnlig tjänare utgjorde år 1929 76 % av motsvarande medelsiffra för manlig tjänare mot 61 % år 1920. Differensen har sålunda under mellantiden minskats icke oväsentligt, och på vissa orter lära kvinnliga jordbrukstjänare numera t. o. m. nått upp

till samma årslöner som manliga. Skillnaden mellan de manliga och de kvinnliga lönerna växlade emellertid betydligt i olika landsdelar. Störst var skillnaden i Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens län (resp. 283, 277 och 277 kr.), där kvinnornas löner endast utgjorde resp. 56, 57 och 55 % av männens, medan den minsta differensen förekom i Uppsala, Västmanlands och Örebro län (resp. 79, 79 och 83 kr.), där motsvarande procenttal utgjorde resp. 86, 86 och 84.

Värdet av fri kost och bostad för kvinnlig tjänare uppskattas något lägre än samma förmåner för manlig. Riksmedeltalet för de kvinnliga tjänarna var 1.27 kr. per dag eller 26 öre lägre än för de manliga. Genomsnittliga årsvärdet av dessa förmåner ingår i den i tab. 4, kol. 6 redovisade totalavlönningen, vilken utgjorde 893 kr. per år i medeltal för hela riket.

Liksom beträffande manlig tjänare utgår även till kvinnlig lönen i vissa trakter av Norrland till någon del i form av kläder och andra naturapersedlar.

2. Statare.

Medan det mindre och medelstora jordbrukets viktigaste arbetskraft utgöres av ogifta tjänare i arbetsgivarens kost, äro däremot för storbruket typiska de merendels gifta tjänare, vilka i stället för kost erhålla s. k. stat av för det egna hushållet erforderliga livsfrnödenheter.

I undersökningen ha medtagits dels körkarlar (och med dem jämställda jordbruksarbetare), vilka utgöra den statavlönade personalens talrikaste men lägst kvalificerade och lägst avlönade grupp, dels kreatursskötare, vilka på grund av sin längre arbetstid och sitt mera ansvarsfulla arbete pläga erhålla något högre lön. Å frågeformuläret begärdes uppgifter om den gängse kontanta årslönen för var och en av dessa bägge arbetarkategorier, vidare om statens sammansättning och penningvärde samt slutligen om statarfamiljens bostad.

Statare: kontant årslön. Den i rikets olika län gängse kontanta årslönen redovisas i medeltal i tab. 4, kol. 8 och 11. För körkarlar uppgår lönen i genomsnitt för hela riket till 631 kr. Kreatursskötarnas kontantlön ligger i allmänhet något högre och utgör i genomsnitt för samtliga härad m. m., varifrån löneuppgifter inkommit, 727 kr. Skillnaden mellan körkarlarnas och kreatursskötarnas kontanta årslöner synes vara störst i östra Sverige, där kreatursskötarnas genomsnittliga kontantlön med 17 % överstiger körkarlarnas, och lägst i södra Sverige, där differensen är 11 %. — Utöver den fasta lönen tillkomma för kreatursskötarna stundom premier eller provisioner å ladugårdens produkter till avsevärda belopp.

Statare: naturaförmåner. Statens sammansättning har under senare år till en viss grad påverkats av de i kollektivavtalen uppställda normalstaterna. Enligt de för tjänsteåret 1928/1929 gällande lokala avtalen skulle i de mellansvenska avtalsdistrikten hel stat omfatta följande naturaförmåner per år, nämligen 1 280 l oskummad mjölk, 300 kg vete, 600 kg råg, 100 kg korn och 300 kg blandsäd (i vissa distrikt 200 kg korn och 200 kg blandsäd), 50 kg ärter, 15 ar potatisland, bränsle till husbehov samt fri bostad. För Bergslagen gälla med få avvikelser samma bestämmelser. Den skånska statlistan, som mera skiljer sig från de övriga, föreskriver 1 460 l oskummad mjölk, 100 kg vete, 700 kg råg, 600 kg korn, 1 200 sträckfamnar potatisland, 24 hl stenkol, 4 kbm björk- eller bokved och ett lass risbränsle, varvid dock stenkolet kan utbytas mot 80 hl torv och risbränslet mot 2 kbm barrved. — I riksavtalet anges förmånernas art och beskaffenhet något närmare. Sålunda föreskrives bl. a., att familjebostad skall bestå av 2 rum och kök eller 1 rum och kök med tillsammans en golvyta av minst 35 kvm, garderober och skafferi ej inräknade. Därest sådant bostadsutrymme ej kan beredas, ersättes bristande utrymme med 10 kr. per år och felande fullt 3-tal kvm golvyta. Till bostaden, som skall vara sund och i övrigt i gott skick samt kunna hållas väl uppvärmd, skola höra potatiskällare och matbod eller andra anordningar för förvaring av potatis och matvaror, vedbod, svinhus, om möjligt även höns- eller tvättstuga eller del i sådan m. m. Potatisland skall genom arbetsgivarens försorg gödslas och brukas, medan sättningsrensning och upptagning av potatis skall verkställas av den, som innehar potatislandet.

Enligt de erhållna uppgifterna synes statens sammansättning i verkligheten vara rätt skiftande i olika delar av landet. I allmänhet synes dock på en egendom samma stat gälla för såväl körkarlar som kreatursskötare; endast omkring 8 % av de insända frågeformulären innehöller anteckning om, att sistnämnda statarkategori erhållit annan — vanligen något högre — stat än körkarlarna.

I vilken utsträckning olika varuslag ingå i statlistorna (för körkarlar) belyses av efterföljande tab. 5.

Oskummad mjölk ingår, såsom tabellen utvisar, i alla statlistor, men utbytes ej sällan till någon del mot skummad, varvid enligt kollektivavtalen 3 l (i Skåne 2) av det senare slaget svara mot 1 l av det förra. Av brödsäd ingår råg i så gott som alla och vete i flertalet stater. Även fodersäd (havre och korn) förekommer ofta. En statvara av väsentlig vikt, nämligen potatisen, lämnas vanligen ej »i måttet» utan i form av rätt att skörda viss areal av arbetsgivarens potatisland. I regel erhåller stataren även bränsle »till husbehov». Ännu för ett årtionde sedan förekommo sill och salt ganska ofta i statlistorna men nu endast i undantagsfall. I vissa landsdelar, särskilt i Småland och Västergötland, förekomma på en del håll kvarlevor av äldre tiders mera vidsträckt naturaavlöning, såsom smör, kött, fläsk, klädespersedlar (skodon) m. m.

Tab. 5. Medelkvantiteter och medelpris för vissa statvaror samt medelvärden av andra naturafförmåner.

Län och hushållnings-sällskaps-områden	Medelkvantiteter av					Medelpris för					Medelvärde per familj och år av		
	Mjolk,	Vete,	Råg,	Korn,	Havre o. bland-säd,	Mjolk, öre per l	Vete, öre per kg	Råg, öre per kg	Korn, öre per kg	Havre o. bland-säd, öre per kg	Bräns-le,	Bostad (inkl. träd-gård),	Po-tatis-land,
	l	kg	kg	kg	kg					kr.	kr.	kr.	
Stockholms	1 303	300	567	156	239	15	18	16	13	11	79	146	39
Uppsala	1 338	300	600	200	200	15	18	16	13	12	89	150	32
Södermanlands	1 249	300	600	100	300	14	18	16	14	12	75	143	32
Östergötlands	1 278	314	621	125	275	14	18	16	14	12	86	151	35
Jönköpings	1 095	136	607	43	286	14	19	17	16	14	79	119	30
Kronobergs	1 156	108	633	100	300	14	18	16	16	14	76	112	31
Kalmar	1 059	195	734	99	210	15	18	16	14	13	82	125	28
norra hush.-sällsk.	1 095	275	600	50	275	15	18	16	14	13	77	106	24
södra » »	1 034	142	823	132	167	16	18	17	15	13	86	138	31
Gotlands	1 000	350	500	300	—	13	16	14	13	—	79	106	19
Blekinge	1 004	175	840	75	225	17	19	16	14	14	105	173	33
Kristianstads	1 168	110	600	195	290	15	19	16	15	14	119	138	57
Malmöhus	1 263	115	665	585	38	14	18	17	16	14	122	172	44
Hallands	1 132	136	820	20	264	14	18	16	15	13	108	147	41
Göteborgs o. Bohus	1 137	242	514	—	238	16	19	17	—	13	86	130	31
Älvsborgs	1 200	185	524	—	353	13	18	16	—	13	90	151	40
norra hush.-sällsk.	1 246	217	550	—	372	14	18	16	—	13	87	153	38
södra » »	1 149	149	494	—	331	13	18	16	—	13	94	150	43
Skaraborgs	1 306	204	597	9	391	12	18	15	16	13	86	106	53
Värmlands	1 209	255	535	5	415	16	18	16	14	13	81	118	46
Örebro	1 266	293	583	29	338	15	18	16	14	12	77	127	41
Västmanlands	1 249	293	571	114	314	15	18	16	13	12	86	141	48
Hela riket år 1929	1 206	210	608	163	272	14	18	16	14	13	88	137	39
» » » 1928	1 212	201	611	161	257	15	19	19	17	15	92	134	34
» » » 1927	1 213	196	612	155	261	14	21	19	18	15	96	132	36
» » » 1913	995	86	639	172	163	10	15	13	12	11	43	64	31
Antal statlister (1 % av samtliga), i vilka resp. varor o. förmåner finnas upptagna år 1929	100.0	92.8	98.5	51.0	88.7	—	—	—	—	—	100.0	100.0	100.0

Emellertid har under de senare åren en bestämd tendens gjort sig gällande att förenkla staten genom att begränsa de däri ingående varuslagen till mjölk och spannmål.

Jämför man medelkvantiteterna av de olika statvarorna åren 1913 och 1929, finner man till en början, att den oskummade mjölken ökats och den skummade minskats. Vidare har vetekvantiteten mer än fördubblats, medan det inknappats något på rågen. Kornkvantiteten har sjunkit något, varemot havre och blandsäd, d. v. s. den egentliga fodersäden, ökats med c:a 70 %, vilket förbättrat statarnas möjligheter att hålla husdjur.

Vad slutligen statarbostaden beträffar, ha uppgifter endast begärts om det å orten vanliga rumsantalet. De inkomna svaren synas giva vid

handen, att inom större delen av landet statarfamiljen innehar ett rum och kök. Inom $\frac{2}{3}$ av de redovisningsområden, där statare förekomma, företrädesvis belägna i Sydsverige, utgöres dock den normala statarlägenheten av två rum och kök. Endast i undantagsfall har uppgivits, att statarbostaden består av allenast ett rum med spis.

På grundval av de värdeuppskattningar av de i statlistorna ingående posterna, som uppgiftslämnarna med få undantag avgivit och vilka skulle avse å orten rådande salupris i parti (icke gårdens bokpris), ha utförts vissa i tab. 5 framlagda beräkningar rörande dels medelpriset per enhet å de viktigaste statvarorna, dels medelvärdet per familj av bränsle, bostad och potatisland. I de fall, då omräkning av de lämnade kvantitetsuppgifterna måst företagas från rymdmått till vikt eller omvänt, ha i regel använts de uppgifter om sädesslagens vikt per hl i de olika länen, som meddelas i statistiska centralbyråns årligen utgivna årsväxtberättelser. Där prisuppgifter eller värderingar saknas, ha approximationer företagits med ledning av motsvarande uppgifter från samma trakt eller annat tillgängligt prisstatistiskt material.

Hyresuppskattningens tillförlitlighet torde mången gång kunna sättas i fråga. I vissa jordbrukstrakter torde bostäder av liknande slag knappast finnas till uthyrning, varför hyresvärdena ofta bliva fingerade, och ganska allmänt torde vid värderingen de för taxeringsändamål uppgjorda, i regel synnerligen låga uppskattningarna kommit till användning.

Naturaförmånernas sammanlagda värde per år, vilket ingår i den i tab. 4 redovisade totalavlöningen, utgjorde i genomsnitt för undersökningsområdet i dess helhet för körkarlar 677 kr. och för kreatursskötare 681 kr. Framhållas må, att i naturaförmånerna ej inräknats vissa mera sällan förekommande eller till sitt värde svårberäkneliga förmåner, såsom fri läkarbehandling och sjukhusvård, fria försäkringsavgifter, fria skjutsar vid vissa tillfällen (kvarnskjutsar o. d.) eller den någon gång förekommande förmånen, att arbetsgivaren helt eller delvis betalar arbetarens skatter.

Statare: samtliga löneförmåner. *Körkarlarnas* totalavlöning per år (tab. 4, kol. 9) utgjorde i medeltal för samtliga de landsdelar, där statare förekomma, 1308 kr. Detta innebär en minskning från föregående år med 21 kr.; den kontanta årslönen har visserligen ökats med 4 kr., men naturaförmånernas pennaingvärde minskats med 25 kr.

Kreatursskötarnas totalavlöning (tab. 4, kol. 12) uppgick för riket i dess helhet till i genomsnitt 1408 kr.

3. Daglönare.

Under beteckningen daglönare eller dagsverkare plägar man sammanföra de lantarbetare, som helt eller delvis erhålla sin avlöning i form av daglön, timlön eller ackordsbetalning. Medan daglönare utan naturaförmåner i anställningssätt och avlöningsform nära överensstämmer med industriarbetarna, representera daglönare med naturaförmåner i viss mån en övergångsform mellan å ena sidan de nyssnämnda, helt kontantavlönade arbetarna, å den andra tjänar-, statar- och torparklasserna.¹ Det finnes sålunda daglönare, vilka i likhet med tjänarna ha fri kost och bostad, ävensom sådana, vilka åtnjuta endera av dessa förmåner.

Daglönen bestämmes i hög grad av dagsverkarens arbetsförmåga och är därför i regel olika för män och kvinnor samt för äldre och yngre arbetare. Vidare växlar dagspenningen allt efter arbetstidens längd och arbetsbehovets skiftningar under olika årstider. I frågeformuläret har uppgift begärts beträffande sommar- och vinterdaglöner för fullt arbetsföra manliga och kvinnliga dagsverkare såväl »i egen kost» som »i arbetsgivarens kost». Å formuläret ha arbetarna vidare efter anställningens varaktighet uppdelats i fasta och tillfälliga arbetare. Beträffande de senare har dessutom skillnad gjorts mellan tillfälliga arbetare med fri bostad och sådana utan fri bostad.

Fasta daglönare. Uppfattningen om vilka daglönare, som skola anses för fasta, synes vara ganska växlande i olika landsdelar. I allmänhet torde såsom fasta betraktas de arbetare, vilka tagit anställning för ett år eller åtminstone för ett sommarhalvår, men särskilt i Skåne, Bergslagen och Norrland lära hit räknas även daglönare, vilkas arbetsavtal endast omfattar en tid av 1—4 månader. Medan de fasta daglönarna synas utgöra huvuddelen av bruksegendomarnas lantarbetarpersonal, spela de en något mindre betydande roll i de egentliga jordbruksbygderna, där avtal om längre tids stadigvarande arbete ofta träffas med husmän eller egnahemsinnehavare eller med hemmavarande vuxna söner och döttrar till statare, torpare, småbrukare m. fl.

Löneuppgifter rörande de fasta daglönarna meddelas i tab. 4, kol. 13—22.

För *manliga* arbetare i egen kost uppgick sommardaglönen till 4·27 kr. och vinterdaglönen till 3·37 kr. i genomsnitt för riket i dess helhet; skillnaden utgör alltså 0·90 kr. För daglönare i arbetsgivarens kost utgjorde dagspenningen i medeltal för riket 2·98 kr. på sommaren och 2·22 kr. på vintern, alltså en differens på 0·76 kr. Skillnaden mellan riksmedel-talen för lönen i egen och i arbetsgivarens kost utgjorde på sommaren 1·29

¹ Jfr den i de lantarbetarstatistiska årsböckerna för 1922 och 1923 publicerade specialundersökningen rörande löne- och arbetsförhållandena för olika lantarbetargrupper inom det större jordbruket.

kr. och på vintern 1.15 kr., vilka belopp alltså skulle motsvara kostens ungefärliga penningvärde.

De fasta *kvinnliga* daglönarna synas i regel utgöras av hustrur, döttrar och andra kvinnliga anhöriga till gårdens manliga arbetspersonal, med vilka muntligen avtalats om mera stadigvarande arbetshjälp. Uträknas genomsnittet av samtliga löneuppgifter för kvinnliga daglönare i egen kost, blir riksmedeltalet för sommardaglönen 2.97 kr. och för vinterdaglönen 2.32 kr. eller resp. 70 och 69 % av motsvarande dagsverkspris för manliga arbetare.

Betraktas därefter löneförhållandena för kvinnliga daglönare, som åtnjuta fri kost, befinnes i medeltal för hela riket sommardaglönen utgöra 2.07 och vinterdaglönen 1.37 kr. Jämföras dessa tal med motsvarande siffror för daglön i egen kost, befinnes kostens uppskattade värde i medeltal utgöra 0.90 kr. sommartid samt 0.75 kr. vintertid.

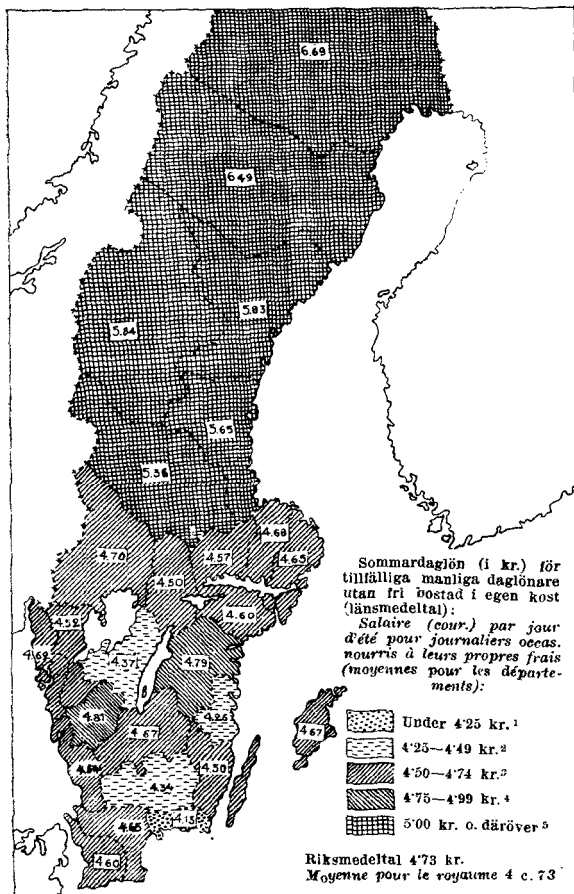
Tillfälliga daglönare. Det torde vara ett för det nutida jordbruket särskilt i mera industrialiserade landsdelar och i skogsbygder karakteristiskt förhållande, att antalet fasta arbetare inskränkes till det för driftens upprätthållande oundgängligen nödvändiga, vilket genom användning av arbetsbesparande maskiner och transportanordningar kan sättas lågt, medan det starkt ökade arbetsbehovet under skördetiden m. m. tillgodoses genom lejd arbetskraft.

Mellan dessa tillfälliga daglönare och de fasta daglönarna råder egentligen endast en gradskillnad, i det att, som ovan påpekats, såsom fast även kan betecknas daglönare, som allenast förbinder sig till en eller några få sommarmånaders arbete. Framhållas må också, att i allmänhet beträffande kvinnliga arbetare, vilka ofta på grund av husliga sysslor o. d. icke torde kunna prestera ett fullt regelmässigt utearbete, samt i vissa trakter, såsom i norra Sverige, jämväl i fråga om manliga arbetare de olika daglönargrupperna synas vara skäligen svagt avgränsade mot varandra.

Landsdelar	Tillfälliga daglönare med fri bostad							
	M a n l i g a				K v i n n l i g a			
	I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost	
	Sommar- daglön, kr.	Vinter- daglön, kr.	Sommar- daglön, kr.	Vinter- daglön, kr.	Sommar- daglön, kr.	Vinter- daglön, kr.	Sommar- daglön, kr.	Vinter- daglön, kr.
Östra Sverige	4.26	3.34	3.08	2.23	2.96	2.38	2.16	1.71
Småland och Öarna	4.32	3.88	3.05	2.22	2.96	2.30	2.00	1.50
Södra Sverige	4.44	3.54	3.24	2.45	3.05	2.44	2.32	1.78
Västra Sverige ...	4.21	3.19	3.02	2.26	3.09	2.31	2.17	1.67
Norra Sverige	5.54	4.37	3.78	2.95	3.37	2.71	2.35	1.80
Hela riket	4.43	3.45	3.16	2.36	3.07	2.39	2.19	1.68

Arbetslön för tillfälliga manliga daglönare.

Salaires pour les journaliers occasionnels en 1929.

I det hösten 1929 ut-sända frågeformuläret hade beträffande de tillfälliga daglönarna uppgifter begärts om kontantlönen dels med och dels utan fri bostad.

Tillfälliga daglönare med fri bostad. Rörande denna till synes relativt sällan förekommande arbetargrupp ha endast ett fåtal löneuppgifter erhållits från varje län. De ha därför ej medtagits i tab. 4, utan redovisas landsdelvis i tablån å sid. 28. Vid en jämförelse mellan tablåns riksmiddeltal och motsvarande siffror i tab. 4 finner man, att lönerna för tillfälliga daglönare med fri bostad i allmänhet ligga emellan lönebeloppen för fasta daglönare och för tillfälliga utan fri bostad.

Tillfälliga daglönare utan fri bostad. Hu-

vudparten av de tillfälliga daglönarna torde sakna förmånen av fri bostad. Dessa arbetare, för vilka länsvis redogöres i kol. 23—34 av tab. 4, erhålla ett speciellt intresse därigenom, att de mera direkt röna inverkan av industriens konkurrens om arbetskraften och därför tendera att närma sig de löner, med vilka i norr skogsindustrien, i söder tegel- och sockerindustrierna betala sin tillfälliga arbetshjälp. Den ur nämnda synpunkt mest betydelsefulla gruppen utgöres av de manliga arbetarna i egen kost. I genomsnitt för hela riket utgjorde daglönerna för sådana 4.73 kr. om sommaren och 3.71 kr. om vintern. Medellönerna för tillfälliga

¹ Au-dessous de 4 c. 25. — ² 4 c. 25—4 c. 49. — ³ 4 c. 50—4 c. 74. — ⁴ 4 c. 75—4 c. 99. — ⁵ 5 c. 00 et plus.

Genomsnittlig avlönning för tillfällig manlig daglönare utan fri bostad i egen kost

Län och hushållningssällskapsområden	sommar		vinter		Län och hushållningssällskapsområden	sommar		vinter	
	pr dag, kr.	pr timme, kr.	pr dag, kr.	pr timme, kr.		pr dag, kr.	pr timme, kr.	pr dag, kr.	pr timme, kr.
Norrbottnens ...	6·69	0·67	4·99	0·62	Göteborgs o. Bohus	4·62	0·46	3·50	0·44
Västerbottnens..	6·49	0·65	4·96	0·62	Malmöhus ...	4·60	0·46	3·65	0·46
Jämtlands	5·84	0·58	5·08	0·64	Södermanlands	4·60	0·46	3·53	0·44
Västernorrlands	5·83	0·58	4·73	0·59	Västmanlands	4·57	0·46	3·67	0·46
Gävleborgs ...	5·65	0·57	4·66	0·58	Hallands	4·54	0·45	3·55	0·44
Kopparbergs...	5·36	0·54	4·61	0·58	Örebro.....	4·50	0·45	3·48	0·44
Östergötlands .	4·79	0·48	3·68	0·46	Kalmar	4·41	0·44	3·46	0·43
Värmlands ...	4·70	0·47	3·85	0·48	norra hush.-sällsk.	4·26	0·43	3·42	0·43
Uppsala.....	4·68	0·47	3·77	0·47	södra hush.-sällsk.	4·50	0·45	3·50	0·44
Gotlands	4·67	0·47	3·49	0·44	Skaraborgs...	4·37	0·44	3·23	0·40
Jönköpings ...	4·67	0·47	3·57	0·45	Kronobergs...	4·34	0·43	3·45	0·43
Kristianstads .	4·65	0·47	3·71	0·46	Blekinge.....	4·13	0·41	3·30	0·41
Stockholms ...	4·65	0·47	3·67	0·46	Hela riket	4·73	0·47	3·71	0·46
Älvsborgs	4·65	0·47	3·69	0·46					
norra hush.-sällsk.	4·52	0·45	3·64	0·46					
södra hush.-sällsk.	4·81	0·48	3·76	0·47					

arbetare lägo sommartiden 0·46 och vintertiden 0·34 kr. högre än lönesatserna för de arbetare, som kunde påräkna mera jämn sysselsättning under en större del av året.

Sommardaglönen för tillfällig arbetshjälp var högst i norra Sverige och lägst i Blekinge, såsom framgår dels av kartogrammet å föregående sida, dels av tablån här ovan, i vilken länen ordnats i följd efter sommar-daglönens genomsnittliga höjd.

I tablån belyses även skillnaden mellan sommar- och vinterdaglönen inom olika län. Denna skillnad är givetvis i främsta rummet beroende på arbetsdagens olika längd sommar och vinter, men även andra faktorer spela in. Dividerar man daglönen med arbetstiden, finner man, som tablån ävenledes utvisar, att sommartimplönen i vissa trakter är något högre, i andra lägre än vintertimplönen. Orsaken härtill är framför allt att söka i den olika efterfrågan på arbetskraft sommar och vinter.

För de tillfälliga manliga daglönarna i arbetsgivarens kost utgjorde i medeltal för hela riket sommardaglönen 3·33 kr. och vinterdaglönen 2·50 kr. Jämföras dessa siffror med motsvarande riksmedeltal för arbetare i egen kost, befinnes skillnaden utgöra resp. 1·40 och 1·21 kr., vilka belopp sålunda skulle motsvara kostens uppskattade värde sommar och vinter.

Vad kvinnliga daglönare beträffar torde sådana, vilka mera tillfälligt biträda med rotfruktsskötsel o. d., i stor utsträckning arbeta på

ackord. Dock förekommer även daglönsarbete i viss utsträckning. Genomsnittliga daglönen i egen kost för riket i dess helhet utgör 3²⁷ kr. sommartid och 2⁵⁶ kr. vintertid, vilket i båda fallen motsvarar 69 % av motsvarande lönesatser för manlig arbetare mot resp. 60 och 60 % år 1920.

För arbeterskor, som åtnjuta fri kost, utgör för hela riket sommar-daglönen 2³³ kr. och vinterdaglönen 1⁷⁷ kr. Sammanställda med lönerna för helt kontantavlönad arbeterska giva 1929 års uppgifter som genom-snittliga värden på förmånen av fri kost resp. 0⁹⁴ och 0⁷⁹ kr. per dag.

4. Skogsarbetare.

I mellersta och norra Sverige, sydsvenska höglandet m. fl. landsdelar, där skogsbruket är huvudnäring, sker för vissa arbetarkategorier en regel-mässig växling i sysselsättning under olika årstider mellan jordbruk och skogshantering, så att de arbetare på landsbygden, vilka sommartid arbe-tat vid jordbruket, på vintern pläga finna arbete i skogen o. s. v. Det är därför av intresse att såsom komplement till löneuppgifterna för den mera tillfälliga arbetskraften inom jordbruket även ge en översikt över skogsarbetarnas löneförhållanden. Framhållas må, att skogsarbetena i vårt land så gott som uteslutande utföras på ackord.

Alltsedan vintern 1917/1918 har socialstyrelsen årligen från jägmästarna i reviren inhämtat uppgifter rörande normala dagsförtjänster vid skogs-arbete för huggare och körare (häst och karl). På grundval av dessa upp-gifter, vilka avse förhållandena under första hälften av februari månad resp. år, ha översikter över löneförhållandena vid skogsbruket under resp. vintersäsonger utarbetats och publicerats i Sociala Meddelanden. En kom-pletterande undersökning rörande förhållandena under vintersäsong-en 1929/1930 har dessutom verkställts i juni 1930 i syfte att utröna, i vad mån de på grundvalen av tidigare uppgifter beräknade genomsnittliga dagsförtjänsterna kunde anses typiska jämväl vid den tidpunkt, då full-ständiga uppgifter föreläge rörande drivningarnas ekonomiska resultat för ackordstagarna, detta särskilt med hänsyn till den ovanligt ringa snö-tillgång och blida temperatur, som under nämnda vintersäsong varit rå-dande inom större delen av landet.

En sammanfattning av de sålunda publicerade löneuppgifterna, vilka så gott som uteslutande avse arbete på ackord, lämnas i efterföljande tablå, i vilken åskådliggöras för riket i dess helhet löneförändringarna från och med vintern 1918/1919, då arbetslönerna inom skogsbruket nådde sin toppunkt.

Efter den starka lönesänkningen vintern 1921/1922, då lönerna sjönko med i genomsnitt 50—60 %, har skogsbrukets lönenivå i stort sett förblivit tämligen oförändrad att döma av genomsnittstalen för hela riket. För samtliga revir tillsammantagna synes sålunda lönenivån f. n. ligga något

ARBETSLÖN FÖR SKOGSARBETARE

Vintern	H u g g a r e			K ö r a r e (häst och karl)		
	Medelför- tjänst per dag, kr.	Indextal		Medelför- tjänst per dag, kr.	Indextal	
		1918/19 =100	1926/27 =100		1918/19 =100	1926/27 =100
1918/1919	11·68	100	221	29·00	100	288
1919/1920	9·99	86	189	23·73	82	235
1920/1921	10·67	91	202	23·44	81	233
1921/1922	5·00	43	95	10·17	35	101
1922/1923	5·22	45	99	10·41	36	103
1923/1924	5·47	47	104	10·80	37	107
1924/1925	5·27	45	100	10·13	35	100
1925/1926	5·37	46	102	10·39	36	103
1926/1927	5·28	45	100	10·08	35	100
1927/1928	5·28	45	100	10·12	35	100
1928/1929	5·16	44	98	9·96	34	99
1929/1930 enl. febr.-uppg. ...	5·35	46	101	10·08	35	100
» » » juniuppg.	5·51	47	104	10·28	35	102

högre än föregående säsong. Inom särskilda landsdelar ha däremot åtskilliga förskjutningar ägt rum, varom mera nedan.

Sin största betydelse har ju skogsbruket för rikets norra delar (Värmland, Dalarna och Norrland), där under normala förhållanden 100 à 150 tusen personer vintertid torde sysselsättas med skogsarbete. Den härstädes under tiden närmast före krigets början (vintern 1913/1914) rådande lönenivån är känd genom den av socialstyrelsen år 1916 utgivna specialundersökningen »Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland». Med utgångspunkt från nämnda undersökning lämnas i tab. 6 en översikt av löneförhållandenas utveckling inom detta område under tiden 1913/1914—1929/1930.

Vintern 1918/1919, då krigskonjunkturen i förening med de i hög grad försvårade provianteringsförhållandena bragte arbetspriserna inom skogshanteringen till toppunkten, voro inom de egentliga skogsdistrikten huggarlönerna inemot fyra och körarlönerna över fyra gånger högre än före kristiden. Under vintern 1919/1920 medförde de förbättrade livsmedelsförhållandena en lönesänkning, av omkring 20 %, men löneuppgörelserna under den därpå följande säsongen (1920/1921) inneburo åter någon stegring. Så kom vintern 1921/1922, då den starka konkurrensen bland de arbetssökande om de nu väsentligt inskränkta skogsdrivningarna åstadkom en genomsnittlig löneminskning av inemot 60 % i förhållande till närmast föregående år. I samband med skogsdrivningarnas utvidgning till mera normal omfattning under vintersäsongen 1922/1923 begynte arbetslönerna ånyo att stiga, och denna stegring fortsatte även vintern 1923/1924. Under de följande åren synes denna tendens ha upphört och efterträtts av en stabilisering av lönenivån, och de sänkningar eller höjningar

Tab. 6. Skogsarbetarnas löneförhållanden i norra Sverige vintersäsongerna 1913/1914—1929/1930.

Överjägmästar- distrikt	Medelförtjänst (i kr.) per dag, vintern									
	1913/ 1914	1920/ 1921	1923/ 1924	1924/ 1925	1925/ 1926	1926/ 1927	1927/ 1928	1928/ 1929	1929/1930	
									febr.- uppg.	juni- uppg.
<i>Huggare</i>										
Bergslags	3 10	9 90	4 85	4 24	4 50	4 33	4 30	4 23	4 47	4 74
Stockholm—Gävle	4 31	10 70	4 33	4 67	4 71	4 58	4 86	4 83	4 67	4 97
Dalarnes		14 31	6 50	6 15	6 18	5 93	6 55	5 89	6 21	6 68
Mellersta Norrlands	3 88	12 18	6 36	6 27	6 55	6 23	6 03	5 75	6 17	6 41
Härnösands	3 25	11 50	6 60	6 25	6 46	6 35	6 17	6 04	6 44	6 46
Umeå		10 62	6 91	5 81	6 28	6 02	6 01	6 05	6 30	6 58
Skellefteå	3 42	10 00	5 73	5 75	5 75	5 19	5 50	5 61	5 78	6 11
Nedre Norrbottens	3 41	11 42	6 50	6 06	5 88	5 87	5 78	5 77	5 98	6 18
Övre Norrbottens		11 92	5 98	5 46	5 54	5 69	5 90	5 52	5 69	5 84
Samtliga	3 57	11 54	5 99	5 69	5 80	5 65	5 63	5 53	5 78	6 03
Indextal: basår 1913/1914	100	323	168	159	162	158	159	155	162	169
1926/1927	—	—	—	101	103	100	101	98	102	107
<i>Körare (häst och karl)</i>										
Bergslags	8 40	20 05	8 40	7 95	8 36	7 93	7 93	7 89	8 10	7 87
Stockholm—Gävle	9 84	20 50	7 83	7 96	8 50	8 33	8 78	8 78	8 39	9 04
Dalarnes		31 72	11 85	12 20	12 33	11 58	12 05	11 73	12 03	12 50
Mellersta Norrlands	8 06	27 95	12 77	12 09	12 77	12 32	11 71	11 75	12 33	12 80
Härnösands	7 25	26 81	13 50	12 67	13 33	12 71	12 33	12 18	12 08	11 94
Umeå		25 18	13 86	11 33	11 91	11 84	12 11	12 14	12 13	12 45
Skellefteå	6 63	22 43	11 28	10 75	10 80	9 94	10 50	10 67	11 06	11 33
Nedre Norrbottens	6 73	23 69	12 85	11 04	10 81	11 00	11 04	10 77	11 40	11 66
Övre Norrbottens		25 38	12 11	11 14	11 11	11 12	11 92	11 35	11 31	11 56
Samtliga	7 56	25 33	11 39	10 99	11 25	10 92	11 04	10 84	11 06	11 38
Indextal: basår 1913/1914	100	335	157	145	149	144	146	143	146	151
1926/1927	—	—	—	101	103	100	101	99	101	104

av arbetslönerna, som kunnat iakttagas för vissa områden, ha i regel varit jämförelsevis obetydliga.

I förhållande till nivån före kriget ha de nuvarande skogsarbetarförtjänsterna ökat med omkring två tredjedelar för huggare och inemot hälften för körare. Såsom framgår av de medeltal för de olika överjägmästar-distrikten i norra Sverige, som meddelas i tab. 6, synes dock löneutvecklingen i skilda trakter ha skett tämligen olikformigt, och i områdets sydligare delar (Bergslags och Stockholm—Gävle överjägmästar-distrikt) torde lönerna numera för körarnas vidkommande vara ungefär desamma eller till och med lägre än vintern 1913/1914.

II. Löneförhållandena inom industri och hantverk, transportväsen m. m. år 1929.

A. Undersökningens primärmaterial.

Undersökningens planläggning. Efterföljande redogörelse utgör en fortsättning på socialstyrelsens tidigare i Sociala Meddelanden publicerade, sedan år 1918 pågående årliga undersökningar angående löneförhållandena för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri, handel och samfärdsel, kommunala verk och byggnadsarbeten m. m. och innehåller en översikt av löneläget och löneutvecklingen till och med år 1929 inom dessa verksamhetsområden.¹ I redogörelsen ha i likhet med föregående år inarbetats vissa uppgifter dels angående tidlöner inom hantverk, restaurangrörelse och husligt arbete och dels angående löneförhållandena inom sjömansyrket samt för statens järnvägars och statens vattenfallsverks anläggningsarbetare, vilka senare uppgifter tidigare publicerats i självständiga artiklar i Sociala Meddelanden.² I samband härmed ha verkställts undersökningar rörande löneläget inom olika dyrortsgrupper och i vissa större städer ävensom beträffande skiljaktigheterna i lönehänseende mellan export- och hemmamarknadsindustri. Dessutom meddelas i det följande vissa summariska beräkningar rörande arbetstidens längd per år, varvid särskilt uppmärksammats förhållandena inom de s. k. säsongyrkena.

Insamlandet av undersökningens huvudsakliga primärmaterial, som avser faktiskt utbetalda löner inom industri, handel och samfärdsel etc., har liksom tidigare skett genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare, varvid förutsatts, att erforderligt material skulle kunna åstadkommas på frivillighetens väg. De kompletterande uppgifterna om lönesatser för hantverkare, sjöfolk och hembiträden m. fl. häröra från de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. Lönematerialet rörande statens anläggningsarbetare har ställts till förfogande av statens järnvägars byggnadsavdelning och banavdelning samt av vattenfallsstyrelsens byggnadsavdelning.

¹ Jfr Soc. Medd. årg. 1929, sid. 841 o. f.

² Jfr Soc. Medd. årg. 1927, sid. 523 o. f. samt årg. 1928, sid. 20 o. f.

Det frågeformulär, som använts vid arbetsgivaruppgifternas införskaffande, har i förminskad skala avtryckts å sid. 97—98 (bil. 2). Frånsett vissa av erfarenheterna från föregående undersökning föranledda mera formella ändringar överensstämde detta formulär nära med det, som användes vid föregående års undersökning. Med hänsyn till undersökningens summariska karaktär kunde det givetvis ej bliva fråga om att inhämta några mera ingående uppgifter angående lönevillkoren för enskilda löntagare. Huvudsyftet var att erhålla ett tillräckligt representativt material för bedömning i stora drag av lönenivåns förskjutningar sedan föregående år för större grupper av förvaltnings- och arbetarpersonal. För förvaltningspersonalen upptog formuläret fyra särskilda grupper, nämligen teknisk personal, högre och lägre kontorspersonal samt butikspersonal. Å den för arbetarna avsedda delen av formuläret begärdes uppgifter angående antalet vid respektive företag anställda arbetare i medeltal under verksamhetstiden (kalenderåret 1929 eller del därav), med fördelning på män, kvinnor och minderåriga, ävensom angående antalet utgjorda dagsverken och totalsumman till arbetarna utbetald avlöning under motsvarande tidsperiod. Beträffande förvaltningspersonalen efterfrågades likaledes antalet anställda, fördelade på män och kvinnor, samt motsvarande lönesummor; däremot ansågs obehövt att här redovisa antalet dagsverken eller göra åtskillnad mellan vuxna och minderåriga. Vidare skulle arbetsgivaren å formuläret uppgiva det antal arbetsdagar företaget varit i gång under året och nettoarbetstiden i medeltal per vecka och arbetare samt i samband därmed omfattningen och innebörden ur arbetstidssynpunkt av eventuellt förekommande driftinskränkningar. Slutligen innehöll formuläret vissa frågor, avsedda att möjliggöra företagets inordnande under någon av grupperna export- eller hemmamarknadsindustri.

Primärmaterialets omfattning. Blanketterna utsändes av socialstyrelsen i början av februari månad 1930 till sammanlagt 5 650 arbetsgivare i olika delar av riket. Det övervägande flertalet av de tillskrivna återstående de utsända frågeformulären vederbörligen ifyllda. Sammanlagt ha till styrelsen inkommit lönestatistiska uppgifter från 4 530 arbetsgivare eller 80 %. Återstoden eller 1 120 av de tillfrågade ha av en eller annan anledning ej ansett sig kunna lämna begärda uppgifter. Det förtjänar emellertid att anmärkas, att för c:a tre fjärdedelar av dessa saknas uppgifter även för nästföregående år.

Allteftersom löneuppgifterna inkommo till socialstyrelsen, underkastades de omedelbart en ingående granskning under jämförelse med liknande företag bland redogörelseårets material och med motsvarande uppgifter från föregående år samt med lönesatserna i gällande kollektivavtal. Härvid konstaterades, att primärmaterialet förededde vissa brister och ofullständigheter, delvis beroende på det summariska tillvägagångssättet

vid uppgifternas införskaffande. Vid bearbetningen har det, för erhållande av ett så fullgott material som möjligt, befunnits lämpligt att av olika anledningar utgallra 76 formulär. Det till grund för undersökningen liggande primärmaterialet utgöres alltså av uppgifter från 4 454 företag, av vilka 3 073 redovisat både förvaltningspersonal och arbetare, 596 enbart förvaltningspersonal och 785 enbart arbetare. Från dessa företag ha redovisats tillsammans 380 754 personer, av vilka 62 650 hänförts till förvaltningspersonal och 318 104 till arbetare. Av de redovisade arbetarna representera c:a 84 % den egentliga industrien och återstoden eller c:a 16 % grupperna samfärdsel (enskid), spårvägsdrift, byggnadsverksamhet (inkl. kommunala byggnads- och anläggningsarbeten) samt handel och varulager.

Primärmaterialets beskaffenhet. Såsom källa för kunskap om löneförhållandena inom industri och hantverk m. m. måste det erhållna primärmaterialet anses lida av vissa bristfälligheter, härflytande ur flera felkällor. I samband med den inom styrelsen verkställda granskningen har visserligen en del kompletterande material införskaffats, varjämte uppenbart felaktiga uppgifter korrigerats. Men speciellt för vissa näringsgrenar kvarstå likväl en del ofullständigheter, vilka framför allt göra sig gällande vid beräkningen av årslönerna inom de s. k. säsongyrkena. I det följande skall göras ett försök att närmare utreda betydelsen av de viktigaste bland angivna felkällor.

Vad först beträffar den kvantitativa bristen vid redovisningen av förefintlig personal inom olika näringsgrenar, föreligga vissa möjligheter att siffermässigt påvisa dess omfattning genom en jämförelse mellan antalsuppgifterna i förevarande löneundersökning å ena sidan samt 1920 års folk- och yrkesräkning och den årliga industristatistiken å den andra.

I fråga om *förvaltningspersonalen* uppgick denna — såsom ovan nämnts — vid de 3 669 företag, som vid besvarande av undersökningens frågeformulär redovisat dylik personal, till 62 650 personer, varav 43 794 voro män och 18 856 kvinnor. Satt i relation till hela antalet förvaltningspersonal, som på basis av 1920 års folkräkning kan beräknas uppgå till c:a 156 000 personer år 1929,¹ skulle således det insamlade materialet ungefär motsvara 40 % (45 % av männen och 32 % av kvinnorna) av den samhällsgrupp, vars löneförhållanden här äro föremål för undersökning. Inom de olika i löneundersökningen redovisade grupperna har emellertid redovisningsfrekvensen föranlett rätt betydande olikheter. Den fullständigaste redovisningen har uppnåtts för teknisk personal, för vilken uppgifter torde lämnats beträffande c:a 62 %. Av kontorspersonal

¹ Siffran är beräknad under det visserligen kanske ej alldeles riktiga antagandet, att personalsiffrorna i den årliga industristatistiken äro indicierande för utvecklingen av hela förvaltningspersonalen efter år 1920.

skulle i utredningen vara medtagna c:a 45 % (46 % för männen och 42 % för kvinnorna). Den lägsta redovisningsfrekvensen företer butikspersonalen, i det uppgifter endast synas föreligga för c:a 21 % av de anställda (c:a 23 % för männen och c:a 20 % för kvinnorna). Då emellertid icke full jämförbarhet föreligger mellan folkräkningens data m. fl. och de speciellt för lönestatistiken insamlade uppgifterna, äro dessa procenttal endast att betrakta som tillnärmelsevis riktiga uttryck för redovisningsfrekvensen.

Beträffande *arbetarpersonalen* är att märka, att den senast tillgängliga industristatistiken hänför sig till 1928 samt att industristatistiken i allmänhet blott avser fabriksindustri, däremot icke småindustri och hantverk (inkl. byggnadsverksamhet). Om man — i den mån materialet det tillåter — bortser från dessa sistnämnda grupper även i lönestatistiken, ger en approximativ kalkyl vid handen, att de i förevarande undersökningar redovisade arbetarna motsvara inemot 60 % av industristatistikens siffror. Väsentligt ogynnsammare ter sig däremot representativiteten beträffande småindustri och hantverk, för vilka grupper lönestatistikens andel (med hjälp av 1920 års folkräkning m. m.) kan beräknas utgöra högst 10 %.

Den ovan för fabriksindustrien konstaterade relativt höga genomsnittssiffran av 60 % är emellertid underkastad betydande variationer inom de olika industrigrupperna. Starkast representerade äro grupperna kemisk-teknisk industri (83 %), kraft-, belysnings- och vattenverk (73 %) samt svagast livsmedelsindustri (46 %) och träindustri (43 %). Går man än längre i detalj och undersöker de särskilda industrigrenarna, finnas dessa vara företrädade i lönestatistiken i än mera växlande utsträckning. Medan statistiken exempelvis omfattar praktiskt taget samtliga arbetare inom pressjästfabriker, sockerbruk, tobaksfabriker, konstgödningsfabriker och tändsticksfabriker, äro näringsgrenar sådana som torvindustri, mejerirörelse samt färgerier, blekerier och impregneringsfabriker endast företrädade med resp. 12, 13 och 10 % av totalantalet arbetare enligt industristatistiken.

I detta samband bör uppmärksamheten även riktas på det förhållandet, att förskjutningar i de uppgiftslämnande företagsgruppernas sammansättning från det ena året till det andra kunna tänkas påverka undersökningens resultat. I årets löneundersökning ingå nämligen åtskilliga företag, som icke varit med i undersökningen föregående år, vartill kommer, att icke alla företag, som tidigare deltagit, i år fullföljt uppgiftslämnandet (jfr sid. 35). I förhållande till det stora antal företag, som år efter år lämnat uppgifter till lönestatistiken, äro likväl dylika förskjutningar av relativt obetydlig omfattning, vartill kommer, att nytillkomna företag i viss utsträckning träda i avgångnas ställe. Det är därför icke sannolikt, att de för året inträffade förändringarna i företagets sammansättning, kunna utöva något väsentligt inflytande på den genomsnittliga lönenivån.

Härpå tyda även resultaten av vissa kontrollberäkningar avseende arbetarpersonalen, som företagits vid tvenne särskilda tillfällen, nämligen för åren 1913—1917 samt 1920—1927, varvid medtagits å ena sidan samtliga redovisade företag, å andra sidan endast de företag, som lämnat uppgifter för samtliga i respektive perioder ingående år. Dessa beräkningar ha givit vid handen, att medräknandet av nytillkomna företag, respektive avgången av tidigare uppgiftslämnande visserligen inom enstaka näringsgrenar kunnat mer eller mindre influera på lönenivån, men att inom de större grupperna dessa förskjutningar väsentligen uppväga varandra, ävensom att den genomsnittliga lönenivån för de olika näringsgrupperna tillsammans tagna i regel blir praktiskt taget densamma, vilken beräkningsgrund än användes. På grund härav ha i det följande lönesiffrorna — på samma sätt som tidigare skett — beräknats på grundval av hela det för redogörelseåret erhållna materialet.

Även om således lönestatistikens material för de särskilda åren i stort sett kan betraktas såsom härrörande från samma eller i varje fall likartade företag, föreligger givetvis alltid den möjligheten, att statistikens resultat kan influeras dels av tillfälliga rubbningar av olika slag och dels av mera varaktiga förskjutningar, exempelvis i den redovisade personalens sammansättning. Ett förhållande, som sålunda i en del fall kan visas ha märkbart påverkat lönesiffrorna, har varit, att ett eller annat företag, vars lönenivå legat över eller under den för gruppen genomsnittliga, under inflytande av tillfälliga konjunkturen utökat sin arbetsstyrka och således kommit att under redogörelseåret väga betydligt tyngre vid medeltalsberäkningen, än vad tidigare var fallet. Dylika rubbningar kunna inom en grupp, som endast omfattar ett mindre antal företag, betyda ganska mycket, men de förlora i betydelse, ju större gruppen är, och kunna, då fråga blir om riksmedeltal för samtliga näringsgrenar, helt lämnas ur räkningen. De generella förskjutningarna, av vilka de viktigaste sammanhånga med förändringar i personalens sammansättning med hänsyn till kön, fördelning på olika dyrortsgrupper och företag av olika typer, äro däremot — såsom senare skall påvisas — i regel så betydelsefulla, att de ansetts påkalla vissa kompletterande bearbetningar av primärmaterialet.

De kvalitativa brister hos primärmaterialet, som kvarstå efter den verkställda granskningen, sammanhånga väsentligen med det använda formulärets summariska uppställning och göra sig särskilt gällande beträffande frågepunkten angående medelantalet arbetare under verksamhetsåret.

I fråga om principerna vid materialets införskaffande må här erinras om, att de uppgifter, som i frågeformuläret begäras från vederbörande arbetsgivare, röra dels den totala utbetalade lönesumman fördelad på olika slag av arbete samt däremot svarande arbetstid (dagsverken och arbetstimmar) och dels medeltal arbetare under verksamhetstiden. Beträffande

de förra av dessa uppgifter, nämligen de, som avse arbetslön och arbetstid, och de på grundval härav beräknade genomsnittliga dags- och timförtjänsterna, torde inga principiella anmärkningar kunna göras. Annorlunda är förhållandet med uppgifterna rörande antalet arbetare under verksamhetstiden. I stället för att inhämta individuella uppgifter för varje i resp. företag sysselsatt arbetare har man nämligen — närmast av ekonomiska skäl — måst begränsa sig till att begära uppgift om medeltal arbetare per dag under verksamhetstiden. Detta medeltal beräknas därvid i regel på så sätt, att man hopräknar antalet anställda vid varje avlöningsstillfälle (d. v. s. i regel en gång varje vecka) under året, summerar de sålunda erhållna siffrorna och därefter dividerar summan med antalet avlöningsdagar. De erhållna uppgifterna hänföra sig alltså till företagets genomsnittliga arbetsstyrka, ej till antalet faktiskt sysselsatta arbetare under året. Om en arbetare slutar sin anställning och omedelbart ersättes med en annan, påverkas exempelvis ej medeltalet anställda härav. Skulle företaget under viss tid sysselsätta ett större antal arbetare än normalt, fördelas detta överskottsantal genom själva beräkningssättet på hela verksamhetstiden. Totalantalet under året faktiskt sysselsatta personer överstiger alltså i regel det beräknade medeltalet. Endast för de företag, där inga förändringar i fråga om arbetskraften inträffat under året och ingen sammanhängande frånvaro från arbetet förekommit, som sträcker sig över en hel avlöningsperiod (d. v. s. i regel 7 dagar), sammanfaller det på ovan angivet sätt beräknade medeltalet arbetare exakt med totalantalet faktiskt sysselsatta under verksamhetstiden. Härav följer, att den genom division av den totala lönesumman med medeltalet arbetare framräknade årslönen i allmänhet kommer att något överstiga den faktiska årsinkomsten, alldenstund lönesumman i verkligheten fördelats på ett något större antal arbetare, än medelantalet anställda anger. Närmare besett ger den i lönestatistiken redovisade årslönen genomsnittsinkomsten per år (resp. säsong) för de arbetare, som haft sysselsättning inom företaget hela året (resp. säsongen) och vilkas bortovaro från arbetet på grund av sjukdom o. d. ingen gång under nämnda tid omfattat en hel avlöningsperiod (jfr ovan). Varje dylik frånvaro minskar nämligen både den utbetalade avlöningssumman och det beräknade medeltalet arbetare relativt taget ungefär lika mycket¹ och kommer därför icke till synes i den beräknade årslönen. Även kortare frånvaro inverkar givetvis sänkande på företagets lönebudget, men alldenstund medeltalet arbetare i detta fall förblir oförändrat, resulterar minskningen i den utbetalade lönesumman i en sänkning såväl i den beräknade som den faktiska medel-lönen per år. Då emellertid den längre frånvaron från arbetet i betraktande av dess relativt sällsyntare förekomst sannolikt betyder mindre för

¹ Härvid förutsättes, att sjukersättning icke medräknas i lönesumman.

genomsnittsarbetarens faktiska årslön än den mera begränsade men oftare förekommande bortovaron, torde den i detta hänseende konstaterade bristen i beräkningarna vara av relativt obetydlig omfattning.

Större betydelse måste däremot tillmätas växlingarna i arbetarantal under verksamhetsåret. Härvid är emellertid att märka, att för den egentliga fabriksindustrien och för vissa andra sysselsättningar variationerna i antalet sysselsatta arbetare, om man bortser från arbetsinställelser o. d. av mera allmän karaktär, i regel ej äro alltför betydande och därjämte i viss mån neutralisera varandra, varigenom den beräknade årslönen inom det övervägande flertalet näringsgrenar, som äro representerade i lönestatistiken, endast torde ligga oväsentligt över de i företagen anställas faktiska medellöner. För företag, där tidvis arbetsbrist råder eller där arbetarna ha utpräglad säsonganställning, kommer däremot den på här angivet sätt beräknade årsförtjänsten att ligga avsevärt högre än den faktiska genomsnittslönen. Med hänsyn härtill har man funnit lämpligt att i lönestatistiken icke publicera några årslöner för vissa mera utpräglade säsongyrken, såsom byggnadsarbete, målning, flottning, stenbrott och stenhuggerier samt torvindustri. Önskvärt vore givetvis att även för dessa näringsgrenar erhålla tillförlitliga uppgifter om års- eller säsongförtjänsten, men härför krävas ingående specialundersökningar med individuella uppgifter för varje arbetare rörande faktisk arbetstid och arbetslön. I avsaknad av dylika har å sid. 54 anförts några siffror rörande säsongens normala längd inom vissa hithörande yrken. Genom att sammanställa den sålunda angivna arbetstiden med lönestatistikens genomsnittliga timförtjänster kan en ungefärlig föreställning om de faktiska genomsnittsinkomsterna per år i dessa yrken erhållas.

Såsom slutresultat av nu berörda omprövning av primäruppgifternas representativitet kvarstår för arbetarnas vidkommande dels att arbetare inom fabriksindustrien blivit mycket fullständigare redovisade än inom småindustrien och hantverket och dels att det summariska tillvägagångssättet vid primärmaterialets införskaffande visserligen ej nämnvärt påverkar tillförlitligheten av de beräknade dags- och timförtjänsterna men däremot nödvändiggör viss försiktighet vid årslönsstatistikens användning. Det bör emellertid betonas, att här konstaterade olägenheter, som i förevarande undersökning ansetts påkalla särskilda kompletterande undersökningar, givetvis förlora i betydelse, när man begränsar undersökningen till statistikens ursprungliga huvudsyfte, nämligen att mäta lönenivåns förändringar i tiden. — Nämnas må även i detta samband, att spørsmålet i fråga upptagits till prövning vid den enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1928 inom socialstyrelsen pågående utredningen angående möjligheterna att åstadkomma en mera representativ och även i andra avseenden mera tillfredsställande lönestatistik.

B. Arbetstid och arbetslön.

a. Översikt över lönenivåns förändringar åren 1913—1929.

1. Förvaltningspersonal.

Löneutvecklingen inom olika personalgrupper. En första översikt av resultatet av 1929 års lönestatistiska beräkningar lämnas med avseende på förvaltningspersonalen i tab. 7 avd. a, som redovisar den i genomsnitt per anställd utbetalade årsavlöningsens storlek dels för redogörelseåret och dels för vart och ett av åren 1913—1928, varvid talen för löneinkomsten per år erhållits genom att dividera från resp. företag erhållna uppgifter om totalsumma utbetald avlöning i kontant och in natura med medeltalet anställda under verksamhetstiden. Härvid har förvaltningspersonalen uppdelats på män och kvinnor inom de trenne huvudgrupper, för vilka jämförelsetal föreligga för varje år i den undersökta perioden, nämligen teknisk personal (ingenjörer, kemister, verkmästare o. d.), kontorspersonal (exkl. direktörer, disponenter m. fl. företagsledare) samt butikspersonal. För var och en av dessa personalgrupper meddelas i tabellen för hela den undersökta sjuttonsårsperioden indextal för årslönen, varvid avlöningen år 1913 satts = 100 (avd. b). För att underlätta ett detaljstudium av löneutvecklingen under de senaste åren, sedan pridförhållandena åtminstone i viss utsträckning stabiliserats, har därjämte i avd. c särskilda indextal beräknats från och med år 1924, varvid år 1926 valts till basår.

Tabellen visar, att förvaltningspersonalens löner undergått en ständig ökning till år 1921, då lönenivån i genomsnitt för samtliga personalgrupper låg 142 % högre än år 1913. Sedermera ha penninglönerna gått väsentligt tillbaka och uppgingo under redogörelseåret 1929 till ej fullt dubbla beloppet av 1913 års siffra. Ett närmare studium av tabellen ger emellertid vid handen, att löneförskjutningarna företett en betydande olikhet inom skilda områden av affärslivet. Medan exempelvis lönen för den lägst avlönade gruppen, butikspersonalen, stigit mest eller med 105 %, ha tekniker och kontorister fått sina löner ökade med resp. 82 och 79 %. Därjämte har ökningen i allmänhet varit högre för kvinnorna (113 %) än för männen (92 %), ehuruval denna tendens väsentligen begränsar sig till de båda högre avlönade grupperna av förvaltningspersonal, nämligen tekniker och kontorister, medan utvecklingen för den manliga och kvinnliga butikspersonalen överensstämmer rätt väl.

Löneutvecklingen i dess relation till levnadskostnadernas förändring. Beträffande de i tab. 7 redovisade lönefluktuationerna bör emellertid beaktas, dels att siffrorna på grund av beräkningssättet närmast åter spegla förhållandena vid resp. års mitt och dels att den genomsnittliga lönenivån påverkas av växlingar i materialets sammansättning, särskilt personalens fördelning på yrkesgrupper, på män och kvinnor samt på olika

Tab. 7. Lönenivåns förändringar för i enskild tjänst anställd förvaltningspersonal åren 1913—1929.

År	M ä n				K v i n n o r				Samtliga anställda			
	Löneinkomst per år för											
	Tek-nisk personal	Kon-tors-personal	Bu-tiks-personal	Samt-liga	Tek-nisk personal	Kon-tors-personal	Bu-tiks-personal	Samt-liga	Tek-nisk personal	Kon-tors-personal	Bu-tiks-personal	Samt-liga
a) Absoluta tal, kr.												
1913	3 131	2 309	1 314	2 346	1 204	1 257	881	1 135	3 025	2 064	1 163	2 049
1914	.	.	.	12 400	.	.	.	11 160	3 089	2 100	1 198	2 101
1915	.	.	.	12 500	.	.	.	11 210	3 184	2 196	1 265	2 194
1916	.	.	.	12 730	.	.	.	11 320	3 496	2 379	1 398	2 385
1917	4 253	3 116	1 919	3 197	1 498	1 669	1 196	1 535	4 028	2 758	1 668	2 815
1918	5 195	3 950	2 421	4 115	1 865	2 192	1 548	2 039	5 070	3 479	2 129	3 638
1919	5 857	4 760	2 782	4 901	2 347	2 612	1 867	2 439	5 780	4 212	2 400	4 315
1920	6 541	5 406	3 565	5 575	2 802	3 160	2 440	2 957	6 445	4 808	2 977	4 916
1921	6 716	5 417	3 495	5 625	2 981	3 300	2 455	3 085	6 584	4 807	2 937	4 950
1922	6 105	4 802	3 134	5 030	2 847	3 032	2 274	2 845	6 002	4 300	2 678	4 460
1923	5 653	4 552	3 028	4 699	2 849	2 820	2 167	2 627	5 565	4 027	2 551	4 102
1924	5 616	4 476	3 057	4 681	2 780	2 773	2 090	2 574	5 527	3 956	2 498	4 076
1925	5 618	4 491	3 060	4 683	2 783	2 726	2 101	2 537	5 528	3 941	2 507	4 053
1926	5 595	4 249	3 082	4 526	2 852	2 700	2 070	2 509	5 506	3 769	2 483	3 928
1927	5 570	4 242	3 101	4 520	2 568	2 661	2 093	2 487	5 457	3 749	2 509	3 918
1928	5 643	4 224	3 059	4 540	2 665	2 601	2 046	2 433	5 533	3 710	2 453	3 908
1929	5 619	4 206	2 914	4 512	2 624	2 589	2 014	2 412	5 509	3 689	2 381	3 880
b) Indextal för penninglönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100.												
1914	.	.	.	102	.	.	.	102	102	102	103	103
1915	.	.	.	107	.	.	.	107	105	106	109	107
1916	.	.	.	116	.	.	.	116	116	115	120	116
1917	136	135	146	136	124	133	136	135	133	134	143	137
1918	166	171	184	175	155	174	176	180	168	169	183	178
1919	187	206	212	209	195	208	212	215	191	204	206	211
1920	209	234	271	238	233	251	277	261	213	233	256	240
1921	215	235	266	240	248	263	279	272	218	233	253	242
1922	195	208	239	214	236	241	258	251	198	208	230	218
1923	181	197	230	200	237	224	246	231	184	195	219	200
1924	179	194	233	200	231	221	237	227	183	192	215	199
1925	179	194	233	200	231	217	238	224	183	191	216	198
1926	179	184	235	193	237	215	235	221	182	183	213	192
1927	178	184	236	193	213	212	238	219	180	182	216	191
1928	180	183	233	194	221	207	232	214	183	180	211	191
1929	179	182	222	192	218	206	229	213	182	179	205	189
c) Indextal för penninglönen, om avlöningen år 1926 sättes = 100.												
1924	100	105	99	103	97	103	101	103	100	105	101	104
1925	100	106	99	103	98	101	101	101	100	105	101	103
1926	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1927	100	100	101	100	90	99	101	99	99	99	101	100
1928	101	99	99	100	93	96	99	97	100	98	99	99
1929	100	99	95	100	92	96	97	96	100	98	96	99
d) Indextal för reallönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100.												
1914	.	.	.	100	.	.	.	100	100	100	101	101
1915	.	.	.	93	.	.	.	93	91	92	95	93
1916	.	.	.	89	.	.	.	89	89	88	92	89
1917	84	83	90	84	77	82	84	83	82	83	88	85
1918	74	76	82	78	69	77	78	80	75	75	81	79

1 Approximativt beräknade siffror.

Tab. 7 (forts.). Lönenivåns förändringar för i enskild tjänst anställd förvaltningspersonal åren 1913—1929.

År	M ä n				K v i n n o r				Samtliga anställda			
	Löneinkomst per år för											
	Teknisk personal	Kontorspersonal	Bu-tiks-personal	Samtliga	Teknisk personal	Kontorspersonal	Bu-tiks-personal	Samtliga	Teknisk personal	Kontorspersonal	Bu-tiks-personal	Samtliga
	d) Forts.											
1919	72	79	81	80	75	80	81	82	73	78	79	81
1920	78	87	101	98	87	93	103	97	79	87	95	89
1921	89	98	110	100	103	109	116	113	90	97	105	100
1922	100	107	123	110	121	124	132	129	102	107	118	112
1923	102	111	130	113	134	127	139	131	104	110	124	113
1924	103	111	134	115	133	127	136	130	105	110	124	114
1925	102	110	132	114	131	123	135	127	104	109	123	113
1926	104	107	137	112	138	125	137	128	106	106	124	112
1927	104	108	138	113	125	124	139	128	105	106	126	112
1928	105	107	136	113	129	121	136	125	107	105	123	112
1929	106	108	131	114	129	122	136	126	108	106	121	112
	e) Indextal för <i>reallönen</i> , om avlöningen år 1926 sättes = 100.											
1924	99	104	98	102	96	102	100	102	99	104	100	103
1925	98	104	97	101	96	99	99	99	98	103	99	101
1926	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1927	101	101	102	101	91	100	102	100	100	100	102	101
1928	102	100	100	101	94	97	100	98	101	99	100	100
1929	102	101	97	102	94	98	99	98	102	100	98	101

dyrortsgrupper. Det måste därför anses vara av intresse att i görilgaste mån söka borteliminera inverkan av dylika faktorer och genom s. k. standardberäkningar undersöka, huru löneförhållandena gestaltat sig för en ur här anförda synpunkter homogen grupp, för vilken inga andra förändringar inträtt än de, som återspeglas i årslönernas växlingar. Dylika standardberäkningar kunna i fråga om de två första faktorerna verkställas för hela den undersökta sjuttonårsperioden, medan korrekationer med hänsyn till den tredje faktorn endast äro möjliga för åren 1920—1929, alldenstund någon fördelning på dyrortsgrupper ej ägt rum för tidigare år. Vid här verkställda beräkningar måste därför i första hand bortses från personalens sammansättning i dyrortsgruppshänseende.

Därest relativa antalet män och kvinnor, fördelade på de tre i tab. 7 redovisade personalgrupperna, förutsättes vara detsamma år 1913 som år 1929 (jfr sid. 53) och lönestegringen inom varje särskild kategori varit den, som utvisas i nyssnämnda tabell, blir den genomsnittliga lönestegringen under hela perioden 1913—1929 för alla grupper tillsamman tagna 88 %. Det indextal, som anger den allmänna lönenivåns genomsnittliga höjd år 1929, om löneinkomsten år 1913 sättes = 100, blir således 188 eller endast en enhet lägre än motsvarande ovägda medeltal i tab. 7.

Ovan utförda beräkningar hänföra sig emellertid uteslutande till penninglönerna och avse således endast de nominella förändringar i årslönerna, som inträffat under redogörelseperioden. En beräkning av, i vad mån

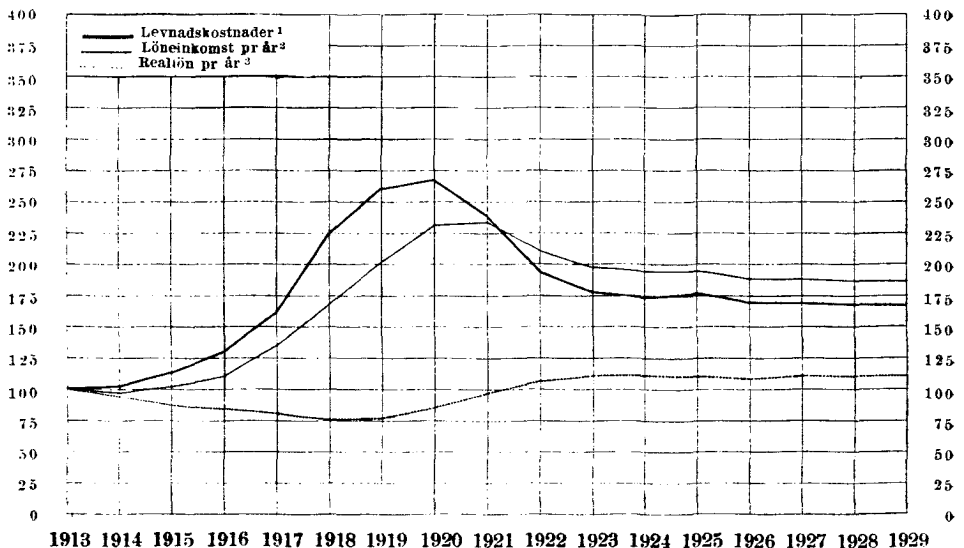
dessa fluktuationer i penninglönerna äro reella och således innebära förfogande över en större eller mindre kvantitet varor och tjänster, möjliggöres genom en sammanställning av nyssnämnda löneindextal med socialstyrelsens indexsiffror för levnadskostnadernas stegring. Dock endast i viss mån, enär sistnämnda indextal i huvudsak avser industriarbetare, lägre tjänstemän o. d. (med en medelinkomst år 1914 av 2 000 kr.) och ej beaktar de särdrag konsumtionen kan förete inom andra yrkes- och inkomstgrupper. — Medelindex för år 1929 har erhållits genom att taga genomsnittet av de publicerade indextalerna för 1 januari, 1 april, 1 juli, 1 oktober och 31 december 1929 (1 januari 1930).

I efterföljande tablå och diagram meddelas indextal för varje år från och med 1913 till och med 1929 dels för levnadskostnaderna, dels för den standardberäknade penninglönen jämte motsvarande reallön (d. v. s. årsinkomsten per anställd reducerad till 1913 års prisnivå):

Indextal (1913 = 100)	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Levnadskostnader	102	115	130	162	225	261	269	241	195	177	174	176	172	171	171	169
Löneinkomst per år	98	102	112	135	170	201	231	235	211	199	196	196	190	190	189	188
Reallön per år	96	89	86	83	76	77	86	98	108	112	113	111	110	111	111	111

Löneutvecklingen i Sverige under åren 1913—1929 för förvaltningspersonal i enskild tjänst.

L'evolution en Suède, de 1913 à 1929, des salaires des employés dans les entreprises privées.

¹ Nombres indices du coût de la vie (villes et agglomérations quasi-urbaines). — ² Salaire nominal par an. — ³ Salaire réel par an.

Därest nu meddelade löne- och levnadskostnadsberäkningar böra tillmätas vitsord, skulle av dessa indextal och av vidstående diagram framgå, att lönestegringen för förvaltningspersonalen under periodens 9 första år eller till och med år 1921 mer än uppvägdes av ökningen i levnadskostnader, vilket innebär, att reallönen under dessa år var lägre än utgångsåret. Under den följande prissänkingsperioden blev förhållandet det motsatta, i det att såväl penninglöner som levnadskostnader sjönko men de senare hastigare än de förra, varigenom reallönen ökades. Under loppet av ett enda år, nämligen 1922, steg sålunda reallönen med 10 enheter (10½ %) och under det följande året med ytterligare 4 enheter (37 %). Därmed uppnåddes ett nytt jämnviktsläge, vid vilket reallönen i stort sett kvarstannat under de därpå följande åren. För redogörelseåret beräknas den standardvägda reallönen ligga 11 % över 1913 års nivå eller endast en enhet lägre än motsvarande ovägda stegringsiffra i tab. 7 (avd. d). Skillnaden mellan den vägda och ovägda reallöneserien växlar alltsedan år 1923 mellan 1 à 2 enheter, men för flertalet år före denna tidpunkt under här berörda period är angivna differens av ej oväsentligt större betydelse. — Huru reallönens utveckling tett sig för de olika personalgrupper, i vilka undersökningsmaterialet i förevarande statistik uppdats, belyses närmare i tab. 7 (avd. d och e).

För att även erhålla ett begrepp om i vad mån förvaltningspersonalens genomsnittslöner påverkas av, att proportionen mellan antalet anställda inom olika dyrortsgrupper något förskjutits från det ena året till det andra, ha i nedanstående tablå uträknats nya indextal såväl för penninglönerna som för reallönerna under förutsättning av oförändrad sammansättning icke blott i avseende å yrke och kön utan även med hänsyn till dyrortsgrupp. Då, såsom ovan nämnts, erforderligt material härför endast förefinnes från år 1920, har detta år valts till utgångspunkt för den nya indexserien och satts = 100 (a-tal). Till jämförelse har motsvarande indextal i bredvidstående tablå omräknats med samma år till basår (b-tal).

	I n d e x t a l									
	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Löneinkomst per år:										
a-tal ¹	100	100	89	84	83	83	80	80	80	79
b-tal	100	101	91	86	85	85	82	82	82	81
Reallön per år:										
a-tal	100	111	124	127	128	128	125	125	125	125
b-tal	100	112	126	130	131	131	128	128	128	129

En jämförelse mellan a- och b-talen visa, att de förra genomgående äro lägre än de senare, vilket tyder på, att en del av den tidigare konstaterade stegringen i den reala lönenivån endast är en återspeglning av det förhål-

¹ a-talen äro beräknade på grundval av personalens sammansättning år 1929 med hänsyn tagen till fördelningen på dyrortsgrupper, b-talen äro likaledes beräknade på grundval av personalens sammansättning år 1929 men utan hänsyn tagen till fördelningen på dyrortsgrupper.

landet, att den högsta dyrortsgruppen (Stockholm) numera innesluter en något större andel av lönestatistikens material än tidigare varit fallet. I regel ligga visserligen *a*-talen endast 2 à 3 enheter under *b*-talen, men för enstaka år blir skillnaden av något större betydelse. År 1929 exempelvis utgjorde differensen — om man begränsar sig till reallönen — 4 enheter, varigenom den korrigerade stegringsciffran för reallönen under perioden 1920—1929 sjönk från 29 till 25 %.

En omständighet, till vilken materialet ej medger att hänsyn tages, är den under den redovisade perioden möjligen förändrade ålderssammansättningen. Särskilt inom sådana grupper av anställda, där avståndet mellan begynnelse- och slutlön är stort och tjänsteåldern merendels medför successiva löneuppflyttningar, kunna årsmedeltalens förändringar återspegla icke blott faktiska löneförhöjningar eller lönenedsättningar utan även växlingar i personalens åldersfördelning.

2. Arbetare inom industri och hantverk, transportväsen m. m.

Löneutvecklingen för män, kvinnor och minderåriga. I efterföljande tab. 8 meddelas genomsnittssiffror för de i undersökningen ingående industriarbetarnas m. fl. löneinkomster per år, dag och arbetstimme dels för redogörelseåret 1929 och dels för vart och ett av åren 1913—1928, varvid särskilda lönesiffror meddelats för män, kvinnor och minderåriga. För belysande av löneutvecklingen sedan tiden före världskrigets utbrott förefanns direkt jämförelsematerial endast i fråga om års- och dagsinkomster. Då emellertid möjligheten att kunna direkt jämföra även timförtjänster vid olika tidpunkter är ägnad att underlätta bedömandet av löneutvecklingen, har en approximativ beräkning av den genomsnittliga arbetskostnaden under tidigare år per utgjord arbetstimme verkställt på grundval av föreliggande uppgifter angående löneinkomsten per dag och med ledning av från arbetstidsundersökningar, kollektivavtal m. m. erhållna siffror rörande arbetsdagens längd. Å andra sidan har för åren 1921—1925, då uppgifter om antalet utgjorda dagsverken ej inhämtats, daglönerna beräknats genom att multiplicera den genomsnittliga timförtjänsten med normalantalet arbetstimmar per dag, d. v. s. 8. På detta sätt ha indextal för års-, dags- och timförtjänster kunnat beräknas för varje år under perioden 1913—1929.

Den genomsnittliga löneinkomsten per år för samtliga redovisade arbetare har — på liknande sätt som förut konstaterats i fråga om förvaltningspersonalen — varit underkastad en oavbruten stegring under den första delen av undersökningsperioden. Ökningen har dock varit större och höjdpunkten nåddes ett år tidigare än för förvaltningspersonalen eller redan år 1920, vid vilken tidpunkt årslönerna i genomsnitt för samtliga arbetare beräknades ligga 197 % högre än år 1913 (indextal 297, om 1913 = 100). Under de följande 3 åren sjönko årslönerna hastigt och uppnådde år 1923 den lägsta punkten under prissänkingsperioden eller 103 %

över 1913 års nivå. Sedan dess har en ny stegring vidtagit, som visserligen varit mindre markerad än den föregående sänkningen men i stället blivit av åtskilligt längre varaktighet, i det att den fortsatt under hela den återstående delen av undersökningsperioden.¹ Härigenom uppnådde den genomsnittliga årslönen under redogörelseåret indextalet 232 eller 132 % över 1913 års nivå. För män och minderåriga arbetare låg motsvarande index-tal något under och för kvinnor avsevärt över detta medelvärde. Liksom för förvaltningspersonalen kan därför även för arbetarna en tendens till utjämning mellan lönenivån för män och kvinnor konstateras. Från 1913 till 1929 ha lönerna för manliga arbetare stigit med 129 % i genomsnitt, medan kvinnornas inkomst under motsvarande tid ökats med icke mindre än 151 %. Begränsar man undersökningen till den egentliga fabriksindustrien sådan denna redovisas i kommerskollegii industristatistik och alltså utesluter de grupper i socialstyrelsens lönestatistik, som ej ha motsvarighet i industristatistiken, framträder denna tendens än starkare, i det att stegrings-siffran för årslönen för män blir ej oväsentligt lägre (eller 122 %), medan motsvarande siffra för kvinnor blir praktiskt taget oförändrad (149 %).

Dagsförtjänsten har, såsom tab. 8 även utvisar, i huvudsak företett samma fluktuationer som årsinkomsten. Medan enligt ovan anförda siffror löneinkomsten per år mellan 1913 och 1929 ökats med 132 %, utgjorde motsvarande tal för daglönen 133 % (män 131, kvinnor 148 och minderåriga 123 %). Studerar man tabellen mera i detalj, finner man dock, att index-talen för års- och daglönen för vissa mellanliggande år ej oväsentligt avvika från varandra. Vid bedömande av dessa avvikelser bör emellertid ej lämnas ur sikte, att årslönen röner inverkan såväl av arbetsinställelser o. d. som av de tidigare berörda bristfälligheterna i själva beräknings-sättet.

Av tabellen framgår vidare, att stegringen i den genomsnittliga *timförtjänsten* från 1913—1929 beräknats till 180 % (178 % för män, 208 % för kvinnor och 183 % för minderåriga), medan den beräknade dagsinkomsten, såsom ovan nämnts, stannade vid ett belopp, som med 133 % översteg 1913 års siffra. Orsaken till ifrågakvarande skiljaktighet i fluktuationerna mellan tim- och daglönen är i huvudsak att söka i den under perioden minskade arbetstiden per dag och arbetare, väsentligen beroende på införandet av 8-timmarsdagen.

Sedan år 1920, då den genomsnittliga *timförtjänsten* låg som högst, har densamma nominellt sett minskats med i genomsnitt 25 %. Den ojämförligt största delen av denna sänkning i lönenivån ägde rum under år 1922, medan minskningen under år 1923 inskränkte sig till några få procent. Under år 1924 hade nedgången icke endast avstannat utan till och med förbytts i en mindre stegring, som fortsatt under de därpå följande åren ända fram till redogörelseåret 1929.

¹ Härvid bortses från ett rent tillfälligt avbrott år 1928, då de genomsnittliga årsförtjänsterna voro onormalt låga på grund av långvariga arbetsinställelser i flera viktiga näringsgrenar.

Tab. 8. Lönennivåns förändringar för arbetare inom industri och hantverk m. m. åren 1913-1929.

År	Män			Kvinnor			Minderåriga			Samtliga arbetare		
	Löneinkost per											
	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år
a) Absoluta tal, kr.												
1913	0.45	4.32	1 241	0.24	2.34	651	0.18	1.76	485	(0.40)	3.82	1 091
1914	0.47	.	.	0.25	.	.	0.19	.	.	(0.42)	3.88	1 090
1915	0.49	.	.	0.26	.	.	0.21	.	.	(0.43)	4.12	1 171
1916	0.53	5.14	1 479	0.28	2.78	755	0.23	2.18	600	(0.47)	4.58	1 308
1917	0.66	6.28	1 773	0.35	3.27	854	0.29	2.71	727	(0.58)	5.65	1 569
1918	0.96	8.94	2 502	0.50	4.66	1 113	0.41	3.77	971	(0.85)	8.16	2 236
1919	1.28	11.48	3 186	0.68	6.11	1 634	0.50	4.48	1 186	(1.13)	10.30	2 838
1920	1.65	13.23	3 607	0.98	7.86	2 136	0.69	5.55	1 456	1.49	11.91	3 237
1921	1.63	13.12	3 363	0.96	7.70	1 820	0.66	5.80	1 193	1.49	11.97	2 999
1922	1.18	9.52	2 570	0.73	5.90	1 498	0.48	3.82	912	1.07	8.65	2 293
1923	1.12	9.11	2 482	0.69	5.58	1 490	0.46	3.66	933	1.01	8.19	2 215
1924	1.14	9.12	2 592	0.70	5.60	1 519	0.47	3.76	983	1.08	(8.09)	2 309
1925	1.18	9.86	2 651	0.71	5.68	1 539	0.48	3.92	1 047	1.06	(8.31)	2 365
1926	1.19	9.57	2 707	0.72	5.61	1 567	0.49	3.76	1 049	1.07	8.58	2 413
1927	1.20	9.57	2 753	0.72	5.64	1 601	0.49	3.79	1 073	1.08	8.56	2 455
1928	1.22	9.67	2 697	0.73	5.71	1 614	0.49	3.73	1 035	1.09	8.63	2 416
1929	1.25	9.99	2 846	0.74	5.80	1 637	0.51	3.92	1 099	1.12	8.90	2 528
b) Indextal för penninglönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100												
1914	104	.	.	104	.	.	106	.	.	105	102	100
1915	109	.	.	108	.	.	117	.	.	108	108	107
1916	118	119	119	117	117	116	128	124	124	118	120	120
1917	147	145	143	146	140	131	161	154	150	145	148	144
1918	213	207	202	208	197	171	228	214	200	213	214	205
1919	284	266	257	283	261	251	278	255	245	283	270	260
1920	367	306	291	408	336	328	383	315	300	373	312	297
1921	362	304	271	400	329	280	367	301	246	373	313	275
1922	262	220	207	304	252	230	267	217	188	268	226	210
1923	249	211	200	288	236	229	256	208	192	253	214	203
1924	253	211	209	292	239	233	261	214	203	258	212	212
1925	262	217	214	296	243	236	267	223	216	265	218	217
1926	264	222	218	300	240	241	272	214	216	268	225	221
1927	267	222	222	300	241	246	272	215	221	270	224	225
1928	271	224	217	304	244	248	272	212	213	273	226	221
1929	278	231	229	308	248	251	283	223	227	280	233	232
c) Indextal för penninglönen, om avlöningen år 1926 sättes = 100												
1924	96	95	96	97	100	97	96	100	94	96	94	96
1925	99	98	98	99	101	98	98	104	100	99	97	98
1926	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1927	101	100	102	100	101	102	100	101	102	101	100	102
1928	103	101	100	101	102	103	100	99	99	102	101	100
1929	105	104	105	103	103	104	104	104	105	105	104	105
d) Indextal för reallönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100												
1914	102	.	.	102	.	.	104	.	.	103	100	98
1915	95	.	.	94	.	.	102	.	.	94	94	93
1916	91	92	92	90	90	89	98	95	95	91	92	92
1917	91	90	88	90	86	81	99	95	93	90	91	89
1918	95	92	90	92	88	76	101	95	89	95	95	91
1919	109	102	98	108	100	96	107	98	94	108	103	100
1920	136	114	108	152	125	122	142	117	112	139	116	110

Tab. 8 (forts.). Lönenivåns förändringar för arbetare inom industri och hantverk m. m. åren 1913—1929.

År	Män			Kvinnor			Minderåriga			Samtliga arbetare		
	Löneinkomst per											
	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år
	d) Forts.											
1921	150	126	112	166	137	116	152	125	102	155	130	114
1922	134	113	106	156	129	118	137	111	96	137	116	108
1923	141	119	113	163	133	129	145	118	108	143	121	115
1924	145	121	120	168	137	134	150	123	117	148	122	122
1925	149	123	122	168	138	134	152	127	123	151	124	123
1926	153	129	127	174	140	140	158	124	126	156	131	128
1927	156	130	130	175	141	144	159	126	129	158	131	132
1928	158	131	127	178	143	145	159	124	125	160	132	129
1929	164	137	136	182	147	149	167	132	134	166	138	137
	e) Indextal för reallönen, om avlöningen år 1926 sättes = 100											
1924	95	94	95	96	99	96	95	99	93	95	93	95
1925	97	96	96	97	99	96	96	102	98	97	95	96
1926	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1927	102	101	103	101	102	103	101	102	103	102	101	103
1928	104	102	101	102	103	104	101	100	100	103	102	101
1929	107	106	107	105	105	106	106	106	107	107	106	107

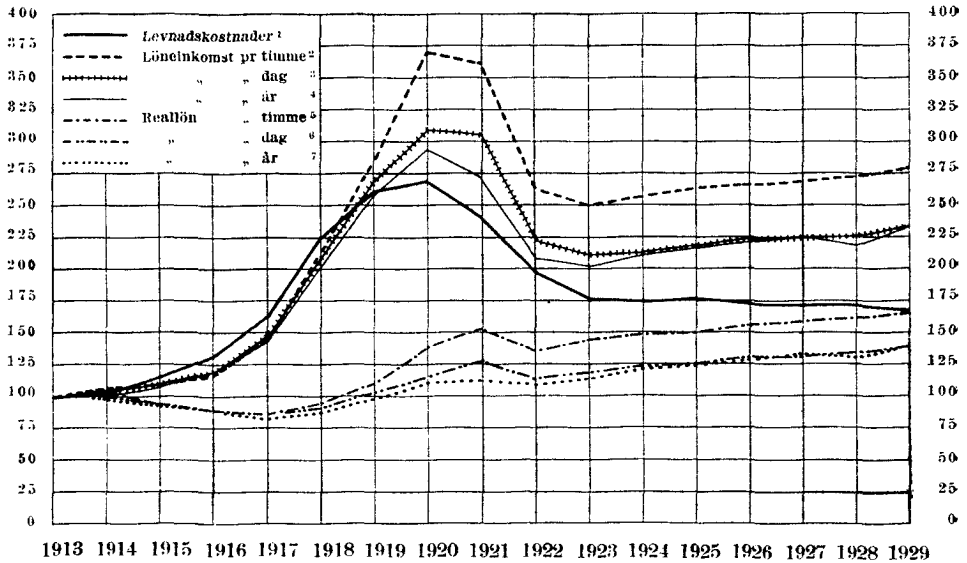
Den allmänna löneutvecklingen. För vinnande av en mera korrekt jämförelse böra emellertid — på motsvarande sätt som förut skett i fråga om förvaltningspersonalen — de i tab. 8 meddelade talen korrigeras genom standardberäkningar. Med hänsyn till vad tidigare anförts (jfr sid. 38) har man därvid ansett sig kunna bortse från förändringen i arbetarpersonalens fördelning på olika näringsgrenar och begränsat standardiseringen till proportionen män, kvinnor och minderåriga (jfr sid. 53). I avsaknad av medellöner inom olika dyrtorsgrupper för andra arbetarkategorier än vuxna män ha ej heller några kompletterande korrigeringar med hänsyn till förskjutningar i arbetarpersonalens fördelning på olika dyrtorsgrupper kunnat ifrågakomma.

I diagrammet och tablån å nästa sida återges de indextal, som — under förutsättning av oförändrad proportion av manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare — angiva den genomsnittliga stegringen under åren 1913 till och med 1929 dels för penninglönen och dels för reallönen, i båda fallen räknad såväl per år som per dag och timme, varjämte för fullständighetens skull motsvarande levnadskostnadsindex ånyo anføres.

Det framgår härav, att ända till och med år 1918 stegringen för såväl dag- som timlönen var mindre än levnadskostnadsökningen, vilket innebär, att motsvarande reallöner under denna period voro lägre än utgångsåret 1913, men att från och med år 1919 förhållandet blivit det motsatta. Även årslönen har varit underkastad en liknande utveckling, fastän jämvikt mellan lön och levnadskostnader i detta fall inträdde först ett år senare eller 1920.

Löneutvecklingen i Sverige under åren 1913—1929 för industriarbetare.

Evolution en Suède, de 1913 à 1929, des salaires des ouvriers de l'industrie.

Indextal (1913 = 100)	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Levnadskost- nader	102	115	130	162	225	261	269	241	195	177	174	176	172	171	171	169
Löneinkomst:																
per timme ..	105	108	118	145	213	283	368	363	263	250	255	263	265	268	272	278
> dag	102	108	120	146	207	266	309	305	223	213	214	220	223	223	225	232
> år	100	107	120	143	200	256	294	271	208	202	211	216	220	224	220	231
Reallön:																
per timme ..	103	94	91	90	95	108	137	151	135	141	147	149	154	157	159	164
> dag	100	94	92	90	92	102	115	127	114	120	123	125	130	130	132	137
år	98	93	92	88	89	98	109	112	107	114	121	123	128	131	129	137

Sedan sålunda de tre reallönsserierna — fast under olika år — ånyo passerat basårets löneläge, fortsatte de att stiga och nådde samtliga år 1921 ett sekundärt maximum. Redan året förut hade såväl penninglönerna som levnadskostnaderna passerat sin absolut högsta punkt under här berörda 17 år. Medan stegringen i reallönerna år 1921, som var den stora prissänkingsperiodens första år, åstadkoms därigenom, att penninglönerna sjön-

¹ Nombres indices du coût de la vie (villes et agglomérations quasi-urbaines). — ² Salaire nominal par heure. — ³ Salaire nominal par jour. — ⁴ Salaire nominal par an. — ⁵ Salaire réel par heure. — ⁶ Salaire réel par jour. — ⁷ Salaire réel par an.

ko långsammare än levnadskostnaderna, inträffade motsatsen år 1922, varigenom reallönerna minskades och återfördes till ungefär 1920 års nivå. Utvecklingen år 1923, då penninglönerna nådde sin lägsta punkt under pris-sänkingsperioden, var av principiellt sett samma natur som år 1921. Medan under de därpå följande åren levnadskostnaderna (med undantag endast för år 1925) alltjämt — om också i sakta tempo — fortsatt att sjunka, har genomsnittsinkomsten, vare sig den räknas per år, dag eller timme, företett en ej oväsentlig stegring. Genom samspelet av dessa olika faktorer ha reallönerna nästan oavbrutet stegrats för varje år och beräknas för redogörelseåret ligga i fråga om såväl års- som daglönen 37 och beträffande timlönen 64 % över 1913 års nivå. Begränsar man, som förut skett i fråga om penninglönerna, undersökningen till att avse endast den egentliga industrien, finner man, att motsvarande stegringsciffror bli åtskilligt lägre eller för daglönen 30, för årslönen 33 och för timlönen 57 %.

Det torde emellertid böra framhållas, att nu anförda genomsnittstal icke kunna göra anspråk på annat än att giva en bild av de ungefärliga förändringarna i löner och levnadskostnader. Därtill kommer att beträffande särskilda orter och industrier speciella förhållanden kunna åstadkomma betydande avvikelser från de allmänna genomsnittstalen. För närmare upplysningar härom hänvisas till följande båda kapitel.

b. Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar.

1. Förvaltningspersonal.

Antal redovisade inom olika personalgrupper. Av tab. 9 framgår, att förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående 3 669 företag, som redovisat dylik personal, utgjorde tillsammans 62 650 personer, varav 69% % voro män och 30.1 % kvinnor. Motsvarande fördelningstal för män och kvinnor utgjorde föregående år resp. 70% och 30% % samt utgångsåret 1913 resp. 77% och 23% %, vilket innebär, att kvinnornas betydelse ökat rätt väsentligt under perioden i fråga på männens bekostnad.

Löneinkomst per år. I det föregående ha de allmänna förskjutningarna i lönenivån för förvaltningspersonal och industriarbetare m. fl. statistiskt åskådliggjorts. De medeltal, med vilka man därvid rört sig, dölja emellertid stora olikheter i de faktiskt utgående lönebeloppen. Särskilt för förvaltningspersonalen äro variationerna i lönevillkoren ofta anmärkningsvärt stora, beroende på betydande olikheter i utbildning, arbetsuppgifter, ställning i yrket, tjänsteår, ålder och kön o. s. v. Primärmaterialet i förevarande undersökning medger emellertid icke någon mera ingående undersökning av sambandet mellan ovannämnda faktorer och lönevillko-

ren utan möjliggör endast en summarisk jämförelse i lönehänseende mellan vissa mer eller mindre homogena grupper av förvaltningspersonal.¹

Resultatet av en dylik jämförelse meddelas i tab. 9, där de anställda fördelats i tre personalgrupper, nämligen teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal samt för var och en av dessa på män och kvinnor. För att därjämte möjliggöra en inblick i löneförhållandena för hithörande personal inom olika näringsgrenar har i tabellen åtskillnad gjorts mellan industri, handel och samfärdsel samt bank- och försäkringsrörelse. Med hänsyn till det relativt ringa antal personer, som flertalet grupper skulle komma att omfatta vid en dylik uppdelning av materialet, har man likväl ansett lämpligt att därvid begränsa sig till den talrikaste personalgruppen, nämligen kontorspersonalen. Denna grupp har dessutom uppdelats å den ena sidan i egentlig kontorspersonal (b-siffror) och å den andra i vaktmästare, springpojkar o. d. (c-siffror). Av de i tabellen redovisade näringsgrupperna företer handeln den lägsta genomsnittliga lönenivån för den manliga egentliga kontorspersonalen (b-siffror) och industrien för den kvinnliga, medan försäkringsanstalterna haft den i medeltal högst avlönade såväl manliga som kvinnliga personalen. Även för den lägre kontorspersonalen (c-siffror) råder i lönehänseende ett liknande inbördes förhållande mellan olika näringsgrupper, dock med den skillnaden, att lönenivån för kvinnorna är lägst inom handeln och för männen högst inom bankerna.

I fråga om löneutvecklingen inom olika näringsgrenar föreligga siffror endast för samtliga kontorsanställda (a-siffror). Beträffande den genomsnittliga inkomstökningen för de särskilda personalgrupperna under perioden 1913—1929 hänvisas till tabellen. Vid en jämförelse åter med 1920 års topplöner kan en sänkning av inkomstnivån konstateras inom samtliga grupper för både manlig och kvinnlig personal. Denna minskning synes beträffande manlig kontorspersonal varit störst inom handeln samt beträffande kvinnlig personal inom samfärdseln, minst däremot i fråga om såväl män som kvinnor vid försäkringsanstalterna samt kvinnor inom industrien. Inkomstreduktionerna ägde för flertalet personalgrupper väsentligen rum under åren 1922 och 1923, medan lönenivån under de följande sex åren förblivit i det närmaste oförändrad. Det måste betecknas som ovisst, i vad mån den tendens till lönesänkning, som siffrorna antyda, återspeglar faktiska löneregleringar och i vad mån den beror på förändrad sammasättning av personalbeståndet.

¹ För en djupare inblick i förvaltningspersonalens lönevillkor hänvisas till socialstyrelsens undersökning rörande »Arbets- och löneförhållandena för affärsanställda i Sverige». Undersökningen, som väsentligen avser år 1919, ligger emellertid numera väl långt tillbaka i tiden. Väst i samband därmed insamlat kompletterande material, som avser en något senare tidpunkt (1924), då förhållandena redan voro rätt stabiliserade på förevarande område, torde likväl alltjämt vara av värde för belysande av den i enskild tjänst anställda förvaltningspersonalens löneproblem.

Tab. 9. Den i enskild tjänst anställda förvaltningspersonalens löneförhållanden åren 1918—1929.

Yrkesgrupper a = samtliga kontors- anställda, b = egentlig kontors- personal, c = vaktmäst., spring- pojkar o. d. Siffrorna inom parentes angiva antalet företag	Medeltal anställda un- der år 1929			Genomsnittlig löneinkomst under år 1929, kr.			Löneökning (+) eller löneminskning (-) i %								
							1913—1929			1920—1929			1928—1929		
	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a
Teknisk personal (2 193)	13 148	501	5 619	2 624	5 509	+ 79	+ 118	+ 82	- 14	- 6	- 14	- 0.4	- 1.5	- 0.4	
Kontorspersonal (3 248)	26 634	12 523	4 206	2 539	3 689	+ 82	+ 106	+ 79	- 22	- 18	- 23	- 0.4	- 0.5	- 0.6	
	21 484	11 918	4 810	2 667	4 045	- 0.8	- 0.4	- 0.6	
	5 150	605	1 686	1 056	1 620	+ 0.5	- 2.7	+ 0.3	
därav inom															
Industri (2 251)	13 622	6 205	3 932	2 355	3 438	+ 77	+ 109	+ 74	- 20	- 15	- 21	+ 0.1	+ 0.3	+ 0.0	
	11 030	5 790	4 517	2 449	3 805	+ 0.6	+ 0.2	+ 0.2	
	2 592	415	1 442	1 051	1 388	+ 0.3	+ 4.6	+ 0.9	
Handel (745)	3 610	2 738	3 451	2 497	3 039	+ 54	+ 117	+ 59	- 36	- 19	- 34	+ 0.9	- 1.1	- 0.1	
	2 557	2 649	4 340	2 551	3 430	+ 0.1	- 1.6	- 1.1	
	1 053	89	1 291	892	1 259	+ 3.6	- 23.7	+ 1.7	
Samfärdsel (129)	2 949	180	4 217	2 298	4 106	+ 94	+ 59	+ 91	- 26	- 38	- 27	- 6.0	- 19.1	- 7.0	
	2 746	143	4 432	2 665	4 345	- 4.6	- 10.7	- 5.0	
	203	37	1 300	1 235	1 235	- 12.6	.	- 14.8	
Banker (67)	5 197	1 934	5 100	3 054	4 545	+ 103	+ 111	+ 100	- 20	- 20	- 19	- 0.1	- 0.9	- 0.4	
	4 289	1 888	5 588	3 097	4 826	- 0.3	- 0.1	- 0.3	
	908	46	2 794	1 277	2 722	+ 0.6	.	- 1.0	
Försäkring (56)	1 256	1 466	5 622	3 173	4 303	+ 82	+ 100	+ 80	- 10	- 15	- 14	- 0.7	- 0.7	- 1.5	
	862	1 448	7 280	3 190	4 716	- 0.8	- 0.7	- 1.4	
	394	18	1 994	1 198	1 985	+ 0.0	.	+ 0.2	
Butikspersonal (865)	4 012	5 832	2 914	2 014	2 381	+ 122	+ 129	+ 105	- 18	- 17	- 20	- 4.7	- 1.6	- 2.9	
Samtliga (3 669)	48 794	18 856	4 512	2 412	3 880	+ 92	+ 113	+ 89	- 19	- 18	- 21	- 0.6	- 0.9	- 0.7	

2. Arbetare inom industri och hantverk, transportväsen m. m.

Antal arbetare och arbetstimmar. Antal redovisade arbetare vid 1929 års löneundersökning utgör, såsom framgår av tab. 10, 318 104 fördelade på 3 858 företag emot 308 387 arbetare föregående år och 290 694 året där-
föret. Denna fortgående stegring i undersökningens primärmaterial torde
väsentligen vara att tillskriva en viss utvidgning av näringslivet under
de senaste åren, men till en del utgör den ett resultat av strävandena från
socialstyrelsens sida att år från år öka materialets representativitet.

Av de för år 1929 redovisade arbetarna voro 77% vuxna män, 14%
vuxna kvinnor och 7% minderåriga (under 18 år), medan återstående
1.7% ej fördelats efter ålder och kön. Motsvarande procenttal upp-
gingo föregående år till resp. 76.7, 14.7, 7.0 och 1.6 samt år 1913 till resp. 65.9,
10.4, 8.5 och 15.2%. Förutsätter man, att antalet ej specificerade, som var
anmärkningsvärt stort vid utgångsåret 1913, fördelar sig proportionellt

¹ Medeltön har ej beräknats på grund av att blott ett fåtal personer redovisats.

på de övriga redovisade grupperna, finner man, att männens andel av totalantalet arbetare endast obetydligt minskats under perioden 1913—1929, men att kvinnorna relativt taget ökats, huvudsakligen på de minderårigas bekostnad.

I syfte att erhålla ett sammanfattande uttryck för den industriella verksamhetens intensitet liksom även för att kunna bedöma, i vad mån växlingarna i medellönerna inom olika näringsgrenar sammanhånga med olikheter i sysselsättningens längd; har i tab. 10 även verkställts en bearbetning av primärmaterialets uppgifter om arbetstimmarnas antal under redogörelseåret. Beräkningarna, som hänföra sig till 96:s % av samtliga redovisade arbetare, visa, att den genomsnittliga arbetstiden per redovisad arbetare under redogörelseåret stigit till 2 275 timmar mot 2 210 timmar föregående år, vilken sistnämnda siffra dock bör ses i samband med de omfattande arbetsinställelserna under år 1928.¹

Under i genomsnitt taget drygt hälften eller 52,7 % av arbetstiden har arbetet utförts på ackord, medan återstoden utnyttjats till tidlöns- (inkl. övertids-)arbete. Erinras må därom, att under ackordsarbete inbegripes även arbete mot premielön, tonlön o. d. lönesystem, genom vilka lönen i väsentlig mån göres beroende av arbetsprestationen eller arbetsprodukten.

För ett närmare klarläggande av hur motsvarande siffror variera för de olika i undersökningen ingående industrigrenarna, hänvisas till tabellen. I fråga om de s. k. säsongyrkena, för vilka av förut angivna skäl årsförtjänstutgifter ej ansetts lämpliga att publicera, skall här i stället ur tillgängliga källor anföras några siffror rörande säsongens normala längd inom vissa hithörande yrken för att möjliggöra en beräkning av den normala medelförtjänsten per år eller säsong.

En undersökning av arbetssäsongens längd inom byggnadsfacket visar, att byggnadsarbetarnas arbetstid utgör c:a 1 800 timmar eller ungefär $\frac{3}{4}$ av den möjliga arbetstiden, vilken kan uppskattas till högst 2 400 timmar per år.² För det byggnadsfacket närstående målaryrket torde den faktiska arbetstiden vara något kortare eller normalt c:a 1 600 timmar per år. För arbetare inom sten- och torvindustri är den faktiska arbetstiden per år än mera inskränkt, och torde den normala säsongen ej böra sättas högre än till resp. 180 och 100 arbetsdagar. I fråga om sockerfabrikernas arbetspersonal bör skiljas mellan de säsongarbetare, som någon tid på hösten anställas för råsockertillverkningen, och den personal, som under hela eller större delen av året sysselsättes vid råsockrets raffinering samt med olika lager- och transportarbeten etc. För de förra eller de s. k. kampanjarbetarna beräknas den normala arbetstiden under åren 1927—1929 till 40—47 dagsverken (skift) per år.³

¹ Därvid bör emellertid beaktas, att på grund av bristfällig redovisning av säsongarbetare o. d. dessa siffror bliva något för höga för att motsvara det faktiska genomsnittet för samtliga i näringslivet sysselsatta arbetare.

² Statens offentliga utredningar 1922:2, sid. 130.

³ " " " " " 1930:35, sid. 196.

Löneinkomst per år. Även i fråga om arbetare inom industri och hantverk m. m. inrymma de i det föregående meddelade genomsnittstalen rätt betydande olikheter i de faktiskt utgående lönebeloppen. Förutom efter ålder och kön växla lönevillkoren inom olika yrken, och även inom samma yrke variera lönerna bl. a. med hänsyn till arbetarens kompetens och ställning i yrket. I viss utsträckning ha visserligen de för hithörande delar av näringslivet gällande kollektivavtalen verkat normerande och utjämnande icke endast på lönesatserna utan även på arbetsvillkoren i övrigt och därmed även på de faktiskt utgående lönerna. Men de ännu kvarvarande olikheterna i de faktiska lönebeloppen äro tillräckligt stora att motivera en ingående undersökning över lönernas spridning. På grund av det något summariska tillvägagångssättet vid det lönestatistiska primärmateriallets införskaffande måste emellertid en dylik utredning för närvarande begränsas till en jämförelse mellan medellönerna för män, kvinnor och minderåriga inom olika näringsgrenar och näringsgrupper. Resultatet av en dylik jämförelse meddelas i tab. 10, som förutom medelantalet arbetare och utgjord arbetstid även redovisar genomsnittliga löneinkomster inom olika näringsgrenar under redogörelseåret.

Såsom redan i översikten över lönenivåns förändringar meddelats, har den genomsnittliga årsinkomsten för samtliga redovisade arbetare, oavsett ålder och kön, år 1929 beräknats till 2 528 kr., varav enligt tab. 10 2 351 kr. (93% %) intjänats på ordinarie tid och återstoden utgjort ersättning för övertidsarbete, värde av åtnjutna naturaförmåner m. m.

För vuxna manliga arbetare har medellönen (2 846 kr.) legat över men för kvinnor (1 637 kr.) och minderåriga (1 099 kr.) avsevärt under den genomsnittliga inkomsten för samtliga arbetare. Den ordinarie arbetsförtjänsten utgjorde för män 92,7, för kvinnor 96,8 och för minderåriga 98,5 % av totalinkomsten.

De ovan omnämnda betydande differenserna i genomsnittsinkomsterna ge vid handen, att en mera överskådlig bild av löneläget inom olika industrier ej kan erhållas med mindre att medellönen beräknas för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare var för sig. I tab. 10 återfinnas dylika lönesiffror, och till de i tabellen meddelade lönesiffrorna skall här nedan lämnas en kortfattad kommentar.

I fråga om årsinkomsterna uppvisade de vuxna manliga arbetarna inom stuverifacket och i spårvägsdrift de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen 4 138 resp. 4 033 kr., varefter följde guld- och silvervarufabriker (3 756 kr.), mjukbrödsbagerier (3 729 kr.), tidningstryckerier (3 688 kr.), bryggerier (3 668 kr.), tobaksfabriker (3 661 kr.), spisbrödsfabriker (3 635 kr.), gruvor och aurlösningsverk (3 615 kr.) samt margarinfabriker (3 519 kr.). De lägsta årssiffrorna förete kristall- och smäglasbruk (1 500 kr.), linne-, hamp- och juteindustri (1 995 kr.), bomullsindustri (2 066 kr.), fönsterglasbruk (2 094 kr.), färgerier, blekerier och impregneringsfabriker (2 120 kr.),

Tab. 10. Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgrenar år 1929.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbetstid- arbetare under verk- sam- hets- tiden	Medeltal arbetstid- mar ¹ per år och arbetare	Genomsnittlig löneinkomst																						
			per år			per dag			per timme																
			ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	inkl. över- tid, 1913 = 100	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		ordinarie tid			inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.											
				kr.	in- dex- tal, 1913 = 100				kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100										
<i>Malmbrytning o. metallin- dustri</i> (664)	91 762	2 320	65·2	2 620	2 728	228	9·26	220																	
män	77 166	2 328	65·8	2 781	2 908	221	9·89	220	1·00	1·88	1·22	1·25													
kvinnor	3 427	2 231	63·8	1 793	1 843	285	6·43	280	0·63	0·92	0·82	0·82													
minderåriga	6 983	2 270	58·7	1 246	1 257	220	4·33	217	0·41	0·65	0·56	0·56													
<i>Gruvor o. anrikningsverk</i> (41)	9 129	2 197	74·0	3 389	3 512	243	10·72	214																	
män	8 693	2 191	74·7	3 487	3 615	237	11·08	209	1·06	1·79	1·61	1·65	262												
minderåriga	413	2 305	59·3	1 460	1 495	234	4·95	220	0·54	0·70	0·64	0·65	241												
Däruv i																									
<i>Mellersta Sverige</i> ... (36)	5 219	2 235	68·7	2 434	2 490	218	8·85																		
män	4 920	2 227	69·2	2 508	2 567	216	9·17		0·84	1·26	1·14	1·15	235												
minderåriga	276	2 363	58·9	1 232	1 247	228	4·11		0·44	0·58	0·52	0·53	221												
<i>Norra Sverige</i> ... (5)	3 910	2 146	81·3	4 664	4 876	261	15·01																		
män	3 773	2 145	82·1	4 763	4 981	255	15·42		1·61	2·38	2·25	2·32	286												
minderåriga	137	2 189	60·8	1 920	1 996	261	7·18		0·76	0·96	0·88	0·91	303												
<i>Järn-, stål- o. kopparverk</i> (42)	16 108	2 355	70·5	2 296	2 426	211	7·92	198																	
män	15 018	2 362	71·7	2 379	2 518	215	8·15	199	0·79	1·12	1·08	1·07	261												
minderåriga	988	2 245	51·4	1 129	1 167	207	3·41	175	0·38	0·68	0·51	0·52	260												
<i>Järn- o. stålmanufaktur</i> (110)	8 588	2 326	51·4	2 251	2 351	218	7·68	205																	
män	6 545	2 350	53·0	2 543	2 643	219	8·86	211	0·95	1·38	1·10	1·18	257												
kvinnor	793	2 323	43·3	1 374	1 394	261	4·66		0·52	0·70	0·60	0·60	316												
minderåriga	1 025	2 176	46·9	1 082	1 092	245	3·80		0·40	0·61	0·50	0·50	294												
<i>Mekaniska verkstäder</i> ... (350)	45 513	2 338	64·8	2 654	2 754	223	9·16	227																	
män	37 998	2 341	65·1	2 768	2 898	218	9·90	222	1·02	1·31	1·22	1·24	264												
kvinnor	614	2 207	57·5	1 895	1 950	291	6·48	279	0·68	1·00	0·86	0·88	367												
minderåriga	2 939	2 326	61·8	1 331	1 335	230	4·57	224	0·42	0·67	0·57	0·58	276												
<i>Skeppsvarv</i> ... (23)	10 224	2 328	79·6	2 684	2 823		9·22																		
män	9 159	2 315	79·5	2 775	2 937		9·62		1·08	1·30	1·26	1·27													
minderåriga	734	2 498	81·2	1 560	1 573		4·88		0·47	0·66	0·68	0·68													
<i>Övriga verkstäder</i> ... (327)	35 289	2 341	60·0	2 644	2 734		9·52																		
män	28 839	2 349	60·5	2 765	2 886		9·97		1·02	1·32	1·21	1·24													
kvinnor	613	2 207	57·6	1 895	1 949		6·48		0·68	1·00	0·86	0·88													
minderåriga	2 205	2 266	54·8	1 250	1 255		4·48		0·41	0·67	0·55	0·56													
<i>Elektriska verkstäder</i> ... (46)	7 527	2 288	64·8	2 673	2 804	260	9·61	259																	
män	5 469	2 331	59·7	3 050	3 211	283	10·85	277	1·17	1·47	1·35	1·38	321												
kvinnor	1 208	2 169	84·9	2 017	2 088	265	7·30	251	0·74	0·98	0·95	0·96	300												
minderåriga	850	2 185	71·3	1 194	1 207	211	4·19	207	0·40	0·61	0·55	0·56	250												
<i>Metallmanufaktur</i> ... (56)	4 447	2 334	59·8	2 460	2 508	225	8·41	218																	
män	3 172	2 356	59·8	2 837	2 900	228	9·74	217	1·10	1·30	1·23	1·23	256												
kvinnor	550	2 261	58·9	1 865	1 902	312	6·76		0·67	0·96	0·84	0·84	365												
<i>Guld- och silvervarufabri- ker</i> ... (19)	450	2 188	47·4	2 914	2 931	240	10·85	252																	
män	271	2 218	58·9	3 756	3 756	228	13·12	237	1·63	1·74	1·70	1·71	276												
kvinnor	137	2 110	39·2	1 952	1 970		7·14		0·91	0·95	0·93	0·93													

¹ Inkl. övertid.

Tab. 10 (forts.). Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgränar år 1929.

Näringsgränar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbe- tare under verk- sam- hets- tiden	Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		Genomsnittlig löneinkomst															
		antal	där- av på ac- kord %	ordi- narie tid, kr.	per år		per dag		per timme										
					inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	in- dex- tal, 1-13 = 100	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	in- dex- tal, 1913 = 100	ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmå- ner o. d.							
									kr.	in- dex- tal, 1-13 = 100	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	kr.	in- dex- tal, 1-13 = 100		
Jord- o. stenindustri... (213)	21 862	59.9				7.19	204												
män	19 005	59.9				7.58	205	0.84	0.99	0.93	0.97								
kvinnor	1 107	75.2				5.05	198	0.46	0.71	0.65	0.66								
minderåriga	1 653	86.2				3.58	235	0.39	0.58	0.44	0.44								
Kolgruvor	1 660	2 168	57.8	2 033	2 284	232	7.98	208											
män	1 581	2 164	60.2	2 084	2 344	222	8.14	200								1.08	225		
Torvindstri	391	89.8					5.60	159											
män	271	87.7					5.74	151	0.57	0.72	0.70	0.71	182						
Stenbrott o. stenhuggerier (35)	5 805	84.5					6.33	203											
män	5 567	84.7					6.46	226	0.96		0.81	0.81	279						
Byggnadsämnesindustri (113)	8 158	2 260	48.5	2 121	2 219	210	7.32	209											
män	7 486	2 261	49.1	2 205	2 310	213	8.10	215	0.85	1.14	0.99	1.02	268						
Cementfabriker	1 915	2 314	41.9	2 326	2 431		8.78												
män	1 766	2 324	41.6	2 412	2 522		9.05		0.92	1.26	1.07	1.09							
Tegelbruk	4 925	2 263	50.6	2 008	2 113		7.27												
män	4 428	2 263	51.6	2 105	2 221		7.53		0.79	1.08	0.94	0.98							
Kalkbruk o. cementvaru- fabriker	1 318	2 167	50.7	2 245	2 305		8.51												
män	1 292	2 165	51.5	2 266	2 326		8.61		0.92	1.18	1.05	1.08							
Porslins-, kakel- o. lergods- fabriker	2 461	2 183	70.0	1 984	2 020	185	7.25	193											
män	1 280	2 195	66.4	2 581	2 643	183	9.28	182	1.00	1.28	1.19	1.20	222						
kvinnor	825	2 157	86.8	1 526	1 83		5.41	181	0.54	0.74	0.71	0.72	232						
Porslinsfabriker	2 075	2 205	74.4	1 928	1 989		7.11												
män	989	2 263	68.9	2 687	2 705		9.36		1.06	1.26	1.20	1.22							
kvinnor	788	2 154	89.4	1 510			5.87		0.53	0.73	0.71	0.71							
Kakel-, sten- o. lergods- fabriker	386	2 114	55.7	2 161	2 186		7.69												
män	291	2 077	61.9	2 398	2 431		8.74					1.17							
kvinnor	57	2 177	64.7	1 664			5.68					0.76							
Glasbruk	3 387	1 839	40.8	1 457	1 571	164	6.60	199											
män	2 820	1 867	44.9	1 639	1 773	149	7.88	177	0.79	1.00	0.88	0.95	211						
minderåriga	447	1 691	19.8	533	544	145	2.85	182	0.29	0.42	0.32	0.32	229						
Kristall- o. småglasbruk (18)	2 467	1 702	41.8	1 211	1 295		5.82												
män	1 934	1 713	47.0	1 397	1 500		6.80		0.71	0.95	0.82	0.88							
Fönsterglasbruk	321	2 257	73.4	1 950	2 038		7.19												
män	308	2 252	76.7	2 003	2 094		7.40		0.70	0.95	0.89	0.98							
Butelglasbruk	567	2 177	21.1	2 250	2 518		8.72												
män	554	2 176	21.5	2 281	2 555		8.85		0.95	1.41	1.05	1.17							
Träindustri	28 049	2 172	65.4	2 085	2 155	235	7.96	210											
män	24 430	2 189	67.3	2 165	2 301	236	8.42	207	0.88	1.06	1.00	1.06							
kvinnor	317	2 208	42.9	1 455	1 521	261	5.71	254	0.59	0.77	0.67	0.69							
minderåriga	3 022	2 027	51.1	1 058	1 077	213	4.05	199	0.43	0.62	0.52	0.58							

Tab. 10 (forts.). Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgränar år 1929.

Näringsgränar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbetare under verk- sams- hets- tiden	Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		Genomsnittlig löneinkomst															
		antal	där- av på ac- cord %	ordi- narie tid, kr.	per år		per dag		per timme										
					inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		ordinarie tid			inkl. över- tid, natura- förmå- ner o. d.							
					kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100						
Grafiska anstalter..... (20)	1 176	2 402	4.8	2 234	2 492	7.75													
män	693	2 452	1.6	2 856	3 196	10.68		1.23	1.61	1.23	1.29								
kvinnor	326	2 337	13.7	1 669	1 751	5.75		0.88	1.00	0.72	0.75								
minderåriga	157	2 331	0.1	889	920	2.95		0.38	0.88	0.38	0.89								
Bok- och accidenstrycke- rier	(75)	2 947	2 377	8.3	2 675	2 866	10.20												
män	2 060	2 387	7.7	3 177	3 418	11.72		1.84	1.80	1.38	1.43								
kvinnor	569	2 349	14.0	1 834	1 910	7.29		0.76	1.01	0.79	0.81								
minderåriga	319	2 358	2.0	969	1 003	3.16		0.41	0.52	0.42	0.43								
Tidningsstryckerier..... (52)	2 229	2 115	0.4	3 248	3 578	13.61													
män	2 106	2 101	0.3	3 344	3 688	14.06		1.64	1.95	1.64	1.70								
kvinnor	59	2 340	5.0	2 257	2 432	8.80		0.93	1.90	0.97	1.02								
minderåriga	64	2 362		978	1 010	2.83		0.42		0.42	0.43								
Livsmedelsindustri..... (370)	20 124	2 330	19.4	2 582	2 769	241	9.55	243											
män	12 882	2 370	6.0	2 964	3 276	239	11.19	243	1.26	1.57	1.27	1.38							
kvinnor	6 516	2 259	48.1	1 833	1 955	265	6.75	257	0.78	0.86	0.82	0.86							
minderåriga	716	2 256	15.0	1 028	1 070	233	3.88	232	0.44	0.52	0.46	0.47							
Kvarnar..... (41)	1 533	2 353	2.5	3 064	3 223	247	11.49	250											
män	1 493	2 355	1.3	3 094	3 275	248	11.55	249	1.34		1.34	1.39	302						
Presssägtfabriker..... (9)	258	2 338	1.3	2 959	3 223	256	11.60	280											
män	234	2 394	0.4	3 091	3 368	251	12.16	274	1.32	2.23	1.32	1.39	323						
Bagerier..... (91)	2 771	2 297	4.7	2 926	3 002	266	10.53	275											
män	1 602	2 387	0.5	3 597	3 660	260	12.38	261	1.51	2.30	1.51	1.54	314						
kvinnor	1 048	2 150	12.6	2 080	2 219	270	7.82	281	1.00	0.74	0.97	0.98	338						
Mjukbrödsbagerier..... (74)	1 531	2 350	0.5	3 242	3 326		11.18												
män	1 198	2 390	0.7	3 668	3 729		12.42		1.54	2.30	1.54	1.57							
kvinnor	274	2 191		1 983	2 040		6.88		0.91		0.91	0.94							
Spisbrödsbagerier..... (15)	944	2 237		2 805	2 843		9.91												
män	329	2 392		3 603	3 635		12.35		1.51		1.51	1.52							
kvinnor	601	2 139		2 325	2 448		8.64		1.09		1.09	1.09							
Käxfabriker..... (2)	296	2 196	34.4	1 800	1 825		7.24												
män	75	2 331		2 626	2 662		10.85		1.13		1.13	1.14							
kvinnor	173	2 111	60.8	1 677	1 703		6.44		0.88	0.74	0.79	0.81							
Råsockerbruk och raffinade- rier	(27)	3 581	2 322	10.4	2 364	2 456	197	8.32	198										
män	3 087	2 341	6.1	2 506	2 607	200	8.81	203	1.06	1.39	1.08	1.11	292						
kvinnor	415	2 194	44.7	1 645	1 699	277	5.85	229	0.68	0.84	0.75	0.77	350						
Råsockerbruk..... (22)	1 527	2 365	2.2	2 455	2 549		8.57												
män	1 488	2 368	2.2	2 485	2 580		8.67		1.05	1.37	1.06	1.09							
kvinnor	34	2 267	0.4	1 353	1 418		4.84		0.61	0.69	0.61	0.63							
Raffinaderier och komb. fabriker..... (5)	2 054	2 290	16.7	2 296	2 388		8.10												
män	1 549	2 314	10.0	2 526	2 632		8.96		1.07	1.39	1.11	1.14							
kvinnor	381	2 187	48.7	1 671	1 724		5.95		0.69	0.84	0.76	0.79							

Tab. 10 (forts.). Arbetstid och löneläkomster inom olika näringsgrenar år 1929.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- rare under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst												
		Medeltal arbets- timmar per år och arbetare		per år			per dag		per timme					
		antal	därav på ac- kord %	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		ordinarie tid			inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		
					kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	ig- nom- snitt, kr.		kr.	in- dex- tal, 1913 = 100
Choklad- o. karamellfabr. (21)	2 100	2 340	31.7	1 729	1 796	265	6.83	276
män	448	2 329	9.1	2 709	2 857	215	10.03	223	1.17	1.34	1.18	1.23	262	
kvinnor	1 405	2 361	38.9	1 556	1 606	248	5.48	247	0.63	0.72	0.66	0.68	296	
minderåriga	247	2 241	30.8	933	951	242	3.81	278	0.40	0.46	0.42	0.42	300	
Bryggerier och läskedrycks- fabriker (108)	4 891	2 357	6.3	2 738	3 295	255	11.26	249	
män	3 806	2 390	2.7	2 979	3 644	243	12.45	245	1.26	1.99	1.28	1.53	294	
kvinnor	992	2 242	21.5	1 965	2 154	270	7.89	251	0.81	1.16	0.89	0.96	320	
Brännerier och destillerings- verk (6)	406	2 275	.	2 914	3 254	.	11.57	
män	331	2 285	.	3 143	3 510	.	12.45	.	1.39	.	1.39	1.54	.	
kvinnor	74	2 228	.	1 894	2 115	.	7.60	.	0.85	.	0.85	0.95	.	
Bryggerier (98)	4 328	2 364	7.1	2 735	3 318	.	11.30	
män	3 372	2 400	3.1	2 973	3 668	.	12.50	.	1.25	1.99	1.27	1.53	.	
kvinnor	864	2 235	24.7	1 980	2 176	.	7.45	.	0.81	1.16	0.90	0.97	.	
Mineralvatten- och läske- drycksfabriker (4)	157	2 380	.	2 338	2 781	.	9.51	
män	103	2 385	.	2 623	3 291	.	11.19	.	1.12	.	1.12	1.39	.	
kvinnor	54	2 385	.	1 809	1 846	.	6.34	.	0.77	.	0.77	0.80	.	
Tobaksfabriker (11)	2 534	2 248	34.1	2 199	2 398	.	8.34	
män	581	2 336	60.4	3 280	3 661	.	12.68	.	1.16	1.59	1.42	1.57	.	
kvinnor	1 918	2 223	92.6	1 893	2 041	.	7.06	.	0.72	0.87	0.86	0.92	.	
Slakterier och konservfabri- ker (42)	1 619	2 375	12.1	2 560	2 648	239	8.98	234	
män	1 036	2 391	3.5	3 044	3 171	244	10.85	240	1.31	1.40	1.31	1.34	291	
kvinnor	514	2 353	30.3	1 804	1 842	.	6.23	280	0.72	0.94	0.79	0.80	348	
Slakterier och charkuteri- fabriker (34)	934	2 360	0.2	2 970	3 088	.	10.59	
män	769	2 374	0.2	3 195	3 324	.	11.46	.	1.37	2.14	1.37	1.41	.	
kvinnor	158	2 295	.	1 971	2 029	.	6.96	.	0.86	.	0.86	0.89	.	
Konservfabriker (8)	685	2 397	29.1	1 967	2 049	.	6.92	
män	267	2 442	13.6	2 577	2 732	.	9.23	.	1.08	1.36	1.12	1.14	.	
kvinnor	356	2 380	44.1	1 725	1 758	.	5.94	.	0.60	0.94	0.75	0.76	.	
Annat livsmedelsindustri (20)	837	2 384	4.0	2 869	3 064	275	10.80	297	
män	645	2 412	1.6	3 163	3 396	255	12.00	293	1.35	1.55	1.35	1.41	300	
Margarinfabriker (9)	659	2 434	2.5	3 070	3 290	.	11.51	
män	542	2 442	1.6	3 266	3 519	.	12.43	.	1.38	1.56	1.38	1.44	.	
Annat hithör. industri (11)	178	2 202	10.2	2 129	2 224	.	8.42	
män	103	2 254	1.9	2 623	2 753	.	10.14	.	1.18	1.51	1.18	1.22	.	
Textil- och beklädnadsindu- stri (314)	38 839	2 234	55.2	1 619	1 691	232	6.05	234	
män	12 293	2 312	32.8	2 121	2 269	204	8.01	206	0.90	1.02	0.94	0.98	.	
kvinnor	22 108	2 214	70.6	1 472	1 519	237	5.41	234	0.61	0.70	0.67	0.68	.	
minderåriga	4 168	2 104	42.9	913	915	215	3.34	215	0.38	0.51	0.44	0.44	.	

Tab. 10 (forta). Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgrenar år 1929.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- rare under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst																		
		Medeltal arbets- timmar per år och arbetare		per år			per dag		per timme											
		antal	därav på ac- kord %	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.		ordinarie tid			inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.								
					kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.		kr.	in- dex- tal, 1913 = 100						
Spinnerier, väverier o. d. (171)	29 245	2 243	52·3	1 551	1 625	231	5·83	233												
män	10 786	2 315	30·8	1 988	2 129	211	7·56	214	0·86	0·94	0·88	0·92	263							
kvinnor	14 960	2 220	70·7	1 378	1 417	218	5·08	218	0·54	0·66	0·63	0·64	278							
minderåriga	3 261	2 116	42·8	920	932	217	3·44	219	0·38	0·51	0·44	0·44	275							
Bomullsindustri (43)	12 513	2 190	55·4	1 501	1 583		5·74													
män	4 970	2 288	32·8	1 906	2 066		7·83		0·84	0·90	0·86	0·90								
kvinnor	5 897	2 146	76·3	1 312	1 354		4·95		0·53	0·64	0·62	0·63								
minderåriga	1 546	2 048	54·5	937	955		3·52		0·40	0·51	0·46	0·47								
Linne-, hamp- och jute- industri (11)	3 143	2 220	54·6	1 451	1 521		5·80													
män	1 096	2 303	23·3	1 861	1 995		7·45		0·81	0·88	0·83	0·88								
kvinnor	1 652	2 204	79·2	1 337	1 366		5·14		0·49	0·64	0·61	0·62								
minderåriga	395	2 064	33·5	853	855		3·42		0·36	0·52	0·41	0·41								
Ylleindustri (55)	8 074	2 306	45·1	1 597	1 676		5·95													
män	3 242	2 341	31·4	2 060	2 192		7·76		0·88	0·97	0·91	0·94								
kvinnor	4 055	2 294	59·6	1 366	1 412		5·08		0·53	0·66	0·60	0·62								
minderåriga	777	2 227	27·2	887	900		3·25		0·37	0·49	0·40	0·40								
Triåfabriker (23)	3 600	2 273	65·7	1 597	1 648		5·69													
män	615	2 356	39·3	2 142	2 256		7·95		0·87	1·02	0·93	0·96								
kvinnor	2 533	2 262	73·5	1 536	1 575		5·44		0·61	0·72	0·69	0·70								
minderåriga	313	2 199	55·7	1 020	1 029		3·56		0·40	0·52	0·46	0·47								
Band-, gardin- o. bindgarns- fabriker (25)	1 992	2 272	47·5	1 705	1 770		6·80													
män	445	2 335	41·4	2 405	2 539		9·34		1·02	1·10	1·05	1·09								
kvinnor	645	2 275	61·9	1 489	1 523		5·29		0·57	0·71	0·66	0·67								
minderåriga	202	2 122	13·1	856	862		3·22		0·38	0·57	0·40	0·41								
Färgerier, blekerier o. im- pregneringsfabriker (14)	623	2 362	23·3	1 815	1 902		6·53													
män	418	2 357	2·2	2 003	2 120		7·87		0·86	1·13	0·87	0·90								
kvinnor	178	2 370	65·5	1 477	1 506		5·22		0·59		0·62	0·64								
minderåriga	27	2 392	69·7	1 128	1 144		3·78		0·38	0·51	0·47	0·48								
Skrädderier o. sömnadsfab- riker (128)	3 433	2 190	62·3	1 855	1 906	229	6·86	238												
män	1 365	2 290	46·6	3 147	3 275	220	11·34	224	1·42	1·37	1·39	1·40	275							
kvinnor	6 308	2 187	67·8	1 694	1 743	281	6·22	283	0·76	0·79	0·78	0·79	359							
minderåriga	810	2 032	43·4	902	870	218	3·28	238	0·40	0·51	0·45	0·48	307							
Hatt- och mössfabriker (15)	1 111	2 297	77·8	1 779	1 784	255	5·95	216												
män	142	2 302	67·2	3 169	3 222	208	11·46	205	1·05	1·55	1·39	1·39	232							
kvinnor	840	2 309	86·8	1 625	1 657	271	5·71	224	0·76	0·71	0·71	0·72	267							
Läder-, hår- o. gummiöaru- industri (131)	12 202	2 097	52·5	1 940	1 988	216	7·37	223												
män	6 472	2 119	50·1	2 443	2 510	198	9·19	209	1·07	1·26	1·16	1·18								
kvinnor	4 050	2 086	62·9	1 535	1 560	211	5·69	205	0·68	0·77	0·74	0·75								
minderåriga	1 675	2 040	36·2	974	999	269	3·73	254	0·42	0·53	0·48	0·49								
Garverier (32)	1 666	2 170	47·3	2 151	2 228	198	7·90	204												
män	1 316	2 202	49·9	2 414	2 505	216	8·92	225	0·98	1·24	1·11	1·14	271							

Tab. 10 (forts.). Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgrenar år 1929.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Genomsnittlig löneinkomst													
	Medel- antal arbeta- re under verksam- hets- tiden	Medeltal arbets- timmar per år och arbetare		ordina- rie tid, kr.	per år		per dag		per timme					
		antal	därav på ac- kord %		inkl. över- tid, natura- förmåner o. d. kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d. kr.	ordinarie tid kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d. kr.	i ge- nom- snitt, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d. kr.	ordinarie tid kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d. kr.		
													in- dex- tal, 1913 = 100	in- dex- tal, 1913 = 100
Päls- o. skinnvarufabriker (19)	685	2 319	27.9	2 038	2 085	352	7.12	234
män	295	2 402	40.5	2 763	2 792	207	9.50	203	1.20	1.10	1.16	1.19	229	
kvinnor	332	2 254	18.6	.	1 685	256	5.80	235	.	.	0.75	0.76	281	
Skofabriker (48)	6 461	1 987	56.1	1 853	1 875	215	7.08	221	
män	3 361	1 992	57.8	2 363	2 384	183	9.05	191	1.09	1.26	1.19	1.20	240	
kvinnor	2 175	1 982	60.6	1 462	1 477	185	5.61	193	0.64	0.81	0.74	0.75	242	
minderåriga	920	1 983	39.1	931	940	255	3.53	247	0.41	0.56	0.47	0.48	320	
Gummi varufabriker (6)	2 644	2 252	56.0	1 955	2 042	244	7.95	266	
män	1 016	2 350	32.8	2 679	2 831	217	10.81	277	1.10	1.32	1.17	1.20	316	
kvinnor	1 241	2 207	81.8	1 624	1 660	.	5.89	.	0.74	0.74	0.71	0.75	.	
Annan hithörande industri (26)	746	2 146	45.4	2 090	2 152	186	7.52	193	
män	484	2 134	46.3	2 424	2 549	183	8.94	192	1.05	1.23	1.14	1.16	237	
Kemisk-teknisk industri (120)	11 924	2 848	88.8	2 279	2 309	259	7.98	256	
män	7 740	2 374	29.8	2 669	2 740	235	9.27	228	1.07	1.33	1.15	1.16	.	
kvinnor	3 058	2 288	66.8	.	1 639	269	5.62	261	0.64	0.76	0.72	0.71	.	
minderåriga	1 127	2 259	33.7	1 172	1 219	286	4.15	266	0.46	0.64	0.52	0.54	.	
Färg-, olje- o. parfymfabr. (44)	2 095	2 337	11.4	2 191	2 304	248	7.72	244	
män	1 298	2 353	5.7	2 653	2 788	232	9.12	225	1.12	1.61	1.15	1.19	290	
kvinnor	531	2 324	26.7	1 693	1 778	301	6.21	.	0.70	0.85	0.74	0.77	367	
Färg- o. fernissfabriker (16)	450	2 407	8.6	2 340	2 453	.	8.40	
män	315	2 417	2.6	2 631	2 778	.	9.49	.	1.09	2.09	1.12	1.15	.	
kvinnor	100	2 337	26.8	1 899	1 941	.	6.72	.	0.77	0.95	0.82	0.83	.	
Olje-, tvål-, ljus- o. parfym- fabriker (28)	1 645	2 317	12.2	2 150	2 263	.	7.53	
män	983	2 332	6.7	2 660	2 791	.	9.01	.	1.14	1.55	1.16	1.20	.	
kvinnor	431	2 321	26.7	1 645	1 740	.	6.09	.	0.68	0.82	0.72	0.75	.	
Konstgödningsfabriker... (9)	1 393	2 433	25.0	2 784	2 992	216	9.82	208	
män	1 317	2 488	25.4	2 868	3 086	211	10.11	205	1.08	1.30	1.19	1.24	258	
Sprängämnesfabriker (7)	304	2 267	68.0	2 468	2 593	213	9.13	209	
män	594	2 312	65.8	2 834	2 991	234	10.37	226	1.08	1.33	1.24	1.29	269	
Tändstickfabriker... (13)	5 713	2 304	62.2	2 079	2 060	271	6.92	257	
män	3 026	2 352	44.4	2 585	2 541	241	8.50	229	.	.	.	1.07	289	
kvinnor	2 099	2 259	89.5	.	1 625	273	5.26	249	.	.	.	0.69	329	
minderåriga	588	2 239	53.0	1 314	1 340	316	4.68	304	.	.	.	0.59	369	
Annan kemisk-teknisk ind. (47)	1 919	2 353	22.6	2 315	2 443	309	8.27	212	
män	1 505	2 344	22.1	2 545	2 696	211	9.12	205	1.08	1.21	1.11	1.15	250	
Byggnadsverksamhet... (573)	11 724	.	38.2	.	.	.	13.61	256	
män	11 410	.	38.8	.	.	.	13.77	257	1.33	2.45	1.77	1.77	.	
minderåriga	227	.	74.4	.	.	.	4.86	.	0.60	0.85	0.63	0.62	.	
Egentligt byggnadsarbete (295)	9 817	.	38.7	.	.	.	13.79	263	
män	9 672	.	38.9	.	.	.	13.84	264	1.32	2.44	1.76	1.76	320	
Husbyggnadsarbete... (266)	6 538	.	37.6	.	.	.	13.44	
män	6 421	.	37.8	.	.	.	13.47	.	1.30	2.37	1.71	1.71	.	

Tab. 10 (forts.). Arbetstid och löneinkomster inom olika näringsgränar år 1929.

Näringsgränar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbete- rare under verk- sams- hets- tiden	Medeltal arbets- timmar per år och arbetare	Genomsnittlig löneinkomst																
			per år			per dag		per timme											
			inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	ordinarie tid, kr.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.	ordinarie tid			inkl. över- tid, natura- förmåner o. d.								
								kr.	in- dex- tal, 1913 = 100	kr.		in- dex- tal, 1913 = 100	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	ge- nom- snitt, kr.				
Väg- o. vattenbyggnadsar- bete (29)	3 279	41.0				14.39													
män	3 251	41.1				14.47		1.34	2.59	1.86	1.87								
Målning och glasmästeri (278)	1 907	35.5				12.25	211												
män	1 738	38.6				13.20	223	1.40	2.45	1.81	1.84	288							
<i>Kommunala verk o. byggnads- arbeten m. m.</i> (212)	19 127	2 300	23.3	3 257	3 608	281	13.24	308											
män	18 926	2 300	23.4	3 270	3 623	278	13.33	306	1.31	1.91	1.45	1.61	335						
minderåriga	201	2 348	6.5	1 528	1 678	364	5.91	365	0.62	1.05	0.63	0.75	441						
Kraft-, belysnings- och vatten- verk (129)	5 681	2 343	16.4	3 171	3 413		12.10												
män	5 644	2 343	16.5	3 183	3 426		12.16		1.28	1.94	1.39	1.47							
minderåriga	37	2 325	2.0	1 342	1 365		4.69		0.57	1.05	0.58	0.59							
Byggnads- o. anläggningsar- beten (71)	8 026	2 291	33.5	3 281	3 471		12.66												
män	7 952	2 291	33.8	3 298	3 488		12.74		1.24	1.90	1.47	1.54							
minderåriga	74	2 368	8.8	1 640			5.69		0.66	1.05	0.69	0.69							
Spårvägsdrift (12)	5 420	2 218	4.9	3 400	3 997		15.20												
män	5 330	2 219	4.9	3 403	4 033		15.36		1.54	1.88	1.55	1.87							
minderåriga	90	2 101	4.2	1 854			6.61					0.83							
<i>Handel o. varulager</i> ... (485)	5 891	2 397	8.3	2 693	2 744	251	9.39	246											
män	4 549	2 400	7.2	2 971	3 063	249	10.49	246	1.28	1.51	1.25	1.28	312						
kvinnor	1 075	2 396	14.0	1 858	1 866	302	6.41	282	0.79	0.80	0.79	0.81	368						
minderåriga	267	2 343	3.1	873	209		2.94	199	0.34	0.60	0.35	0.35	250						
<i>Samfärdsel</i> (127)	18 697	2 278	55.3	2 959	3 174	266	9.32	229											
män	18 641	2 277	55.6	2 971	3 180	263	9.28	227	0.86	1.75	1.39	1.31							
minderåriga	56	2 377	0.6	904	945	176	3.08	171	0.38	0.48	0.38	0.38							
Järnvägsdrift (enskild) ... (75)	13 501	2 445	13.2	2 052	2 820	239	7.34	195											
män	13 466	2 446	13.3	2 061	2 824	235	7.36	192				1.10	289						
minderåriga	35	2 340	1.1	1 025	1 054	197	3.78	211				0.44	244						
Åkerirörelse (12)	220	2 521	0.2	2 789	3 076	238	10.23	240											
män	200	2 532	0.3	3 049	3 311	254	11.06	257	1.27	2.25	1.27	1.32	307						
Lastning o. lossning (40)	4 978	2 168	86.2	3 507	4 138	327	14.48	240											
män	4 975	2 168	86.2	3 507	4 138	327	14.48	239	1.28	1.82	1.79	1.90	806						
<i>Tvättinrättningar</i> (11)	657	2 398	18.9	2 046	2 150		7.46												
män	158	2 406	—	3 035	3 201		10.95		1.28		1.28	1.33							
kvinnor	476	2 399	24.5	1 761	1 844		6.42		0.78	0.83	0.75	0.77							
<i>Samtliga grupper</i> ... (3 858)	818 104	2 275	52.7	2 851	2 528	282	8.90	233	0.97	1.17	1.08	1.12	280						
män	244 813	2 295	51.8	2 639	2 846	229	9.99	231	1.08	1.30	1.20	1.25	278						
kvinnor	45 628	2 223	61.7	1 584	1 637	251	5.80	248	0.67	0.75	0.72	0.74	308						
minderåriga	22 100	2 174	44.1	1 082	1 089	227	3.92	223	0.42	0.61	0.50	0.51	283						

ylleindustri (2 192 kr.), sågverk och hyvlerier (2 203 kr.), tegelbruk (2 221 kr.) samt trikfabriker (2 256 kr.). De förhållandevis låga årsförtjänsterna inom dessa industrier sammanhänga — i den mån de ej, såsom exempelvis vid smäglasbruken, utgöra en återverkan av arbetskonflikter under redogörelseåret — dels med de mindre goda konjunkturer, som uppgivas ha varit rådande inom vissa av dessa branscher, och dels med att hithörande företag i stor utsträckning äro förlagda till platser å landsbygden, där levnadskostnaderna äro relativt låga.¹ Därtill kommer, att flertalet av dessa industrier äro utsatta för kännbar utländsk konkurrens.² De flesta ovan uppräknade näringsgrenar med hög lönenivå äro däremot typiska hemmamarknadsindustrier och övervägande förlagda till de större städerna.

Bland de v u x n a k v i n n l i g a arbetarna uppvisade år 1929 arbeterskorna vid spisbrödsbagerier den högsta genomsnittliga årsinkomsten, 2 448 kr. Därefter kommo arbeterskor vid tidningstryckerier (2 432 kr.), bryggerier (2 176 kr.), brännerier och destilleringsverk (2 115 kr.), elektriska verkstäder (2 088 kr.), tobaksfabriker (2 041 kr.), mjukbrödsbagerier (2 040 kr.) samt slakteri- och charkuterifabriker (2 029 kr.). De lägsta medelförtjänsterna per år uppgivas för kvinnliga arbetare inom bomullsindustri (1 354 kr.), linne-, hamp- och juteindustri (1 366 kr.), järn- och stålmanufaktur (1 394 kr.), ylleindustri (1 412 kr.), råsockerbruk (1 418 kr.), grovpappersbruk (1 456 kr.) samt skofabriker (1 477 kr.).

De i tab. 10 meddelade lönesiffrorna för m i n d e r å r i g a arbetare kunna icke utan vidare läggas till grund för en jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrenar, enär åtskilliga skiljaktigheter industrierna emellan torde föreligga med hänsyn till de redovisade arbetarnas medelålder, vilken i detta fall måste tillmätas en väsentlig betydelse för löneinkomstens storlek. De vid spårvägsdrift, övriga kommunala verk och byggnadsarbeten samt skeppsvarv m. fl. anställda minderåriga, vilka haft de högsta genomsnittliga löneinkomsterna, torde merendels vara ynglingar, som nalkas adertonårsåldern och mången gång utföra en vuxen mans arbete. Inom glasindustrien m. fl. näringsgrenar, där lönenivån är avsevärt lägre, sysselsättas i betydande utsträckning yngre personer.

För att komplettera de i det föregående meddelade knapphändiga lönestatistiska uppgifterna angående arbetare inom *småindustri och hantverk*, ha i tab. 11 — på grundval av uppgifter från 123 arbetsförmedlingskontor — beräknats dels genomsnittliga lönebelopp för hantverks- och transportarbetare, sjöfolk, restaurangpersonal och hembiträden och dels uträknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1914—1929.

¹ Jfr sid. 83 o. f.

² Jfr sid. 91 o. f.

Tab. 11. Löneförhållanden 1914—1929 för hantverks- och transportarbetare samt sjöfolk ävensom för i restaurangrörelse och i husligt arbete anställd personal.

Yrkesgrupper	Genomsnittlig avlönning i kr.		Löneökning(+) eller löne-minskning(-) i %		Yrkesgrupper	Genomsnittlig avlönning i kr.		Löneökning(+) eller löne-minskning(-) i %	
	1914	1929	1914—1929	1928—1929		1914	1929	1914—1929	1928—1929
<i>Hantverks- och transportarbete</i> (beräknad veckoavlön.)					Kollämpare	45	95	+ 111	+ 3
Stenhuggeriarbetare ...	28	54	+ 93	- 2	Stuertar	108	213	+ 97	+ 1
Bleck- och plåtslageriarbetare	28	57	+ 104	± 0	Kockar	69	167	+ 142	+ 8
Möbel- och flussnickeri-arbetare	24	49	+ 104	± 0	<i>B. Segelfartyg</i> (normal månadshyra, vartill kommer fri kost och logi ombord)				
Murare	32	63	+ 97	+ 2	Timmermän (o. båtsmän)	77	151	+ 96	+ 3
Byggnadsträarbetare ..	28	59	+ 111	± 0	Matrosor	64	128	+ 100	+ 8
Måleriarbetare	30	60	+ 100	± 0	Lättmatrosor	50	85	+ 70	± 0
Herrkrädderiarbetare ..	26	52	+ 100	- 4	Jungmän	33	43	+ 30	± 0
Skomakeriarbetare	21	42	+ 100	± 0	Stuertar	77	144	+ 87	- 1
Bageriarbetare	27	60	+ 122	+ 2	Kockar	28	59	+ 111	- 2
Hamn- och stuveriarbe-tare	31	59	+ 90	+ 4	<i>Hotell- och restaurang-rörelse samt husligt arbete</i> (månadslön, vartill kommer fri kost och logi)				
Åkeriarbetare	20	43	+ 115	+ 5	Hotelldrängar m. fl. ...	28	59	+ 111	+ 2
Tvätterkor och stry-kerskor	13	25	+ 92	± 0	Hotelldiskerskor, -köksor m. fl.	18	38	+ 111	± 0
Springpojkar	6	14	+ 133	± 0	Hushållerskor	23	46	+ 100	- 6
<i>Sjöfolk</i>					Husjungfrur	16	34	+ 113	± 0
<i>A. Ång- och motor-fartyg</i> (normal månadshyra, vartill kommer fri kost och logi ombord)					Ensamjungfrur	16	35	+ 119	± 0
Timmermän (o. båtsmän)	78	157	+ 101	- 1	Köksor	18	35	+ 94	± 0
Matrosor	64	144	+ 125	+ 1	<i>Tvätt- och rengörings-arbeterskor</i> (dagspenning, vartill kommer fri kost)...				
Lättmatrosor	51	111	+ 118	+ 7	162	368	+ 127	± 0	
Jungmän	33	53	+ 61	± 0					
Eldare och motormän ..	63	141	+ 124	+ 4					

För de till hantverk och transportverksamhet hörande yrkesgrupperna är lönen i enlighet med gällande löneformer beräknad per vecka om 48 arbetstimmar. De inom sjömansyrket samt restaurangrörelse och husligt arbete anställda åtnjuta månadslön jämte kost och logi, dock med undantag för tvätt- och rengöringsarbeterskor, vilka pläga erhålla dagspenning (och fri kost).

Såsom av tabellen framgår, äro de uppgivna lönerna för olika yrken ganska växlande. Bland hantverksarbetarna har den högsta genomsnittliga lönesatsen, 63 kr. per vecka, beräknats för murare, medan målare och bagare kommo upp till 60 samt byggnadsträarbetare och stuveriarbetare till 59 kr. Därefter följde i ordning: bleck- och plåtslageri-

arbetare (57 kr.), stenhuggare (54 kr.), herrskräddare (52 kr.), möbel- och finsnickare (49 kr.), åkeriarbetare (43 kr.), skomakare (42 kr.) samt tvätterskor (25 kr.) och springpojkar (14 kr.).

På grund av den relativt stora betydelse ackordsarbetet — åtminstone å större orter — intager inom flertalet här angivna yrken, torde likväl den faktiska arbetsförtjänsten flerstädes ha ställt sig väsentligt högre än vid arbete enbart mot tidlön. En jämförelse med i det föregående meddelade uppgifter ger även vid handen, att de i tab. 10 redovisade faktiska löneinkomsterna för egentliga byggnadsarbetare (murare, byggnadsträarbetare m. fl.) och måleriarbetare i genomsnitt överstiga de i tab. 11 meddelade tidlönerna med resp. 42 och 47 %, låt vara att de båda uppgifterna representera ett rätt olika urval av orter. Inom möbel- och finsnickeri-branschen däremot synas lönerna vara praktiskt taget lika stora inom det hantverksmässigt bedrivna arbetet som inom hithörande fabriksindustri. För stenhuggeriarbetare o. d. ligga åter lönerna enligt tab. 11 ej oväsentligt lägre än de förut beräknade faktiska arbetsinkomsterna i tab. 10. Förklaringen härtill torde i första hand vara, att uppgifterna ej äro direkt jämförbara. De från arbetsförmedlingarna erhållna uppgifterna representera nämligen i övervägande grad städer och stadsliknande samhällen, varemot medellönen i tab. 10 nästan uteslutande bestämmes av löneläget inom de å landsbygden belägna stenhuggerierna. Om man låter dessa utgå och beräknar timförtjänsten på de inom dyrortsgrupperna D—G förefintliga företagen i branschen, visar det sig, att den sålunda erhållna korrigerade faktiska veckoförtjänsten (48×1.17 kr.) endast överstiger arbetsförmedlingarnas medellön med c:a 4 %.

Även inom skrädderiyrket synes förekomsten av ackordsarbete förklara, att den faktiska arbetsinkomsten enligt tab. 10 för vuxna manliga skrädderiarbetare kan uppgå till i genomsnitt c:a 67 kr. per vecka (d. v. s. 48 arbetstimmar), medan den normala tidlönen enligt uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna (tab. 11) ej nådde högre än till 52 kr. — Bageri- och åkeriarbetarna åter arbeta nästan uteslutande mot tidlön, men trots detta överstego de faktiska arbetsinkomsterna de uppgivna normallönerna med resp. 23 och 47 %, vartill orsaken väsentligen torde ligga i, att de förstnämnda företrädesvis avse större företag å dyrare orter och innefatta ersättning för övertidsarbete m. m.

Vad hamn- och stuveriarbetarna beträffar erbjuder det särskilt stora vanskigheter att angiva normala lönesatser för dessa arbetargrupper på grund av de oregelbundna arbetsförhållandena i hamnarna. Då därtill kommer, att — åtminstone i de stora hamnarna — tidlönsarbete förekommer i jämförelsevis få fall, äro hithörande siffror endast av relativt värde vid bedömande av de faktiska arbetsförtjänsterna inom detta yrke. Till jämförelse må nämnas, att enligt tab. 10 den genomsnittliga arbetsför-

tjänsten inom gruppen lastning och lossning uppgick till 1⁹⁰ kr. per timme eller c:a 91 kr. per vecka.¹

Slutligen bör i detta samband påpekas, att grupperna skomakare och tvätterskor i tab. 11 väsentligen avse andra yrkeskategorier än i tab. 10 redovisade arbetare vid skofabriker och tvättinrättningar, varför någon jämförelse mellan deras löner ur berörda synpunkter ej kan ifrågakomma.

De högsta lönerna inom sjömansyrket redovisas i tab. 11 i fråga om ång- och motorfartyg för stuartar, för vilka normala månadshyran under redogörelseåret skulle utgjort 213 kr. Därefter kommo kockar (167 kr.), timmermän (157 kr.) och matrosar (144 kr.). Anmärkas må, att i fråga om segelfartygens besättningar medeltalen grunda sig på ganska fåtåliga och olikformiga primäruppgifter.

Bland de till hotell- och restaurangrörelse hänfödda yrkesspecialiteterna har den enda upptagna manliga arbetarkategori, nämligen hotelldrängar, uppgivits åtnjuta den högsta kontanta avlöningen eller 59 kr. per månad, medan motsvarande lön för hotelldiskerskor, köksor o. d. utgjort 38 kr.

Beträffande de i husligt arbete anställda är lönen högst för hushållerskor, medan lönenivån för övriga redovisade specialiteter icke synes förete nämnvärda inbördes skilljaktigheter. Den genomsnittliga lönen för köksor uppgick enligt tabellen till 35 kr., för ensamjungfrur likaledes till 35 kr. samt för husjungfrur till 34 kr. Dagspenningen för tvätt- och rengöringsarbeterskor (förutom kost) har för året angivits till 3⁶⁸ kr. Genomsnittslönerna växla dock ej oväsentligt å olika orter, såsom belyses genom följande uppställning, avseende de båda viktigaste kategorierna av hembiträden:

	Stockholm	Övriga städer med över 10 000 inv.	Övriga orter
Ensamjungfrur, kr. per månad	45	37	34
Tillfällig arbetshjälp, kr. per dag	4 ⁵⁰	4 ⁰⁴	3 ⁵²

Förutom den kontanta lönen åtnjuta de i hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete anställda även fri kost och logi. I efterföljande tablå meddelas — på grundval av uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna — en beräkning av det uppskattade värdet utav dylika av kvinnliga tjänare åtnjutna naturaförmåner.

Enligt denna sammanställning uppskattades det månatliga värdet av kost och logi för riket i dess helhet till 31 kr. år 1914 och 47 kr. år 1929, vilket innebär en stegring av 52 %. Till jämförelse må nämnas, att levnadskostnadernas allmänna stegring från tiden närmast före krigsutbrottet till början av år 1929 beräknas till 69 %. I en del större städer har

¹ För Stockholms vidkommande beräknas enligt den av föreningen Stockholms hamnarbetskontors förda lönestatistiken genomsnittsinkomsten per timme vid lastning och lossning ha uppgått till 2²³ kr. år 1929 mot 2²⁰ kr. år 1928.

Värde av kost och logi per månad:	Absoluta tal						Index tal					
	Orter med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter		Orter med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter	
	1914	1929	1914	1929	1914	1929	1914	1929	1914	1929	1914	1929
Stockholm	33	75	--	—	33	75	100	227	—	—	100	227
Östra Sverige.....	33	53	31	42	32	45	100	161	100	135	100	141
Småland o. öarna	32	53	30	47	31	48	100	166	100	157	100	155
Södra Sverige ...	33	50	32	45	33	47	100	152	100	141	100	142
Västra Sverige ...	37	50	20	45	30	46	100	135	100	225	100	153
Norra Sverige.....	30	47	33	51	32	49	100	157	100	155	100	153
Hela riket	33	51	30	45	31	47	100	155	100	150	100	152

dock värdet av fritt vivre uppskattats något högre än nämnda medeltal, och för Stockholm har detsamma ansetts böra upptagas till 75 kr. per månad.

I Sociala Meddelanden ha tidigare publicerats vissa uppgifter rörande löneförhållandena för statens järnvägars och vattenfallsverks byggnadsarbetare samt för de närstående arbetargrupper, vilka varit sysselsatta med underhålls-, om- och nybyggnadsarbeten vid statens trafikerade banor.¹ För att beträffande år 1929 fullfölja lönestatistiken för statens anläggningsarbetare lämnas i det följande vissa uppgifter, vilka ställts till förfogande av statens järnvägars byggnadsavdelning och banavdelning samt av vattenfallsstyrelsens byggnadsavdelning.² Dessa löneuppgifter ha sin särskilda betydelse såsom komplement till den lönestatistik, som i det föregående meddelats för byggnads- och anläggningsarbetare i enskild och kommunal tjänst.

Vid statens anläggningsarbeten tillämpas vissa genom kollektivavtal eller särskilda bestämmelser fastställda normaltimlöner, men det mesta arbetet utföres på ackord, varför de faktiska arbetsförtjänsterna kunna förete betydande avvikelser från de normala timlönerna. Huru år 1929 de verkliga arbetsförtjänsterna, beräknade i genomsnitt dels per arbetstimme och dels per »levnadsdag»,³ gestaltat sig under olika kvartal och för året i dess helhet framgår av tab. 12.

Vid statens järnvägsbyggnader (1234 arbetare i medeltal för år 1929) utgjorde medelförtjänsten per arbetstimme 1⁴⁶/₁₀₀ kr. och per levnadsdag 9⁷³/₁₀₀ kr. Bland de olika arbetarkategorierna kommo räsläggarna högst på löneskalan (timförtjänst 1⁷⁹/₁₀₀ kr., dagsförtjänst 12⁴⁷/₁₀₀ kr.). Järnvägsbyggnadsarbetarnas talrikaste kategori, jordarbetarna, hade under

¹ Se Soc. Medd. årg. 1929, sid. 871 o. f. samt tidigare årg. ävensom en år 1924 av socialstyrelsen verkställd specialutredning: Löner och levnadskostnader vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsföretag samt inom därmed jämförliga arbetsområden.

² Beträffande järnvägsbyggnaderna har och kommit till användning »Statens järnvägsbyggnader: Lönestatistik m. m.» (månatlig publikation).

³ Såsom »levnadsdagar» räknas summan av antalet arbetsdagar, sön- och helgdagar samt sådana söckendagar, då arbetet utan arbetarnas förvällande varit inställt.

Tab. 12. Medelförtjänst under år 1929 för arbetare vid statens järnvägsbyggnader, statens järnvägars banavdelning och statens vattenfallsverks byggnadsföretag.

Arbetarkategorier samt byggnadsföretag, resp. distrikt	Löneinkomst i kr. per		Arbetarkategorier samt byggnadsföretag, resp. distrikt	Löneinkomst i kr. per	
	arbets-timme	levnadsdag		arbets-timme	levnadsdag
A. Statens järnvägsbyggnader			Därav: för drift och underhåll för förändrings- och nybyggnadsarbeten		
I. Banvakter och spårjusterare ..	1:47	9:85		1:06	
Bergsprängare ..	1:38	8:89		1:20	
Betongarbetare (ej särsk. utbildade) ..	1:49	9:64	C. Statens vattenfallsverks byggnadsföretag		
Bromsare, smörjare, pumpare, putsare ..	0:94	7:45	a. Trollhättan ² ..	0:99	6:76
Jordarbetare ..	1:45	9:88	Grupp I ..	0:94	7:19
Pålning- o. muddringsarbetare ..	1:51	9:79	Hjälp-, transport- o. diversearbetare ..	0:94	7:19
Schaktmästarehantlangare ..	1:02	6:97	Grupp II ..	0:98	6:58
Skogsröjare ..	1:30	8:42	Bergarbetare ..	0:97	6:58
Stängselsättare ..	1:46	10:18	Järn- o. metallarbetare m. fl. ...	1:05	6:75
Diverse icke yrkesutbildade arbetare ..	1:30	8:98	Grupp III ..	1:06	7:06
II. Cementslipare, yrkesutbildade	1:53	10:10	Timmermän, snickare ..	1:06	6:96
Gröpare ..	1:44	10:62	Smeder ..	1:07	7:19
Tippare ..	1:60	10:71	b. Lilla Edet ..	1:08	7:47
Stenarbetare (grund- o. trumläggare) ..	1:28	8:08	Grupp I ..	0:91	6:68
Timmermän ..	1:47	9:92	Hjälp-, transport- o. diversearbetare ..	0:91	6:68
III. Byggnads- o. finsnickare (förräds-) ..	1:58	10:64	Grupp II ..	1:04	7:99
Maskinskötare å arbetsmaskin. ..	1:26	8:98	Bergarbetare ..	1:01	7:79
Rälsläggare ..	1:79	12:47	Gråstensmurare ..	1:07	8:92
Smeder (förräds-) ..	1:57	10:78	Järn- o. metallarbetare m. fl. ...	1:01	7:04
Stenhuggare (stenarbetare med större yrkesskicklighet) ..	1:45	9:40	Grupp III ..	1:18	8:24
Diverse yrkesutbildade specialarbetare ..	1:39	9:28	Timmermän, snickare ..	1:16	7:97
Samtliga arbetare ..	1:46	9:78	Smeder ..	1:25	6:70
			Järn- o. metallarbetare ..	1:20	8:66
			Diverse yrkesutbildade specialarbetare ..	1:79	14:44
B. Statens järnvägars banavdelning			c. Vargön (och Sjöboda) ..	1:24	8:96
Stadigvarande banarbetare ..	1:25		Grupp I ..	1:18	8:34
Grupp I (arbetare utan särsk. yrkeskunskap) ..	1:17		Jordarbetare ..	1:18	8:29
Grupp II (särsk. yrkesarbetare, såsom cementslipare, stenarbetare m. fl.) ..	1:14		Betongarbetare ..	1:17	8:58
Grupp III (särsk. yrkesarbetare såsom byggnads- o. finsnickare, elektriker m. fl.) ...	1:48		Hjälp-, transport- o. diversearbetare ..	1:12	8:38
Ban- och byggnadsarbetare ..	1:09		Grupp II ..	1:29	9:11
Grupp I (arbetare utan särsk. yrkeskunskap) ..	1:06		Bergarbetare ..	1:31	8:76
Grupp II (särsk. yrkesarbetare, såsom cementslipare, stenarbetare m. fl.) ..	1:17		Gråstensmurare o. cementarbetare ..	1:46	10:08
Grupp III (särsk. yrkesarbetare såsom byggnads- o. finsnickare, elektriker m. fl.) ...	1:38		Timmermän ..	1:17	8:29
Samtliga arbetare ..	1:10		Järn- o. metallarbetare m. fl. ...	1:20	9:97
			Grupp III ..	1:37	9:81
			Timmermän, snickare ..	1:35	9:38
			Smeder ..	1:38	9:97
			Järn- o. metallarbetare ..	1:24	11:57
			Diverse yrkesutbildade specialarbetare ..	1:34	13:37

¹ Approximativt beräknade siffror. — ² Avser endast 1:a kvartalet 1929.

året ernått en genomsnittlig timförtjänst å 1·45 kr. och en dagsförtjänst å 9·88 kr., vilka siffror komma medeltalet för samtliga arbetare nära.¹

Tab. 12 utvisar vidare, att medelförtjänsten för banavdelningens samtliga arbetare (i medeltal 3 379) under år 1929 uppgick till 1·10 kr. per timme, varemot uppgifter om inkomsten per levnadsdag ej föreligga för senare år än 1927.² Löneinkomsterna för de arbetare, som varit sysselsatta med arbeten för drift och underhåll, ha legat något lägre än detta medeltal (1·06), medan åter förändrings- och nybyggnadsarbetena, vid vilka mycket ackordsarbete förekommit, varit mera inkomstbringande (genomsnittlig timförtjänst 1·20 kr.). Skillnaden i fråga om genomsnittsförtjänsterna mellan de tvenne huvudkategorier, i vilka banarbetarna uppdelas efter anställningsform, nämligen stadigvarande banarbetare samt ban- och byggnadsarbetare, uppgår till 16 öre per timme.

Vattenfallsverkets byggnadsföretag, vid vilka år 1929 sysselsattes i genomsnitt 158 arbetare, redovisas i avdelning C av tabellen, som utvisar, att inom denna numera ganska fåtaliga arbetsgrupp de genomsnittliga arbetsförtjänsterna varit högst vid Vargön (1·24 kr. per timme och 8·96 kr. per dag), medan förtjänsten vid Lilla Edet (resp. 1·03 och 7·47 kr.) samt vid Trollhättan (resp. 0·99 och 6·76 kr.) varit avsevärt lägre.

Årslönens fluktuationer inom olika näringsgrenar 1913—1929 och 1920—1929. Redan i samband med den tidigare meddelade översikten över förskjutningarna i det allmänna löneläget påvisades, att utvecklingen tett sig rätt olika för manliga och för kvinnliga arbetare. Från år 1913 till år 1929 ha sålunda årslönerna för vuxna manliga arbetare stigit med i genomsnitt 129 %, medan kvinnornas inkomst under motsvarande tid ökat med ej mindre än 151 %.³ Lönefluktuationerna bli givetvis mera varierande, om man med hjälp av tab. 10 undersöker motsvarande stegringstal inom de särskilda företagsgrupperna. Därvid bör beaktas, att jämförelsetal för vissa specialgrupper ej föreligga för utgångsåret 1913 utan endast fr. o. m. lönenivåns toppår 1920. De i tab. 10 publicerade stegringstalen för perioden 1913—1929 hänföra sig därför uteslutande till de redovisade huvudgrupperna.

Tabellen visar, att inkomstökningen för vuxna manliga arbetare under perioden 1913—1929 varit högst vid lastning och lossning (indextal 327, om 1913 = 100, d. v. s. ökning 227 %). Närmast på stegringsskalan följa elektriska verkstäder, kommunala verk och byggnadsarbeten, bage-

¹ Järnvägsbyggenas starka minskning under senare år ha föranlett därmed sysselsatta arbetare att i stigande utsträckning söka anställning vid de vägarbeten, vilka i alltfjämt ökad omfattning pågå i samband med vägväsendets omdaning under motorismens inflytande. Enligt en inom socialstyrelsen på grundval av uppgifter från de särskilda vägdistrikten verkställd utredning rörande arbetsförtjänster vid vägunderhållningsarbete (se Soc. Medd. årg. 1929, sid. 659) beräknades i genomsnitt för samtliga redovisade 344 vägdistrikt grovarbetartimlönen sommaren 1929 utgå 0·70 kr. vid tidlönsarbete och ca 0·25 % mera vid ackordsarbete.

² Jfr Soc. Medd. årg. 1928, sid. 944.

³ Jfr sid. 47.

rier, »annan» livsmedelsindustri, åkerirörelse samt pressjästfabriker, inom vilka näringsgrenar indextalen växla mellan 283 och 251. Lägst per år och arbetare har ökningen — om man bortser från den tillfälliga nedgången vid glasbruken — varit inom följande industrigrenar: porslins-, kakel- och lergodsfabriker (indextal 183), skofabriker (183), »annan» läder-, hår- och gummiindustri (183) samt råsockerbruk och raffinaderier (200).

För de kvinnliga arbetarna har stegringen av den faktiska årsförtjänsten under perioden 1913—1929 ej endast, såsom ovan visats, i genomsnitt varit större än för männen, utan även i regel varierat mera mellan de särskilda industrigrenarna. Sålunda påträffas osedvanligt höga stegringstal för arbeterskorna inom metallmanufaktur (312), handel och varulager (302), färg-, olje- och parfymfabriker (301), mekaniska verkstäder (291), skrädderi- och sömnadsfabriker (281), råsockerbruk och raffinaderier (277) samt hatt- och mössfabriker (271). Däremot ha årsinkomsterna för kvinnliga arbetare vid porslins-, kakel- och lergodsfabriker samt skofabriker under motsvarande tid endast ökat med resp. 83 och 85 % (indextal 183 och 185).¹

Såsom av redogörelsen över den allmänna löneutvecklingen redan framgått, nådde den genomsnittliga stegringen av årsinkomsten för såväl män som kvinnor under här behandlade period sin högsta punkt år 1920. En närmare granskning visar, att utvecklingen varit likartad för det övervägande flertalet näringsgrenar men att för ett mindretal grupper höjdpunkten nåddes först påföljande år. Sedan toppåret 1920 (1921) har en sänkning av årsförtjänsterna ägt rum, vilken för närvarande kan uppskattas till i genomsnitt 24 % för såväl manliga som kvinnliga arbetare. Inkomstreduktionen har emellertid ställt sig olika inom de särskilda i lönestatistiken redovisade näringsgrenarna. En jämförelse mellan siffrorna i tab. 10 och tidigare i Sociala Meddelanden (årg. 1921, sid. 587 o. f.) meddelade uppgifter — som vid årets lönestatistiska beräkningar kompletterats för vissa specialgrupper — ger vid handen, att årsförtjänsterna för vuxna manliga arbetare sedan toppåret minskats mest inom följande näringsgrenar: kristall- och smäglasbruk² (— 50 %), skofabriker (— 45 %), »annan» läder-, hår- och gummivaruindustri (— 36 %), kakel-, sten- och lergodsfabriker (— 35 %), råsockerbruk och raffinaderier (— 35 %), kolgruvor (— 35 %), garverier (— 33 %) samt spinnerier, väverier o. d. (— 33 %). För de kvinnliga arbetarna har lönereduktionen sedan toppåret varit störst inom skofabriker (— 44 %), spinnerier, väverier o. d.

¹ Till jämförelse må nämnas, att löneökningen 1914—1929 inom de i tab. 11 (sid. 65) redovisade hantverks- och transportarbetargrupperna växlar mellan 90 och 133 %. Den genomsnittliga stegringen för samtliga dessa grupper kan anslås till omkring 105 %, vilken siffra för hotell- och restaurangpersonalen samt tjänarinnegruppen torde böra något höjas. Denna ökning är ej oväsentligt lägre än den siffra för lönestegringen per år (131 %) som med år 1913 till bas förut beräknats för arbetare inom industri, handel och samfärdsel. — Inom sjömansyrket växlade ökningen under perioden för de olika bemanningsspecialiteterna på ång- och motorfartyg mellan 61 och 142 % och på segelfartyg mellan 30 och 111 %. Den genomsnittliga lönestegringen för manskapet å ång- och motorfartyg kan anslås till ca 110 och å segelfartyg till ca 80 %.

² Jfr sid. 72.

(— 32 %), skrädderier och sömnadsfabriker (— 27 %) samt handel och varulager (— 25 %).

Undersöker man, vilka arbetargrupper under perioden 1920 (1921)—1929 minst utsatts för lönenedsättning, visar ett jämförande studium av det lönestatistiska materialet, att de manliga arbetarna vid gruvor och anrikningsverk endast fått sin årslön reducerad med 8½ % under perioden i fråga.¹ Förhållandevis låga äro även lönereduktionerna för manliga arbetare vid kommunala byggnads- och anläggningsarbeten (— 10 %), elektriska verkstäder (— 11 %), hatt- och mössfabriker (— 13 %), konserverfabriker (— 13 %), margarinfabriker (— 14 %), spårvägsdrift (— 14 %) samt tändsticksfabriker (— 15 %). För arbeterskorna påträffas de minsta förändringarna i löneläget inom tändsticksfabriker (— 8 %), malmbrytning och metallindustri (— 10 %), kemisk-teknisk industri (— 10 %), hatt- och mössfabriker (— 10 %) samt »annan» pappersindustri (— 11 %).

Den svagt stigande tendens i lönenivån, som utmärkt åren 1924—1928, har för det övervägande flertalet näringsgrenar gjort sig gällande även under år 1929. De flesta under året träffade kollektivavtal kunna sålunda övervägande sägas innebära mindre förhöjningar av gällande lönesatser. Detta var sålunda fallet vid småglasbruken, där bl. a. grovarbetarlönen höjdes med 7 öre per timme. Avtalet vid småglasbruken träffades dock först efter en tre månaders strejk, under vilken icke mindre än c:a 265 000 arbetsdagar gingo förlorade och varigenom årsinkomsten per arbetare väsentligt reducerades (— 24 %). Vid sågverken, där även nya avtal ingingos, höjdes bl. a. den allmänna timlönen med 7 öre. Vid Göteborgs stads arbeten höjdes grovarbetarlönen med 8 öre. Rederiavtalen inneburo för flertalet anställda höjning av månadslönerna, i allmänhet uppgående till 5 à 10 kr., i vissa fall till 15 à 20 kr. Löneförbättringar kommo även till stånd vid tryckerierna och likaså vid chokladfabrikerna samt inom skoindustrien genom de nya riksavtal, som för dessa arbetsområden träffades.

Undersöker man, i vad mån denna tendens till stegring i avtalslönerna under redogörelseåret även påverkat de faktiska årsförtjänsterna, framträder i tab. 10 för manliga arbetare ökning från år 1928 särskilt inom följande industrigrenar: gruvor och anrikningsverk (82 %), pappersmassfabriker (26 %), kakel-, sten- och lergodsfabriker (22 %), sprängämnesfabriker (15 %), grovpappersbruk (15 %), »annan» trävaruindustri, raffinaderier och kombinerade sockerfabriker (12 %), kolgruvor (11 %), käxfabriker (10 %), lastning och lossning (10 %), finpappersbruk (8 %), hatt- och mössfabriker (8 %) samt sågverk (7 %). Den kraftiga ökningen inom gruvindustri samt pappersmassfabriker måste dock nästan uteslutande hänföras till det förhållandet, att de faktiska årsförtjänsterna på grund av långvariga arbetsinställelser voro onormalt låga föregående år.

¹ Härvid är dock att märka, att ett nytt relativt betydande gruvföretag, Skellefteå gruvaktiebolag, Boliden, tillkommit under redogörelseåret.

— I fråga om de kvinnliga arbetarnas årslöner påträffas relativt höga stegringstal vid pappersbruk och pappfabriker (12 %), tändsticksfabriker (5 %), »annan» pappersindustri (5 %) samt färg-, olje- och parfymfabriker (4 %).

De näringsgrenar åter, där arbetarpersonalen fått vidkännas lägre årsinkomster än föregående år, utgöras för männens vidkommande — förutom av de ovannämnda av långvarig arbetsinställelse drabbade småglasbruken — av tidningstryckerier (— 11 %), tegelbruk (— 8 %), päls- och skinnvarufabriker (— 6 %) samt skrädderier och sömnadsfabriker (— 5 %). För kvinnornas del märkes nedgång av arbetsförtjänsterna inom träindustri (— 6 %) och grafisk industri (— 3 %).¹

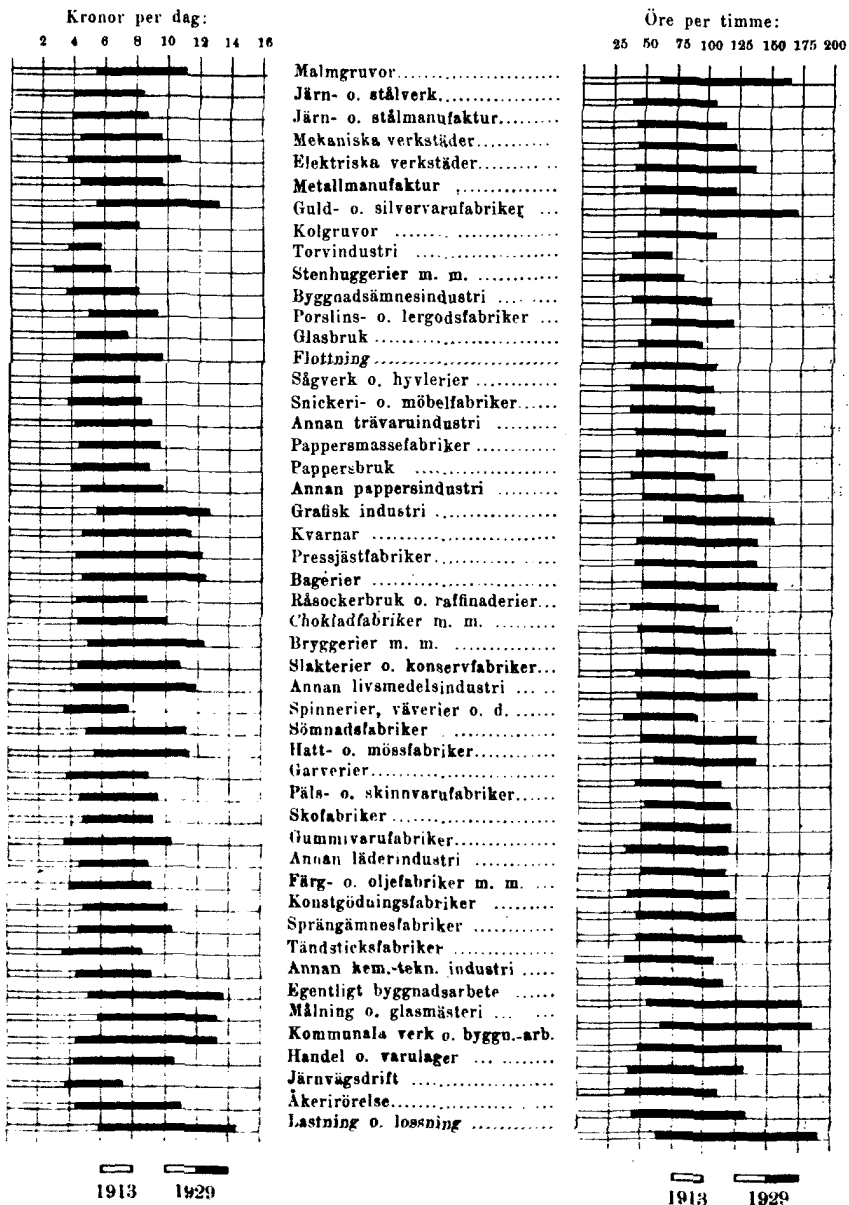
Löneinkomst per dag. Enär för arbetare med mera utpräglad säsonganställning den faktiska genomsnittslönen per år — såsom närmare utvecklets i det föregående (jfr sid. 54) — ej ens tillnärmelsevis kan beräknas på grundval av de nuvarande primäruppgifterna, har man funnit lämpligt att för vissa mera utpräglade säsongyrken icke publicera några årslöner utan i stället meddela uppgifter angående den genomsnittliga arbetsinkomsten per dagsverke. Då det är av visst intresse att känna daglönen även för övriga i statistiken representerade grupper, framför allt de av arbetsinställelser drabbade, har sådan beräkning skett i tab. 10. På grundval av nämnda löneberäkningar har utarbetats omstående diagram, utvisande de genomsnittliga löneinkomsterna per dag (och per arbetstimme) för vuxna manliga arbetare inom de näringsgrenar, för vilka jämförelseuppgifter föreligga för år 1913.

För samtliga i årets lönestatistik redovisade näringsgrenar utgjorde genomsnittliga löneinkomsten per dagsverke för män 9⁹⁹ kr. och för kvinnor 5⁸⁰ kr. eller resp. 3³ och 1⁶ % mer än föregående år. Högst bland männens löner ligga daglönerna vid spårvägsdrift (15³⁶ kr.), lastning och lossning (14⁴⁸ kr.), väg- och vattenbyggnadsarbete (14⁴⁷ kr.), tidningstryckerier (14⁰⁶ kr.), husbyggnadsarbete (13⁴⁷ kr.), målning och glasmästeri (13²⁰ kr.), guld- och silvervarufabriker (13¹² kr.) samt kommunala byggnads- och anläggningsarbeten (12⁷⁴ kr.). Lägst under riksmedeltalet för män falla torvindusti (5⁷⁴ kr.), stenbrott och stenhuggerier (6⁴⁶ kr.), kristall- och småglasbruk (6⁸⁰ kr.), bomullsindustri (7³³ kr.), enskild järnvägsdrift (7³⁶ kr.), färgerier, blekerier och impregneringsfabriker (7³⁷ kr.), fönsterglasbruk (7⁴⁰ kr.) samt linne-, hamp- och juteindustri (7⁴³ kr.). De högsta daglönerna bland kvinnorna påträffas inom tidningstryckerier (8⁸⁰ kr.), spisbrödsfabriker (8⁶⁴ kr.), brännerier och destilleringsverk (7⁶⁰ kr.), bryggerier (7⁴⁵ kr.), elektriska verkstäder (7³⁰ kr.), bok- och accidenstryckerier (7²⁹ kr.), guld- och silvervarufabriker (7¹⁴ kr.) samt tobaksfabri-

¹ Vid en jämförelse med 1928 års lönesatser finner man, att lönenivån för de i tab. 11 redovisade yrkesgrupperna inom småindustri och hantverk m. fl. är i stort sett oförändrad, dock med en stigande tendens (särskilt inom sjukmansyrket), som får ses i samband med tidigare omnämnda höjningar i avtalslönerna för flertalet hithörande grupper.

*Genomsnittliga löneinkomster år 1929 per dag och per arbetstimme
för vuxna manliga arbetare.*

Moyenne des salaires en 1929 par jour et par heure de travail pour les ouvriers hommes adultes.

ker (7⁰⁶ kr.). Lägst under kvinnornas riksmedelstal ligga daglönerna inom järn- och stålmanufaktur (4⁶⁶ kr.), bomullsindustri (4⁹⁵ kr.), ylleindustri (5⁰³ kr.), grovpappersbruk (5¹² kr.) samt linne-, hamp- och juteindustri (5¹⁴ kr.).

Löneinkomst per timme. De i det föregående meddelade uppgifterna kunna sägas belysa löneförhållandena närmast ur arbetarklassens synpunkt. Den faktiska arbetsförtjänsten under ett år eller en dag utgör ju ett mått på de medel arbetaren har till sitt förfogande för livsuppehälle under perioden i fråga. Betraktar man däremot såsom företagaren arbetslönen som en del av produktionskostnaderna, intresserar mest arbetskostnaden per utgjord arbetstimme. För en allsidig lönestatistik är det således nödvändigt att komplettera uppgifterna angående års- och daglöner med en beräkning av den genomsnittliga arbetskostnaden per arbetstimme. I tab. 10 meddelas därför även uppgifter angående arbetarnas genomsnittliga timförtjänst under år 1929. Då uppgifter härom ej inhämtats tidigare än år 1921, har det för erhållande av jämförelsetal varit nödvändigt att verkställa en approximativ beräkning av den genomsnittliga timförtjänsten under åren 1913 (utgångsåret) och 1920 (toppåret).¹ Liksom i fråga om årsförtjänsterna ha därvid beräkningarna för utgångsåret begränsats till de i lönestatistiken redovisade huvudgrupperna.

För samtliga undersökta grupper ger tabellen vid handen, att den totala arbetsinkomsten (inkl. övertid, naturaförmåner o. d.) per timme räknat under år 1929 var för män 1²⁵ kr., för kvinnor 0⁷⁴ kr. samt för minderåriga 0⁵¹ kr. Tages endast hänsyn till arbete å ordinär tid (exkl. naturaförmåner), uppgick medelförtjänsten per timme till resp. 1²⁰, 0⁷² och 0⁵⁰ kr., medan återstoden eller resp. 5, 2 och 1 öre utgjorde ersättning för övertid, naturaförmåner o. d.

Motsvarande timlöner inom särskilda näringsgrenar framgå av tab. 10. För att underlätta ett närmare studium av timlönens variationer ha i tablan å nästföljande sida sammanställts de högsta och lägsta genomsnittliga timlönerna, varvid man begränsat undersökningen till de båda viktigaste arbetargrupperna, nämligen vuxna män och kvinnor. I fråga om de förra ger även vidstående diagram en åskådlig överblick över timlönens storlek inom olika näringsgrenar.

Timlönens fluktuationer inom olika näringsgrenar 1913—1929. Övergår man därefter till att undersöka förskjutningarna i timlön för olika näringsgrenar under perioden 1913—1929, må här ånyo erinras om, att genomsnittslönen per timme år 1929 låg för vuxna manliga arbetare 178 och för vuxna kvinnor 208 % högre än år 1913. För belysande av huru motsvarande stegringstal fluktuera för de särskilda företagsgrupperna

¹ Jfr Soc. Medd., Årg. 1924, sid. 910 o. f.

Högsta och lägsta medeltimförtjänst år 1929

(inkl. övertid, naturaförmåner o. d.)

<i>Män</i>	<i>Kr.</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>Kr.</i>
Lastning och lossning	1·90	Spisbrödsbagerier	1·09
Väg- o. vattenbyggnadsarbete	1·87	Tidningstryckerier	1·02
Spårvägsdrift	1·87	Bryggerier	0·97
Målning och glasmästeri	1·84	Elektriska verkstäder	0·96
Guld- o. silfvervarufabriker	1·71	Brännerier o. destilleringsverk	0·95
Husbyggnadsarbete	1·71	Mjukbrödsbagerier	0·94
Tidningstryckerier	1·70	Guld- o. silfvervarufabriker	0·93
Gravor o. anrikningsverk	1·65	Tobaksfabriker	0·92
Mjukbrödsbagerier	1·57	Slakterier o. charkuterifabriker	0·89
Tobaksfabriker	1·57	Mekaniska verkstäder	0·88
Brännerier o. destilleringsverk	1·54	Metallmanufaktur	0·84
Kommunala byggnads- o. anläggningsar- beten	1·54	Färg- o. färbensfabriker	0·88
-----	-----	-----	-----
Ylleindustri	0·94	Band-, gardin- o. bindgarnsfabr.	0·67
Fönsterglasbruk	0·83	Finpappersbruk	0·66
Färgerier, blekerier o. impr.-fabr.	0·90	Färgerier, blekerier o. impr. fabr.	0·64
Bomullsindustri	0·90	Råsockerbruk	0·63
Linne-, hamp- o. juteindustri	0·88	Bomullsindustri	0·63
Kristall- o. smäglasbruk	0·88	Ylleindustri	0·62
Stenbrott o. stenbaggerier	0·81	Linne-, hamp- o. juteindustri	0·62
Torvindustri	0·71	Järn- o. stålmanufaktur	0·60

hänvisas till ett närmare studium av tab. 10, som meddelar indextal för timförtjänsternas stegring sedan 1913, i den mån jämförelsematerial för detta år föreligger. Därför skall i ett senare kapitel (jfr sid. 93) timlönernas utveckling inom olika näringsgrenar efter år 1920, då lönesatserna för flertalet näringsgrenar lågo som högst, bli föremål för särskild behandling. I detta sammanhang kommer därför undersökningen att inskränkas till en kortfattad jämförelse mellan timlönens och årsinkomstens fluktuationer under redogörelseåret i förhållande till föregående år. En närmare jämförande granskning av timförtjänsterna under åren 1928 och 1929 visa, att dessa icke helt följt samma utvecklingslinje som årsinkomsterna, huvudsakligen beroende på inträffade förändringar i den utgjorda arbetstiden. I viss utsträckning beror emellertid den bristande överensstämmelsen därpå, att de båda genomsnittslöner, som jämföras, ej alltid äro beräknade på grundval av samma material. En del företag lämna nämligen inga timuppgifter, varför företagen visserligen medräknas vid årslönsberäkningarna men ej vid bestämmande av den genomsnittliga timlönen.

Om man först begränsar sig till de näringsgrenar, där timförtjänsten under år 1929 stigit i förhållande till år 1928, finner man, att exempelvis

för sågverk och hyvlerier (m),¹ pappersbruk och pappfabriker (kv), hatt- och mössfabriker (m), sprängämnesfabriker (m) samt tändsticksfabriker (kv) ökningen i timlönen åtföljts av en än större stegring i årsinkomsterna, beroende på att den faktiska arbetstiden per år räknat samtidigt ökat. En motsatt tendens synes ha gjort sig gällande bl. a. vid bagerier (kv), cementfabriker (m) ävensom olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker (m) samt gummivarufabriker (m), där ökningen i timlön mer eller mindre fullständigt neutraliserats genom en samtidig minskning i antalet utgjorda arbetstimmar. I fråga om det relativa fåtal näringsgrenar, där timlönen under året sjunkit, har sänkningens återverkan på årsförtjänsterna i regel något mildrats genom en viss tendens till ökning av arbetstiden. Det enda mera anmärkningsvärda undantaget härifrån utgjordes av tidningstryckerier (m), där en ganska betydande minskning av den genomsnittliga arbetstiden per arbetare under redogörelseåret haft väsentligt större inverkan på årsförtjänsterna än den relativt obetydliga tillbakagången i timlön.²

Ackords- och tidlön. Vid en lönestatistisk undersökning av de genomsnittliga timförtjänsternas höjd inom olika företagsgrupper bör även deras samband med avlöningsformen beaktas. Arbetsinkomsten per timme ställer sig nämligen olika allteftersom arbetet utföres mot betalning efter den använda tiden (tidlön) eller efter den utförda arbetsprestationen (ackordslön).

Beträffande arbetstidens användning ger tab. 10 vid handen, att i genomsnitt för samtliga redovisade arbetare 52% av antalet arbetstimmar beräknas ha åtgått för ackordsarbete. Riksmedeltalet för männen (51%) låg obetydligt under och för kvinnorna (61%) rätt avsevärt över det allmänna genomsnittet. Inom de särskilda i tabellen redovisade arbetargrupperna växla motsvarande tal från några få till över nittio procent. För att mera överskådligt belysa, inom vilka arbetsområden ackordsarbetet dominerar, ha i efterföljande tablå sammanställts de arbetargrupper, vilkas ackordstimmar under redogörelseåret uppgått till minst 50 % av totala timantalet.

Avlöningsformens betydelse för löneläget inom olika näringsgrenar sammanhänger, som ovan nämnts, med, att timförtjänsterna i regel ställa sig väsentligt olika, allteftersom avlöningsformen är tid- eller ackordslön. För samtliga i tab. 10 redovisade arbetsgrupper var den genomsnittliga timförtjänsten vid tidlönsarbete 0.97 kr., medan den vid ackordsarbete uppgick till 1.17 kr. eller 20% mera. Motsvarande tal för vuxna män voro resp. 1.08 och 1.30 kr. (överskott 20%) samt för kvinnliga arbetare resp. 0.67 och 0.75 kr. (överskott 11%). Dessa allmänna genomsnitt påverkas

¹ män = m, kvinnor = kv.

² I detta fall torde likväl, liksom i fråga om själva den omnämnda tillbakagången i timförtjänsten, siffrorna ha tagit intryck av den fullständigare redovisning, som för året kunnat åvägbringas (jfr sid. 72).

	Antalet ackords- timmar i % av hela antalet arbetstimmar	Antalet ackords- timmar i % av hela antalet arbetstimmar	
<i>Män</i>			
Torvindustri	87.7	Papperbruk o. pappfabriker..... 57.9	
Lastning o. lossning	86.2	Skofabriker	57.8
Stenbrott o. stenhuggerier.....	84.7	Järn- o. stålmanufaktur	58.0
Sågverk o. hyvlerier	77.5		
Gruvor o. anrikningsverk	74.7	<i>Kvinnor</i>	
Järn-, stål- o. kopparverk.....	71.7	Tobaksfabriker	92.8
Pappersmassfabriker	71.3	Tändsticksfabriker	89.6
Hatt- o. mössfabriker	67.2	Hatt- o. mössfabriker	86.8
Porslins-, kakel- o. lergodsfabriker	66.4	Porslins-, kakel- o. lergodsfabriker	86.3
Sprängämnesfabriker	65.8	Elektriska verkstäder	84.9
Mekaniska verkstäder.....	65.1	Gummivarufabriker	81.8
Tobaksfabriker	60.4	Pappersbruk o. pappfabriker.....	76.0
Kolgruvor	60.2	Spinnerier, väverier o. d....	70.7
Metallmanufaktur	59.8	Skrädderier o. sömnadsfabriker ...	67.8
Elektriska verkstäder.....	59.7	Skofabriker	60.6
Flottning.....	59.6	Metallmanufaktur	58.9
Guld- och silfvervarufabriker	58.9	Mekaniska verkstäder.....	57.5

emellertid starkt, förutom av det skiftande antalet tidlöns- och ackordsarbetare, även av fluktuationerna i arbetsförtjänsterna per timme inom olika industrigrenar. Verkningarna av dessa olika faktorer kunna likväl ej, i avsaknad av individuella uppgifter för de särskilda arbetarna, närmare utredas. Här nödgas man begränsa sig till att påpeka, att på grund av själva beräkningssättet kunna ovan angivna överskottsprocenter antagas vara något för låga för att ange den normala merförtjänsten vid ackordsarbete inom industri och hantverk. I medeltalsberäkningarna ingå nämligen även vissa arbetargrupper, för vilka ackordslönen är lägre än tidlönen. Även om inom det stora flertalet industrigrenar ackordsförtjänsterna äro betydligt högre än tidlönen, råder dock på sina håll ett motsatt förhållande, t. ex. inom skrädderibranschen samt vid päls- och skinnvarufabriker, där redovisade tid- och ackordslöner till stor del avse olika arbetargrupper och de yrkesskickligaste och högst avlönade arbetarna ofta åtnjuta tidlön.

Härav följer emellertid, att den metod, som här kommit till användning, vid beräkningen av ackordsöverskottet, ej kan anses tillfredsställande. Den för hela materialet eller för en viss arbetargrupp erhållna genomsnittliga tidlönen och motsvarande ackordslön avse nämligen ofta — fast i växlande utsträckning — olika arbetargrupper och äro därför ej alltid jämförbara, varför det på basis av dessa medellöner beräknade procentuella ackordsöverskottet stundom ger missvisande resultat. Med det nu-

varande summariska tillvägagångssättet vid insamlande av den industriella lönestatistikens primärmaterial kan denna felkälla endast till en del bortelimineras därigenom, att man begränsar undersökningen till arbetargrupper, som i större omfattning arbetat *både* på ackord och tidlön (i genomsnitt för varje grupp minst 20 och högst 80 % av arbetstiden på ackord) och där samtidigt den genomsnittliga timförtjänsten vid ackordsarbete ej understiger timlönen. Vid en sådan bearbetning av de i tab. 10 publicerade uppgifterna finner man, att merförtjänsten vid ackordsarbete växlar för män mellan 7—85 % och för kvinnor mellan 4—57 %. Ordnar man dessa procenttal i tvenne stigande serier och söker gränserna för deras mittersta hälfter (genom bortskärande av 1:a och 4:e kvartilen) finnes de på sådant sätt beräknade normala överskottsvariationerna, som anmärkningsvärt nog i det allra närmaste sammanfalla för män och kvinnor, för båda serierna utgöra 19—39 %.

Övergår man därefter till att undersöka timlönernas växlingar vid olika avlöningsformer, ger en närmare granskning av tab. 10 vid handen, att de högsta genomsnittliga timförtjänsterna vid ackordsarbete för *vuxna manliga arbetare* förekommo — bortsett från de industrier, där ackordsarbete endast mera undantagsvis påfordras — inom väg- och vattenbyggnadsarbete och utgjorde i genomsnitt 2⁵⁹ kr. I ordning därefter kommo målning och glasmästeri (2⁴⁵ kr.), nordsvenska gruvarbetare (2³⁸ kr.), husbyggnadsarbetare (2³⁷ kr.), kommunala byggnads- och anläggningsarbeten (1⁹⁰ kr.), lastning och lossning (1⁸² kr.), gruvor och anrikningsverk (1⁷⁹ kr.), guld- och silvervarufabriker (1⁷⁴ kr.), tobaksfabriker (1⁵⁹ kr.), hatt- och mössfabriker (1⁵⁵ kr.) samt konstgödningsfabriker (1⁵⁰ kr.). De lägsta ackordsförtjänsterna förekommo inom torvindusti (0⁷² kr.), linne-, hamp- och juteindustri (0³⁸ kr.), fönsterglasbruk (0⁹⁵ kr.), kristall- och småglasbruk (0⁹⁵ kr.), ylleindustri (0⁹⁷ kr.) samt sågverk och hyvlerier (1⁰¹ kr.). Vid bedömande av dessa genomsnittssiffror bör emellertid beaktas, att de förra företrädesvis avse företag å dyrare orter och att de senare i ganska stor utsträckning äro förlagda till den billigare landsbygden.¹ — Siffrorna giva vidare vid handen, att de vuxna arbetarnas timförtjänster vid ackordsarbete (där dylikt arbete förekom i nämnvärd utsträckning) sedan år 1928 ökats mest inom följande näringsgrenar: väg- och vattenbyggnadsarbete (28 %), hatt- och mössfabriker (10 %), flottning (8 %), kommunala byggnads- och anläggningsarbeten (7 %) samt sprängämnesfabriker (6 %). De näringsgrenar åter, där ackordslönen per timme minskat sedan föregående år, kommo i följande ordning: guld- och silvervarufabriker (— 7 %), tegelbruk (— 7 %), kristall- och småglasbruk (— 5 %), skrädderier och sömnadsfabriker (— 4 %), päls- och skinnvarufabriker (— 4 %) samt målning och glasmästeri (— 3 %).

Vad tidlönerna beträffar, uppvisade tidningstypografer (1⁶⁴ kr.),

¹ Beträffande arbetslönerna inom olika dyrtorsgrupper hänvisas till sid. 81 o. f.

guld- och silvervarufabriksarbetare (1⁶³ kr.); nordsvenska gruvarbetare (1⁶¹ kr.), spårvägsmän (1⁵⁴ kr.) samt arbetare i mjukbrödsbagerier (1⁵⁴ kr.) de högsta genomsnittssiffrorna per timme, varefter kommo arbetare vid spisbrödsbagerier (1⁵¹ kr.), skrädderiarbetare (1⁴² kr.), målare (1⁴⁰ kr.), ävensom arbetare vid brännerier (1³⁹ kr.), margarinfabriker (1³⁸ kr.) samt slakterier och charkuterier (1³⁷ kr.). De lägsta tidlönerna ha i fråga om vuxna manliga arbetare — om man bortser från torvindusti, där tidlönsarbete endast undantagsvis förekommer — beräknats för fönsterglasbruk (0⁷⁰ kr.), kristall- och småglasbruk (0⁷¹ kr.), tegelbruk (0⁷⁹ kr.), järn-, stål- och kopparverk (0⁷⁹ kr.), linne-, hamp- och juteindustri samt sågverk och hyvlerier (0⁸³ kr.). — Stegringen i tidlönssatserna sedan år 1929 var mest betydande för »annan» trävaruindustri (8 %), gummivarufabriker, pappersmassfabriker (7 %), tapetfabriker, kvarnar, »annan» läder-, hår- och gummivaruindustri samt buteljglasbruk (6 %). Tillbakagång i tidlönerna drabbade i ordning: hatt- och mössfabriker (— 9 %), tegelbruk (— 7 %), spisbrödsbagerier, tobaksfabriker (— 5 %), konserverfabriker samt flottning (— 4 %).

De *kvinnliga* arbetarnas ackordsförtjänster voro — bortsett från tidningstryckerier, där ackordsarbete ytterst sällan påfordras — högst vid bryggerier (1¹⁶ kr.), bok- och accidenstryckerier (1⁰¹ kr.), mekaniska verkstäder (1⁰⁰ kr.), grafiska anstalter (1⁰⁰ kr.), elektriska verkstäder (0⁹⁸ kr.), metallmanufaktur (0⁹⁶ kr.) samt guld- och silvervarufabriker (0⁹⁶ kr.), lägst inom linne-, hamp- och juteindustri (0⁶⁴ kr.), bomullsindustri (0⁶⁴ kr.), ylleindustri (0⁶⁵ kr.), finpappersbruk (0⁶⁷ kr.) samt råsockerbruk (0⁶⁹ kr.). — Den största ökningen från föregående år i de genomsnittliga ackordslönerna påträffas inom porslinsfabriker och »annan» pappersindustri (7 %); däremot visade följande näringsgrenar den största nedgången i ackordslön under redogörelseåret: mekaniska verkstäder (— 5 %), tobaksfabriker (— 3 %), band-, gardin- och bindgarnsfabriker (— 3 %) samt gummivarufabriker (— 3 %).

De högsta tidlönerna för kvinnliga arbetare förekommo vid spisbrödsbagerier (1⁰⁹ kr.), tidningstryckerier (0⁹³ kr.), guld- och silvervarufabriker (0⁹¹ kr.), mjukbrödsbagerier (0⁹¹ kr.), käxfabriker (0⁸⁸ kr.), slakterier och charkuterier (0⁸⁶ kr.) samt brännerier och destilleringsverk (0⁸⁵ kr.), de lägsta inom linne-, hamp- och juteindustri (0⁴⁹ kr.), järn- och stålmanufaktur (0⁵² kr.), ylleindustri (0⁵³ kr.), bomullsindustri (0⁵³ kr.), porslinsfabriker (0⁵³ kr.) samt finpappersbruk (0⁵⁴ kr.). — Störst har ökningen i tidlöner från år 1928 till år 1929 varit för den kvinnliga arbetarpersonalen vid slakterier och charkuterier (13 %), färg- och fernissfabriker (12 %), tapetfabriker (8 %) samt spisbrödsbagerier (7 %). De näringsgrenar åter, som visade tillbakagång i tidlön, voro i ordning som följer: träindustri (— 9 %), bok- och accidenstryckerier (— 7 %), band-, gardin- och bindgarnsfabriker (— 3 %) samt metallmanufaktur (— 3 %).

c. Arbetslönerna inom olika dyrortsgrupper och å olika orter samt inom export- och hemmamarknadsindustri.

Lönenivåns faktorer. Såsom av föregående redogörelse framgår, har huvudsyftet med densamma varit, mindre att giva någon detaljerad statistik över lönenivån inom näringslivets olika grenar, än att mäta lönefluktuationerna från det ena året till det andra. En summarisk föreställning om olika arbetarkategoriernas lönestandard erhålles visserligen genom de i undersökningen meddelade siffror, som angiva manliga, kvinnliga och minderåriga arbetares genomsnittsinkomster inom olika näringsgrenar. Men de inbördes differenser, som dessa genomsnittssiffror uppvisa, ha, såsom förut antytts, i sin tur influerats bl. a. av resp. företags förläggning inom olika orter och ortsgrupper, vilka företett olikheter i fråga om levnadskostnader. Förutom företagets betalningsförmåga synas därjämte deras avsättningsområden och större eller mindre beroende av den utländska konkurrensen vara av betydelse för de olika industriföretagens lönestandard.

Lönedifferenser av förstnämnda slag ha tidigare av socialstyrelsen påvisats i särskilda undersökningar för åren 1922 samt 1924—1928. Även beträffande redogörelseåret ha verkställts dylika specialbearbetningar. I det följande jämföras således de genomsnittliga löneförhållandena för de särskilda dyrortsgrupperna (efter 1925 års dyrortsgruppering) med varandra och utsträcker denna jämförelse även till de särskilda näringsgrenarna, varjämte vissa beräkningar verkställts angående lokala variationer i lönesatserna inom resp. dyrortsgrupper. I likhet med föregående år har dessutom försök gjorts att erhålla en åtminstone ungefärlig föreställning om löneläget inom å ena sidan den industrigrupp, som är direkt beroende av den utländska konkurrensen, å den andra den, där ett dylikt beroende ej föreligger. Men medan de bägge nyss berörda indelningsgrunderna, nämligen företagets fördelning å ena sidan på olika dyrortsgrupper och å den andra efter avsättningsförhållandenas större eller mindre beroende av den utländska konkurrensen, tidigare tillämpats var för sig, har man i årets lönestatistik i likhet med de två närmast föregående åren ansett sig böra gå ett steg längre genom att även söka belysa det inbördes sambandet dem emellan. — Beräkningarna angående lönernas anpassning efter dyrortsförhållandena avse såväl män som kvinnor. På grund av därom uttalad önskan ha i årets lönestatistik de sju i den officiella dyrortsgrupperingen utskilda grupperna (A, B, C, D, E, F och G) redovisats var för sig och endast i vissa tabeller — för att möjliggöra jämförelse med föregående år — sammandragits till tre, nämligen grupperna A—C, D—F och G.

Såsom framgår av tabellerna ha vid redovisningen av materialet i dyrortsgrupper järnvägspersonal och vissa andra kategorier av anställda och

arbetare måst uteslutas, på grund av att primäruppgifternas art ej möjliggör en uppdelning på olika dyrorter. Observeras bör även, att sådana lönesiffror, som gälla blott ett mindre antal (färre än 100) arbetare eller kontorsanställda o. d. och vilka därför knappast torde kunna tillmätas mera allmän betydelse, i tabellen betecknats med mediealstil.

Förvaltningspersonalens löner inom olika dyrortsg grupper. En sammanfattande översikt över beräkningarnas resultat i detta avseende lämnas i nedanstående tablå, som visar den genomsnittliga årsinkomsten för manlig och kvinnlig förvaltningspersonal inom de sju olika dyrortsg grupperna för samtliga undersökta näringsgrenar tillsammans. Till jämförelse meddelas indextal, utvisande levnadskostnadernas differenser i fråga om de angivna ortsg rupperna i enlighet med 1925 års dyrortsg ruppering.¹

Ortsg rupp	Levnadskostnader (riksmedeltal = 1 000) gruppgränser	medeltal	Förvaltningspersona- lens genomsnittliga löneinkomst per år (kr.)		Indextal (medeltal i D:grupp = 1 000)		levnads- kostnader
			män	kvinnor	löneinkomst per år män	kvinnor	
Ortsg rupp A	t. o. m. 930	880	4 420	1 795	1 068	878	815
» B	931— 990	960	4 302	1 884	1 035	921	889
» C	991—1 050	1 020	4 438	1 949	1 068	953	944
» D	1 051—1 110	1 080	4 157	2 045	1 000	1 000	1 000
» E	1 111—1 170	1 140	3 981	2 165	958	1 059	1 056
» F	1 171—1 230	1 200	4 389	2 129	1 058	1 041	1 111
» G	1 231 o. däröver	1 310	4 549	2 432	1 094	1 189	1 213

Tablå n ger vid handen, att förvaltningspersonalens löner visserligen påverkas av dyrortsförhållandena, men att nog oftare andra faktorer bestämma lönesättningen. En del ojämnheter i tablå ns sifferserier torde dock sammanhå nga med det summariska sätt, på vilket uppgifterna till lönestatistiken redovisas, i det att speciella uppgifter icke alltid avges i de fall, då vissa tjänstemå n å ro placerade på annan ort å n den, som utgö r stationsort för personalens huvudmassa.

Motsvarande lönesiffror för de tre huvudgrupper, på vilka förvaltningspersonalen uppdelas i förevarande undersökning, meddelas i vidstå ende tab. 13. Lönenivå n för dessa kategorier synes i olika hög grad påverkas av en förskjutning i levnadskostnaderna. Endast för de mera homogena personalgrupperna (kvinnlig kontorspersonal samt manlig och kvinnlig butikspersonal) framtrå da tydliga variationer av lönebeloppens storlek allt efter resp. företags lokalisering, medan för övriga grupper andra faktorer synas dominera lönesättningen.

¹ Ortsg rupperna A och B omfå ta i stort sett landsbygd, grupperna C, D och E flertalet stå der och tätare bebyggda samhå llen, grupp F en del stö rre stå der och industrisamhå llen samt grupp G Stockholm med förstå der jå mte ett få tal industriellt betydelsefulla dyrorter i norra Sverige.

Tab. 13. Antal anställda och genomsnittlig löneinkomst år 1929 för förvaltningspersonal inom olika dyrortsgrupper.

Ortsgrupp	A	B	C	D	E	F	G	Ej dyrortsgrupp- rade	Samtliga
Antal anställda:									
Teknisk personal	807	907	1 744	1 401	1 924	3 022	3 268	576	13 649
män	800	890	1 721	1 877	1 818	2 921	3 063	556	13 148
kvinnor	7	17	23	24	106	101	205	18	501
Kontorspersonal.....	928	1 183	2 315	2 561	4 326	6 020	8 898	12 929	39 157
män	771	946	1 780	1 764	2 890	4 037	5 187	9 259	26 634
kvinnor	157	237	535	797	1 436	1 983	3 708	3 670	12 523
Butikspersonal	134	157	501	882	978	1 430	5 623	149	9 844
män	108	102	270	299	433	520	2 258	22	4 012
kvinnor	26	55	231	583	545	900	3 365	127	5 832
Samtliga grupper	1 869	2 247	4 560	4 844	7 228	10 462	17 786	13 654	62 650
män	1 679	1 938	3 771	3 440	5 141	7 478	10 508	9 839	43 794
kvinnor	190	309	789	1 404	2 087	2 984	7 278	3 815	18 856
Genomsnittlig löneinkomst (kr. per år):									
Teknisk personal	5 140	5 179	5 477	5 254	5 077	5 453	5 886	6 865	5 509
män	5 173	5 235	5 506	5 301	5 211	5 564	6 103	6 964	5 619
kvinnor	1 506	2 238	3 297	2 532	2 760	2 256	2 634	3 794	2 624
Kontorspersonal.....	3 621	3 305	3 324	3 117	2 987	3 209	3 625	4 409	3 689
män	3 983	3 638	3 701	3 536	3 368	3 703	4 299	4 935	4 206
kvinnor	1 851	1 975	2 069	2 190	2 219	2 203	2 682	3 081	2 589
Butikspersonal	1 882	1 985	2 047	2 072	2 346	2 428	2 493	1 741	2 381
män	1 966	2 319	2 486	2 549	2 899	3 253	3 012	2 745	2 914
kvinnor	1 532	1 366	1 534	1 828	1 906	1 951	2 144	1 567	2 014
Samtliga grupper	4 153	3 969	4 007	3 545	3 456	3 751	3 683	4 484	3 880
män	4 420	4 302	4 438	4 157	3 981	4 399	4 549	5 045	4 512
kvinnor	1 795	1 884	1 949	2 045	2 165	2 129	2 432	3 034	2 412

Arbetarpersonalens löner inom olika dyrortsgrupper. För vuxna manliga och kvinnliga arbetare (män = m, kvinnor = kv) ger en jämförelse mellan lönenivån inom olika dyrortsgrupper för samtliga undersökta näringsgrenar tillsammans följande resultat:

Ortsgrupp	A t. o. m.	Levnadskostnader (riksmedeltal = 1 000)	Genomsnittlig löneinkomst år 1929 för vuxna arbetare				Indextal (medeltal i D-grupp = 1 000)				levnads- kost- nader
			kr. per år		kr. per timme		per år		per timme		
			m	kv	m	kv	m	kv	m	kv	
	930	880	2 156	1 380	0·96	0·63	819	890	828	900	815
»	B 931— 990	960	2 309	1 368	1·00	0·62	877	882	862	886	889
»	C 991—1 050	1 020	2 551	1 401	1·12	0·64	969	903	966	914	944
»	D 1 051—1 110	1 080	2 632	1 551	1·16	0·70	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
»	E 1 111—1 170	1 140	2 883	1 619	1·26	0·73	1 095	1 044	1 086	1 043	1 056
»	F 1 171—1 230	1 200	3 166	1 560	1·36	0·70	1 203	1 006	1 172	1 000	1 111
»	G 1 231 o. däröver	1 310	3 987	2 064	1·76	0·91	1 515	1 331	1 517	1 300	1 213

(Forts. å sid. 88.)

Tab. 14. Genomsnittlig löneinkomst per arbetstimme

Näringsgrenar (m = vuxna män kv = vuxna kvinnor)		Antal redovisade arbetare							
		Dyrortsgrupp							
		A	B	C	D	E	F	G	
1	Malmbrytning och metallindustri	m	5 724	9 196	15 680	7 094	10 387	14 556	14 529
2	därav:	kv	172	239	166	19	622	334	1 875
3	Gruvor och anrikningsverk	m	737	1 619	2 529	.	298	.	3 510
4	därav:								
5	mellersta Sverige	m	737	1 619	2 529	.	35	.	.
6	norra Sverige	m	263	.	3 510
7	Järn-, stål- och kopparverk	m	2 584	4 529	6 020	1 885	.	.	.
8	Järn- och stålmanufaktur	m	732	1 199	1 521	237	2 175	323	358
9	Mek. och elektriska verkstäder	m	1 382	1 592	5 181	4 792	7 574	13 468	9 478
10	Metallmanufaktur	m	289	257	430	178	306	759	953
11	Jord- och stenindustri	m	7 452	4 001	5 488	441	1 050	266	199
12	därav:	kv	214	33	423	127	139	171	.
13	Kolgruvor	m	1 581
14	Stenbrott och stenhuggerier	m	831	2 217	2 153	.	342	.	24
15	Byggnadsämnesindustri	m	2 740	1 285	2 229	338	548	63	175
16	Porslins-, kakel- och lergodsfabriker	m	186	.	629	103	159	203	.
17	Glasbruk	m	1 895	449	476
18	därav:								
19	Kristall- och smäglasbruk	m	1 653	265	16
20	Träindustri	m	2 272	4 475	6 683	4 788	2 175	1 297	589
21	därav:	kv	9	21	29	16	82	54	106
22	Sågverk och hyvlerier	m	1 060	3 759	5 768	3 985	1 277	129	53
23	Snickeri- och möbelfabriker	m	1 143	680	715	798	796	1 009	441
24	Pappers- och grafisk industri	m	4 294	7 441	7 973	3 000	2 129	3 298	3 006
25	därav:	kv	400	566	195	351	347	640	995
26	Pappersmassfabriker	m	1 944	4 393	6 341	1 987	1 051	285	120
27	Pappersbruk och pappfabriker	m	2 324	3 015	1 411	150	166	2 076	.
28	Kartongvarufabr., bokbinderier o. d.	kv	301	467	162	64	43	190	.
29	Grafisk industri	m	26	26	.	120	131	330	436
30	därav:	kv	30	37	.	56	221	196	628
31	Grafisk industri	m	.	7	221	743	781	657	2 450
32	därav:	kv	.	.	26	232	77	254	365
33	Livsmedelsindustri	m	1 153	472	1 431	2 329	1 686	2 821	2 819
34	därav:	kv	29	49	419	719	1 666	1 185	2 214
35	Kvarnar	m	43	77	204	385	315	469	.
36	Bagerier	m	.	11	136	217	320	381	537
37	Räsockerbruk och raffinaderier	kv	.	7	124	117	155	148	497
38	Choklad- och karamellfabriker	kv	1 057	40	469	892	.	359	220
39	Bryggerier och läskedrycksfabriker	m	.	14	117	865	278	131	131
40	Tobaksfabriker	m	46	198	392	405	513	926	1 326
41	därav:	kv	5	35	88	109	134	249	372
42	Slakterier och konservfabriker	m	.	.	43	67	109	150	212
		kv	.	.	53	77	476	342	970
		m	.	95	110	111	78	107	364

år 1929 för industriarbetare m. fl. inom olika dyrortsgrupper.

		Genomsnittlig löneinkomst (inklusive övertid, naturaförmåner o. d.) i kronor per timme												Indextal, om medellönen inom ortsgrupp A—C sättes = 100			
Ej dyrortsgrupp-rade	Samtliga	Dyrortsgrupp								Ej dyrortsgrupp-rade	Samtliga	D	E	F	G		
		A	B	C	D	E	F	G									
	77 166	0'92	1'00	1'17	1'12	1'22	1'31	1'67		1'25	105	114	122	156	1		
	3 427	0'63	0'49	0'64	0'61	0'68	0'75	0'97		0'82	107	119	132	170	2		
	8 693	0'88	0'96	1'38		1'47		2'38		1'65		128		207	3		
	4 920	0'88	0'96	1'38		1'14				1'15		99			4		
	3 773					1'52		2'38		2'32					5		
	15 018	0'89	1'02	1'14	1'17					1'07	111				6		
	6 545	0'96	0'95	1'11	1'10	1'16	1'23	1'84		1'13	108	114	121	180	7		
	43 467	0'98	1'00	1'12	1'11	1'22	1'31	1'45		1'26	104	114	123	135	8		
	3 172	0'93	0'94	1'18	1'02	1'31	1'29	1'89		1'23	98	126	124	134	9		
108	19 005	0'95	0'83	0'99	1'14	1'18	1'33	1'60	1'26	0'97	123	127	143	172	10		
	1 107	0'54	0'41	0'66	0'74	0'70	0'75			0'66	123	121	129		11		
	1 581	1'08								1'08					12		
	5 567	0'83	0'70	0'98		1'12		1'94		0'81		145		249	13		
108	7 486	0'96	1'04	0'95	1'17	1'22	1'64	1'56	1'26	1'02	121	126	169	161	14		
	1 280	1'28		1'11	1'06	1'16	1'30			1'20	88	97	108		15		
	2 820	0'87	0'93	1'21						0'95					16		
	1 934	0'87	0'86	1'34						0'88					17		
2 171	24 430	0'91	1'00	1'06	1'04	1'10	1'15	1'49	1'08	1'05	103	109	114	143	18		
	317	0'55	0'46	0'63	0'54	0'55	0'76	0'85		0'69	98	100	133	155	19		
101	16 132	0'96	1'02	1'05	1'03	1'09	1'19	1'54	1'00	1'04	100	106	116	150	20		
	5 582	0'87	0'89	1'10	1'06	1'12	1'14	1'47		1'06	113	119	121	156	21		
	31 141	0'98	1'10	1'18	1'24	1'38	1'25	1'60		1'20	113	125	114	145	22		
	3 494	0'66	0'65	0'71	0'66	0'69	0'70	0'89		0'74	100	105	106	135	23		
	16 071	1'00	1'12	1'21	1'25	1'36	1'18	1'13		1'17	109	118	103	98	24		
	9 142	0'97	1'06	1'03	1'19	1'46	1'19			1'07	117	143	117		25		
	1 227	0'65	0'66	0'70	0'61	0'82	0'70			0'67	92	124	106		26		
	1 069	1'05	1'11		1'01	1'15	1'14	1'48		1'27	94	106	106	137	27		
	1 168	0'59	0'54		0'69	0'67	0'71	0'88		0'76	123	120	127	148	28		
	4 859		1'20	1'23	1'28	1'44	1'48	1'64		1'52	105	118	121	134	29		
	954			0'77	0'66	0'69	0'68	1'03		0'80	86	90	88	134	30		
171	12 882	1'06	1'18	1'16	1'23	1'40	1'49	1'70	1'18	1'38	110	125	133	152	31		
215	6 518	0'64	0'73	0'69	0'78	0'77	0'82	1'03	0'80	0'86	113	112	119	149	32		
	1 493	0'86	1'16	1'25	1'28	1'41	1'62			1'39	109	121	138		33		
	1 602		0'97	1'16	1'62	1'56	1'50	1'63		1'54	141	136	130	142	34		
	1 048		1'02	0'75	0'87	0'89	0'94	1'19		0'98	114	117	124	157	35		
	3 037	1'08	1'04	1'08	1'11		1'17	1'35		1'11	104		109	126	36		
	1 405			0'51	0'69	0'69	0'66	0'69		0'65	135	135	129	135	37		
	3 806	1'03	1'19	1'19	1'25	1'42	1'55	1'81		1'53	106	120	131	153	38		
	992	0'65	0'74	0'74	0'78	0'82	0'82	1'19		0'96	107	112	126	163	39		
	581			1'22	1'31	1'40	1'39	1'78		1'57	107	115	130	146	40		
	1 918			0'71	0'76	0'86	0'86	0'99		0'92	107	121	121	139	41		
171	1 036		1'12	1'11	1'21	1'18	1'34	1'60	1'18	1'34	108	105	120	143	42		

Tab. 14 (forts.). Genomsnittlig lönelämskost per arbetstimme

N ä r i n g s g r e n a r (m = vuxna män kv = vuxna kvinnor)		Antal redovisade arbetare							
		Dyrortsgrupp							
		A	B	C	D	E	F	G	
43	Textil- och beklädnadsindustri	m	496	2 161	1 350	1 235	3 501	2 703	677
44	därav:	kv	583	2 593	2 001	2 681	5 911	5 823	2 509
45	Spinnerier, väverier o. d.	m	490	2 113	1 303	955	3 042	2 486	227
46	Skrädderier och sömnadsfabriker	kv	543	2 290	1 612	1 497	3 753	4 393	665
47	Hatt- och mössfabriker	m	6	48	22	270	395	205	419
48	Hatt- och mössfabriker	kv	40	303	274	1 121	1 818	1 097	1 655
49	Hatt- och mössfabriker	kv	.	.	115	63	340	133	189
50	Läder-, hår- o. gummivaruindustri	m	454	345	1 330	1 775	1 907	323	338
51	därav:	kv	407	103	474	961	1 637	142	326
52	Garverier	m	22	272	611	121	233	57	.
53	Skofabriker	m	77	.	402	1 291	1 323	49	219
54	Gummivarufabriker	m	314	.	195	261	203	.	43
55	Gummivarufabriker	kv	353	.	245	85	547	.	11
56	Kemiak-teknisk industri	m	221	408	2 932	2 307	465	853	514
57	därav:	kv	94	132	1 024	1 002	194	233	368
58	Färg-, olje- och parfymfabriker	kv	.	3	22	42	120	90	248
59	Konstgödningsfabriker	m	.	.	339	492	268	218	.
60	Tändsticksfabriker	m	176	78	1 276	1 410	.	86	.
61	Tändsticksfabriker	kv	89	73	891	949	.	97	.
62	Byggnadsverksamhet	m	271	680	723	776	1 139	1 549	3 089
63	därav:	m	231	608	512	564	845	1 216	2 565
64	Egentligt byggnadsarbete	m	41	73	210	211	294	333	524
65	Kommunala verk o. byggnadsarbeten m. m.	m	81	147	925	2 039	2 856	4 501	8 110
66	därav:	m	81	128	357	775	898	1 146	1 992
67	Kraft-, belysnings- och vattenverk	m	.	19	568	1 052	1 475	2 083	2 755
68	Byggnads- och anläggningsarbeten	m	.	.	.	211	484	1 272	3 363
69	Spårvägsdrift	m	65	62	321	318	619	958	2 025
70	Handel och varulager	kv	1	.	12	40	68	208	742
71	Samfärdsel	m	.	173	263	333	1 060	2 223	984
72	därav:	m	.	173	263	333	1 024	2 145	897
73	Lastning och lossning	m
74	Tvättinrättningar	m	.	.	.	5	.	41	112
75	Tvättinrättningar	kv	.	.	.	42	.	70	364
75	Samtliga grupper år 1929	m	22 453	29 561	45 079	26 440	28 974	35 389	36 991
76	Samtliga grupper år 1929	kv	1 909	3 736	4 743	5 958	10 686	8 660	9 499

år 1929 för industriarbetare m. fl. inom olika dyrortsgupper.

		Genomsnittlig lönesinkomst (inklusive övertid, naturaförmåner o. d.) i kronor per timme													
Ej dyrortsgupperade	Samtliga	Dyrortsgrupp							Ej dyrortsgupperade	Samtliga	Indextal, om medellönen inom ortsgrupp A-C sättes = 100				
		A	B	C	D	E	F	G			D	E	F	G	
170	12 293	0·86	0·85	0·89	0·99	0·99	1·02	1·42	0·95	0·98	115	115	119	165	48
207	22 108	0·58	0·62	0·69	0·68	0·72	0·66	0·84	0·58	0·68	113	120	110	140	44
170	10 786	0·85	0·84	0·88	0·91	0·98	0·99	1·15	0·95	0·92	106	108	115	134	45
207	14 960	0·57	0·60	0·61	0·61	0·70	0·68	0·68	0·58	0·64	102	117	105	113	46
.	1 365	1·34	1·00	0·73	1·28	1·86	1·45	1·60	.	1·40	132	140	149	165	47
.	6 308	0·65	0·78	0·50	0·78	0·76	0·77	0·92	.	0·79	124	121	122	146	48
.	840	.	.	0·59	0·68	0·78	0·82	0·81	.	0·72	115	124	139	137	49
.	6 472	1·18	1·07	1·04	1·19	1·28	1·82	1·87	.	1·18	112	121	125	129	50
.	4 050	0·72	0·74	0·70	0·72	0·77	0·88	0·85	.	0·75	101	108	117	120	51
.	1 316	1·09	1·04	1·10	1·24	1·25	1·46	.	.	1·14	115	116	135	.	52
.	3 361	1·16	.	0·97	1·17	1·29	1·31	1·83	.	1·20	104	114	116	118	53
.	1 016	1·16	.	1·00	1·30	1·81	.	1·40	.	1·30	130	131	.	140	54
.	1 241	0·78	.	0·76	0·75	0·76	.	0·86	.	0·75	119	121	.	137	55
40	7 740	0·97	1·05	1·07	1·18	1·22	1·40	1·38	1·03	1·15	108	118	132	125	56
11	3 058	0·64	0·74	0·66	0·72	0·74	0·78	0·77	0·55	0·71	109	112	118	117	57
6	531	.	0·35	0·54	0·74	0·71	0·80	0·82	0·61	0·77	140	134	151	155	58
.	1 317	.	.	1·07	1·26	1·25	1·42	.	.	1·24	118	120	133	.	59
.	3 026	1·08	1·13	0·99	1·12	.	1·44	.	.	1·07	111	.	143	.	60
.	2 099	0·68	0·75	0·65	0·72	.	0·82	.	.	0·69	111	.	126	.	61
3 183	11 410	1·14	1·38	1·27	1·39	1·58	1·62	2·21	1·80	1·77	107	122	125	170	62
3 131	9 672	1·19	1·41	1·26	1·39	1·54	1·59	2·17	1·79	1·76	105	117	120	164	63
52	1 738	0·95	1·11	1·80	1·38	1·70	1·72	2·45	2·32	1·84	114	140	142	202	64
267	18 926	1·14	1·10	1·14	1·27	1·86	1·50	1·94	1·08	1·61	112	120	133	172	65
267	5 644	1·14	1·18	1·16	1·27	1·81	1·41	1·80	1·08	1·47	110	114	123	157	66
.	7 952	.	0·84	1·13	1·22	1·82	1·46	1·93	.	1·54	109	118	130	172	67
.	5 330	.	.	.	1·50	1·57	1·64	2·08	.	1·87	68
181	4 549	0·87	0·95	1·07	1·17	1·23	1·25	1·41	1·60	1·28	114	119	131	137	69
4	1 075	0·50	.	0·54	0·59	0·78	0·78	0·87	.	0·81	109	144	135	161	70
13 606	18 641	.	1·66	2·05	1·77	1·95	1·74	2·16	1·11	1·81	93	102	81	113	71
140	4 975	.	1·66	2·05	1·77	1·98	1·76	2·21	2·07	1·90	93	104	99	116	72
.	158	.	.	.	0·88	.	1·30	1·36	.	1·88	73
.	476	.	.	.	0·57	.	0·80	0·78	.	0·77	74
19 896	244 813	0·98	1·00	1·12	1·16	1·36	1·36	1·76	1·21	1·25	110	120	130	168	75
437	45 628	0·63	0·62	0·64	0·70	0·78	0·70	0·91	0·70	0·74	111	116	111	144	76

Medeltalen för de särskilda ortsgrupperna visa både för män och för kvinnor en stegring av löneinkomsterna från billigaste till dyraste ortsgrupp i fråga om såväl årslöner som timlöner (med undantag för kvinnor i grupperna A och F). Förhållandet mellan lönenivå och levnadskostnader inom de olika dyrortsgrupperna åskådliggöres närmare genom i tabblån inlagda indextal. Till bas för dessa har valts medellönen och medelindex-talet för levnadskostnaderna i ortsgrupp D, bl. a. för att minska verkan av manliga och kvinnliga arbetares olikformiga fördelning på olika dyrortsgrupper. Den till stadssamhällena lokaliserade industrien upptar nämligen den vida övervägande delen (77% %) av den kvinnliga arbetarstammen, medan de manliga arbetarna fördela sig mera jämnt på land och stad (43 $\frac{1}{2}$ resp. 56 $\frac{1}{8}$ %).

En bild av i vad mån liknade divergenser i lönehänseende även framträda för särskilda näringsgrupper och viktigare näringsgrenar erhålles genom omstående tab. 14. Endast den totala löneinkomsten per timme har här redovisats, varjämte angivits, huru många arbetare (män = m, kvinnor = kv) varje särskilt löne-medeltal avser.

Tabellen utvisar, att ovan antydda lönedifferenser mellan olika dyrortsgrupper göra sig gällande även inom de särskilda näringsgrenarna, om också i växlande grad. Den genomsnittliga timförtjänsten visar således med få undantag en tendens till stegring med växlande levnadskostnader. Det mest framträdande undantaget utgör gruppen samfärdsel, inom vilken lastnings- och lossningsarbetarna dominera, enär järnvägs-personalen, som förut anförts, vid denna undersökning måst lämnas å sido. Beräkningen av det faktiska antalet arbetstimmar vid lastnings- och lossningsarbete är emellertid förenad med stora svårigheter, och torde stuveribolagen, som här äro de mest betydande uppgiftslämnarna, sannolikt å olika orter tillämpat i viss mån skiljaktiga beräkningsmetoder.

En närmare granskning av tabellens siffror visar, att skillnaden mellan de genomsnittliga timförtjänsterna inom olika industrier i viss mån bestämmas av industriernas förläggning i dyrortshänseende. Sålunda ha de förhållandevis lågt avlönade arbetarna vid mellersta Sveriges gruvindustri (m), järn- och stålverk (m), jord- och stenindustri (m o. kv), sågverk och hyvlerier (m), snickeri- och möbelfabriker (m), pappersbruk och pappfabriker (m o. kv), spinnerier och väverier (m o. kv) samt tändsticksfabriker (m o. kv) till större delen varit sysselsatta å orter med låga levnadskostnader. Omvänt ha åter relativt många arbetare inom exempelvis grafisk industri (m o. kv), vid bagerier (m o. kv), bryggerier (m o. kv), tobaksfabriker (m o. kv), byggnadsföretag (m) samt i målning och glas-mästeri (m) haft sin verksamhet förlagd till Stockholm och andra större städer, vilkas höga lönestandard därigenom kommit att avsevärt influera på riksmedeltalen. Men en industrigrens övervägande förläggning i dyrortshänseende kan tänkas utöva ett visst inflytande även på lönenivån för de företag av samma art, som äro belägna inom övriga dyrortsgrupper. Man

lägger exempelvis å ena sidan märke till, att arbetare inom näringsgrenar sådana som grafisk industri (m), bagerier (kv), bryggerier (m o. kv), tobaksfabriker (m o. kv), egentligt byggnadsarbete (m) samt målning och glasmästeri (m), vilka vad de redovisade företagen angår huvudsakligen äro förlagda till orter med höga levnadskostnader, även inom övriga ortsgrupper åtnjuta en relativt hög lönestandard. Å andra sidan framträda ej sällan inom dyrare ortsgrupper relativt låga löner för sådana industrier, som äro koncentrerade till de billigare orterna, exempelvis sågverk och hyvlerier (m), snickeri- och möbelfabriker samt spinnerier och väverier (m o. kv). Framhållas må emellertid, att vid lönesättningen de särskilda industriernas betalningsförmåga är en väl så viktig faktor som resp. industriorters prisdyrhet eller prisbillighet i fråga om livsförnödenheter. Belägg härpå givas i ett följande kapitel.

För att ge en mera överskådlig bild av förhållandet mellan lönenivån inom olika dyrortsgrupper meddelas i sista avdelningen av tab. 14 indextal för medeltimlönen inom dyrortsgrupperna D, E, F och G, när motsvarande medellön inom de tre grupperna A, B och C tagna tillsammans sättes = 100. I genomsnitt för samtliga redovisade arbetare visar tabellen, att medellönen i den högsta ortsgruppen (G) ligger 68 % högre för män och 44 % högre för kvinnor än i grupp A—C, medan motsvarande skillnad i levnadskostnadshänseende torde kunna uppskattas till högst 40 %.

Arbetspersonalens löner å vissa viktigare orter. Den föregående redogörelsen har endast avsett medellönerna inom olika dyrortsgrupper, tagna var för sig. Under gruppmedeltalen dölja sig emellertid ej sällan ganska avsevärda variationer i lönesatserna, beroende på näringslivets lokala gestaltning samt organisations- och avsättningsförhållanden för särskilda företag etc. För att, i den mån så kan ske utan obehörigt blottande av enskilda näringsidkares förhållanden, även belysa dylika avvikelser från det genomsnittliga löneläget, har i tab. 15 sammanförts ett antal löneuppgifter för de fyra största städerna beträffande sådana näringsgrenar, inom vilka sysselsättes ett större antal (i regel minst 150) vuxna män eller kvinnor, fördelade på flera särskilda företag. Liksom i fråga om tab. 10 redovisas i tab. 15 den totala löneinkomsten (inkl. övertidsersättning, naturaförmåner o. d.) per år, dag och timme.

En närmare granskning av tab. 15 ger åtskilliga kompletterande upplysningar till de i tab. 14 meddelade genomsnittslönerna för olika dyrortsgrupper genom att belysa det stundom rätt växlande löneläget å särskilda orter inom samma grupp. Vid dessa jämförelser måste dock reservation göras för bristande jämförbarhet på grund av de redovisade företagens växlande art och produktionsinriktning på olika orter. Ett bidrag till belysning av sistnämnda faktors återverkan å löneläget meddelas i följande kapitel.

Tab. 15. Industriarbetares lönelnkomster å vissa orter år 1929.

Orter och näringsgrenar Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare, varvid m = vuxna män, kv = vuxna kvinnor)	Genomsnittlig lönelnkomst i kronor per			Orter och näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare, varvid m = vuxna män, kv = vuxna kvinnor)	Genomsnittlig lönelnkomst i kronor p-r			
	år	dag	tim- me		år	dag	tim- me	
Ortsgrupp G.								
<i>Stockholm</i>				Grafisk industri	m	3 966	13:89	1:66
Samtl. arbetare (31 257)	m	3 892	13:74	Bagerier	m	3 671	12:25	1:54
(9 056)	kv	2 051	7:13	Choklad- o. karamellfabr. m	3 040	10:33	1:23	
Järn- och stålmanufaktur...	m	4 069	13:31	kv	1 603	5:47	0:66	
Mekaniska verkstäder.....	m	3 347	11:74	Bryggerier o. läskedr.-fabr. m	3 770	12:70	1:54	
	kv	2 087	7:06	kv	2 140	7:18	0:94	
Elektriska verkstäder.....	m	3 310	11:07	Spinnerier, väverier o. d. m	2 211	8:27	1:01	
	kv	2 235	7:57	kv	1 420	5:09	0:64	
Metallmanufaktur	m	3 297	11:28	Skrädderier o. sömnadsfabr. m	3 374	11:94	1:47	
	kv	2 042	7:34	kv	1 635	6:19	0:77	
Guld- o. silvervarufabriker m	3 908	13:68	1:30	Färg-, olje- o. parfymfabr. m	3 076	10:25	1:27	
	kv	1 967	7:22	Egentligt byggnadsarbete... m	.	12:34	1:58	
Byggnadsämnesindustri ... m	3 760	12:46	1:50	Målning och glasmåsteri .. m	.	13:55	1:77	
Snickeri- o. möbelfabriker m	3 520	11:91	1:49	Kraft-, belysn.-o. vattenverk m	3 591	12:80	1:54	
Annan pappersindustri ... m	3 632	11:94	1:48	Kommunala byggnads- och an- läggningsarbeten	m	3 464	12:56	1:54
	kv	1 988	6:47	Handel och varulager..... m	2 887	9:35	1:23	
Grafisk industri	m	3 998	13:62	kv	1 580	4:98	0:72	
	kv	2 398	8:12	Lastning och lossning..... m	3 850	9:05	1:59	
Bagerier	m	3 899	12:92	<i>Norrköping</i>				
	kv	2 589	9:63	Samtl. arbetare (4 499)	m	2 904	9:90	1:23
Bryggerier o. läskedr.-fabr. m	4 234	14:35	1:81	(1 711)	kv	1 493	5:12	0:64
	kv	2 566	8:92	Mekaniska verkstäder..... m	2 602	9:43	1:12	
Tobaksfabriker	m	4 208	14:08	Grafisk industri	m	2 997	10:02	1:25
	kv	2 195	7:34	kv	1 545	5:15	0:67	
Slakterier o. konservfabr. m	3 855	12:93	1:60	Spinnerier, väverier o. d. m	2 293	7:86	0:98	
	kv	2 270	7:75	kv	1 471	5:03	0:63	
Spinnerier, väverier o. d. m	2 665	9:61	1:15	Egentligt byggnadsarbete m	.	12:82	1:63	
	kv	1 492	5:50	Kraft-, belysn.-o. vattenverk m	3 180	11:10	1:33	
Skrädderier o. sömnadsfabr. m	3 946	13:66	1:61	Handel och varulager..... m	2 883	10:11	1:29	
	kv	2 099	7:37	Lastning och lossning..... m	4 497	13:67	1:70	
Hatt- och mössfabriker... kv	1 840	6:10	0:81	Ortsgrupp E.				
Skofabriker	m	2 381	10:55	<i>Malmö</i>				
	kv	1 400	6:45	Samtl. arbetare (7 767)	m	3 025	10:60	1:32
Färg-, olje- o. parfymfabr. m	3 172	10:91	1:38	(3 943)	kv	1 664	5:60	0:73
	kv	1 849	6:52	Järn- och stålmanufaktur... m	2 765	9:28	1:13	
Annan kemisk-teknisk ind. m	3 293	11:12	1:35	kv	1 430	4:78	0:62	
	kv	1 938	6:29	Mekaniska verkstäder..... m	2 648	9:57	1:20	
Egentligt byggnadsarbete... m	.	17:33	2:16	Grafisk industri	m	3 425	12:36	1:46
Målning och glasmåsteri... m	.	18:61	2:51	kv	1 544	4:77	0:66	
Kraft-, belysn.-o. vattenverk m	4 117	14:68	1:81	Bagerier	m	4 162	13:84	1:77
Kommunala byggnads- och an- läggningsarbeten	m	4 480	16:18	Choklad- o. karamellfabr. ... m	2 926	10:36	1:25	
Spårvägsdrift	m	4 321	16:33	kv	1 779	6:00	0:74	
Handel och varulager..... m	3 405	11:92	1:43	Tobaksfabriker	m	3 298	.	1:43
	kv	1 956	6:77	kv	1 885	.	0:85	
Lastning och lossning ... m	5 072	.	2:24	Spinnerier, väverier o. d. m	2 761	9:27	1:15	
Tvättinrättningar	kv	1 879	6:36	kv	1 638	5:71	0:70	
Ortsgrupp F.								
<i>Göteborg</i>				Skrädderier o. sömnadsfabr. m	3 576	12:14	1:52	
Samtl. arbetare (18 970)	m	3 198	11:15	kv	1 661	5:57	0:72	
(5 597)	kv	1 452	5:54	Hatt- och mössfabriker... kv	1 654	5:49	0:70	
Järn- och stålmanufaktur m	2 997	9:97	1:20	Skofabriker	m	2 398	8:59	1:25
Mekaniska verkstäder..... m	3 150	10:33	1:34	kv	1 383	4:96	0:68	
Elektriska verkstäder..... m	3 318	10:48	1:36	Konstgödningsfabriker ... m	3 175	10:57	1:23	
Snickeri- o. möbelfabriker m	2 525	8:69	1:15	Egentligt byggnadsarbete... m	.	12:29	1:57	
Annan pappersindustri ... m	2 697	9:01	1:17	Kommunala byggnads- och an- läggningsarbeten	m	3 342	11:33	1:41
	kv	1 562	5:13	Handel och varulager..... m	3 009	10:43	1:25	

Arbetspersonalens löner inom export- och hemmamarknadsindustri. För att belysa denna fråga ha de i undersökningen ingående företagen, med ledning av å frågeformulären erhållna särskilda uppgifter om företagens avsättningsförhållanden och beroende av den utländska konkurrensen, fördelats i trenne grupper, nämligen exportindustri, hemmamarknadsindustri och »blandad» industri. Till den första gruppen ha hänförs de företag, som till övervägande del producera exportvaror. Den andra huvudgruppen omfattar företag med mera lokalt begränsad avsättning utan nämnvärd kännning av utländsk konkurrens och den tredje gruppen sådana, vilka huvudsakligen ha avsättning å den inhemska marknaden men där möta kännbar konkurrens genom utländsk import. Det ligger dock i sakens natur, att stora svårigheter möta vid ett försök till detaljerad uppdelning av de redovisade företagen efter deras produktionsinriktning, beroende dels på uppgiftens egen natur och dels på det skick, vari primärmaterialet föreligger. Mellan ren export- och typisk hemmamarknadsindustri finnes en mångfald övergångsformer, vartill ytterligare kommer, att produktionsinriktningen i viss grad växlar med konjunkturerna.

Tab. 16. Arbetsförtjänster inom export- och hemmamarknadsindustri.

Exp. = exportindustri, Bl. = »blandad» industri, H. = skyddad hemmamarknadsindustri.

År och dyrortsgrupp	Antal manliga arbetare			Medelförtjänst för manliga arbetare i kronor														
	Samtliga arbetare	Därav (i %)			Samtliga arbetare	Därav			Samtliga arbetare	Därav								
		Exp.	Bl.	H.		Exp.	Bl.	H.		Exp.	Bl.	H.						
Samtliga dyrortsgrupper																		
1920	224 963	26.5	30.3	43.2	3 600	3 504	3 469	3 752	1.65	1.61	1.61	1.70						
1921	178 991	25.0	28.5	46.5	3 371	3 059	3 060	3 728	1.62	1.57	1.52	1.69						
1922	172 163	24.5	27.6	47.9	2 579	2 122	2 340	2 951	1.21	1.03	1.09	1.35						
1923	187 403	25.2	29.5	45.3	2 482	2 050	2 264	2 864	1.13	1.03	1.03	1.25						
1924	212 599	28.2	27.6	44.2	2 600	2 321	2 397	2 905	1.15	1.07	1.04	1.27						
1925	211 623	28.6	28.9	42.5	2 647	2 443	2 348	2 987	1.18	1.11	1.06	1.31						
1926	218 841	29.2	28.6	42.2	2 702	2 502	2 427	3 027	1.20	1.14	1.07	1.34						
1927	221 784	29.3	29.8	40.9	2 753	2 614	2 464	3 062	1.20	1.15	1.07	1.34						
därav grupp A—C	86 418	43.7	38.7	17.6	2 262	2 341	2 216	2 164	1.00	1.03	0.97	0.98						
» » D—F	79 889	23.3	36.4	40.3	2 827	2 625	2 669	3 089	1.23	1.14	1.15	1.35						
» » G	32 168	26.7	10.0	63.3	3 828	3 786	3 188	3 946	1.69	1.68	1.42	1.74						
	236 616	30.6	29.5	39.9	2 697	2 372	2 495	3 096	1.22	1.16	1.09	1.36						
därav grupp A—C	93 394	45.3	35.8	18.9	2 176	2 114	2 238	2 205	1.02	1.05	0.99	1.01						
» » D—F	84 871	23.7	35.9	40.4	2 835	2 566	2 689	3 122	1.24	1.17	1.16	1.36						
» » G	34 473	28.8	10.1	61.1	3 658	3 080	3 253	3 999	1.67	1.58	1.41	1.76						
1929	244 813	31.3	27.6	41.1	2 846	2 716	2 591	3 183	1.25	1.19	1.12	1.38						
därav grupp A—C	97 123	47.7	31.0	21.3	2 336	2 453	2 331	2 318	1.06	1.07	1.02	1.04						
» » D—F	90 803	23.6	34.7	42.3	2 920	2 758	2 751	3 147	1.27	1.19	1.19	1.38						
» » G	36 991	25.6	10.6	63.8	3 987	3 912	3 291	4 133	1.76	1.76	1.43	1.82						

En sammanfattande överblick över beräkningarnas resultat lämnas i tab. 16, som visar fördelningen av de i årets löneundersökning ingående manliga arbetarna på exportindustri (Exp.), skyddad hemmamarknadsindustri (H.) och »blandad» industri (Bl.) samt den genomsnittliga löneinkomsten per år och per timme för nämnda tre arbetargrupper, var-

jämte motsvarande tal även beräknats för de olika dyrortsgrupperna, som dock i detta fall sammanslagits till tre, nämligen A—C, D—F och G. Dessutom återges i tabellen motsvarande huvudsiffror för åren 1920—1928 samt i fråga om dyrortsgrupperna för åren 1927 och 1928, vilka uppgifter tidigare meddelats i den årliga lönestatistiken men som nu omräknats efter enhetliga grunder.

Av tabellen framgår, att exportindustrien år 1929 omfattade 31,3, den »blandade» företagsgruppen 27% och den »skyddade» hemmamarknadsindustrien¹ 41,1 % av samtliga i lönestatistiken redovisade manliga arbetare. Inom dyrortsgruppen A—C tillhöra nära $\frac{1}{2}$ exportindustrien och nära $\frac{1}{3}$ den blandade gruppen, medan den skyddade industrien endast når upp till något mer än $\frac{1}{5}$ av det inom gruppen redovisade antalet arbetare. En helt annan fördelning möter i Ortsgruppen D—F, ty här äro siffrorna för exportindustri och »skyddad» industri nära nog omkastade, medan den »blandade» industrien bibehållit sin relativa ställning. Inom dyrortsgrupp G har sistnämnda industrigrupp däremot sjunkit till $\frac{1}{10}$, medan hemmamarknadsgruppen dominerar med en arbetsstyrka, som är sex gånger så stor som mellangruppen och mer än dubbelt så stor som exportindustriens arbetarantal.²

Tab. 16 ger ett siffermässigt uttryck för det kända förhållandet, att det nuvarande löneläget är förhållandevis högre inom den skyddade hemmamarknadsindustrien än inom konkurrensindustrierna, d. v. s. exportindustrien och den »blandade» gruppen. Av intresse är likväl att konstatera, att lönenivån inom samma dyrortsgrupp ingalunda alltid ligger högre för den »skyddade» industrien än för övriga industrier. För landsbygden (dyrortsgrupp A—C) synes fastmer övervägande motsatsen vara fallet, även om åtskilliga hemmamarknadsbranscher, såsom byggnadsverksamhet m. fl., även här hävda sitt karakteristiska höga löneläge (jfr tab. 14). Inom de båda övriga i tabellen redovisade dyrortsgrupperna, som omfatta medelstora städer och industrisamhällen, resp. Stockholm m. m., gör sig däremot den skyddade industriens högre lönenivå märkbart gällande.

För att mera ingående undersöka, i vad mån lönenivåns söndersplittring påverkats av utvecklingen under de senare åren, har i tab. 17 beräknats den procentuella nedgången i timlön för vuxna manliga arbetare från arbetslönernas toppår 1920 (1921) under perioden till och med år 1929.³ För att åstadkomma en närmare belysning av utvecklingsförloppet härvidlag,

¹ Till den skyddade hemmamarknadsindustrien ha hänförts dels byggnadsverksamhet, kommunala arbeten, handel och samfärdsel, dels även viss fabriksindustri utan nämnvärd utländsk konkurrens. De fyra förstnämnda sysselsättningarna representerade 21,9 % av de redovisade vuxna männen och de skyddade lokala fabriksindustrierna 19,2 %. Dessa lokala fabriksindustrier omfattade samtliga eller nästan samtliga vuxna män inom grafisk industri, bagerier, bryggerier, tobaksfabriker samt flertalet företag inom byggnadsämnes- samt snickeri- och möbelindustri m. m.

² Observeras bör, att i exportindustri inom dyrortsgrupp G ingå ej endast exportföretagen i Stockholm utan även de lappländska exportmalmgruvorna.

³ Som tidigare påpekats, sammanföll toppåret i flertalet fall med år 1920. För ett fåtal industrigrupper lågo likväl timlönerna något högre 1921 än 1920.

Tab. 17. Löneutvecklingen sedan år 1920 (1921) för manliga arbetare inom olika dyrortsgrepp och industrigrenar.

Näringsgrenar	Timförtjänstens procentuella minskning från toppåret (1920 resp. 1921) t. o. m. 1929				Näringsgrenar	Timförtjänstens procentuella minskning från toppåret (1920 resp. 1921) t. o. m. 1929			
	Samtliga företags	Däruv belägna inom dyrortsgrepp				Samtliga företags	Däruv belägna inom dyrortsgrepp		
		A—C	D—F	G			A—C	D—F	G
<i>Konkurrensindustri</i> ...	28.4	29.1	30.8	25.1	Kolgruvor ...	39.0	39.0	.	.
Hatt- och mössfabriker ...	12.6	7.0	7.6	32.7	Fönsterglasbruk ...	39.6	42.2	.	.
Cementfabriker ...	16.2	15.4	22.6	.	<i>Skyddad hemmamarknadsindustri</i> ...	17.8	25.4	18.3	15.1
Tändsticksfabriker ...	21.3	23.3	21.9	.	Kommunala byggnads- o. anläggningsarb.	9.4	17.6	17.6	2.5
Gummivarufabriker ...	21.6	20.8	26.0	20.9	Spärvägsdrift ...	11.0	.	14.8	15.8
Gruvor o. anrikningsverk	22.5	22.3	8.1	14.7	»Annan» livsmedelsind. ...	11.3	24.4	14.2	12.2
Elektriska verkstäder ...	22.9	.	21.5	25.1	Målning o. glasmästeri ...	14.8	30.1	12.3	10.3
Sprängämnesfabriker ...	27.5	24.3	.	41.0	Käxfabriker ...	15.6	13.6	25.3	.
Mekaniska verkstäder ...	27.9	27.2	29.9	27.3	Tidningstryckerier ...	16.7	21.3	19.6	17.5
»Annan» kemisk-teknisk industri	28.1	33.6	22.0	29.7	Slakterier och charkuteri-fabriker	17.1	13.0	24.0	14.9
Järn-, stål- o. kopparverk	28.2	28.1	36.4	.	Mjukbrödsbagerier ...	18.7	28.2	16.4	20.2
Järn- o. skinnvarufabriker	28.3	.	25.3	26.4	Konservfabriker ...	19.1	.	26.1	.
Järn- och stålmanufaktur	28.5	30.1	28.7	23.0	Bok- o. accidenstryckerier	20.1	23.0	24.0	24.8
Metallmanufaktur	28.9	27.3	30.6	29.4	Kraft-, belysnings- o. vattenverk	20.1	22.3	23.4	16.7
Stenbrott o. stenhuggerier	29.6	26.7	34.5	26.2	Handel och varulager ...	21.0	22.0	18.0	24.2
Pappersmassfabriker ...	29.9	28.6	31.2	32.7	Bryggerier ...	21.5	16.5	17.6	23.4
Konstgödningsfabriker ...	29.9	38.9	27.0	.	Spisbrödsbagerier ...	21.6	29.2	25.3	21.6
»Annan» trävaruindustri ...	30.5	15.8	23.0	21.1	Kalkbruk o. cementvarufabriker	22.9	28.7	1.9	23.3
Garverier ...	30.5	32.5	25.3	.	Pressjästfabriker ...	23.2	29.3	21.2	.
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	30.6	29.2	27.2	32.0	Kvarnar ...	24.0	22.0	23.3	.
Sågverk och hyvlrier ...	30.7	29.9	35.6	18.9	Mineralvatten- och läskedrycksfabriker	24.0	.	24.0	.
Kakel-, sten- o. lergods-fabriker	30.8	.	38.8	.	Åkerirörelse ...	24.1	.	25.3	17.0
Band-, gardin- och bindgarnsfabriker	31.9	12.3	34.2	30.0	Husbyggnadsarbeten ...	24.3	23.7	26.8	18.4
Flottningsindustri ...	32.3	.	.	.	Lastning och lossning ...	24.9	17.3	22.6	29.6
Choklad- o. karamellfabr.	32.4	37.0	33.0	39.3	Grafiska anstalter ...	25.4	.	23.3	24.6
»Annan» läder-, hår- och gummivaruindustri ...	32.9	37.3	23.2	35.1	Guld- och silvervarufabr.	26.3	.	31.5	32.2
Finpappersbruk ...	33.5	32.9	31.4	.	»Annan» pappersindustri ...	27.4	16.3	33.3	22.1
Porlinsfabriker ...	33.7	36.6	31.7	.	Väg- o. vattenbyggnadsarb.	27.8	23.5	35.7	16.7
Kristall- och smäglasbruk	33.8	33.3	.	.	Färg- o. fernissfabriker ...	28.6	.	26.0	27.4
Buteljglasbruk ...	34.6	34.6	.	.	Järnvägsdrift (enskild) ...	29.5	.	.	.
Ylleindustri ...	34.7	36.6	33.3	33.3	Tegelbruk ...	30.0	32.6	22.1	.
Råsockerbruk ...	35.1	34.7	36.2	.	Snickeri- och möbelfabr.	30.7	33.3	30.3	27.6
Trikåfabriker ...	35.1	34.6	35.6	27.0	Skrädderier och sömnadsfabriker	34.3	36.2	33.5	30.4
Raffinaderier och kombin. fabriker	35.6	40.7	36.5	28.6	Färgerier, blekerier och impr.-fabriker	41.2	.	42.5	27.7
Grovpappersbruk ...	35.9	36.0	30.3	.	Torvindustri ...	50.0	50.7	.	.
Linne-, hamp- o. juteind.	36.2	32.3	38.9	.					
Skofabriker ...	36.8	45.7	34.6	41.2					
Bomullsindustri ...	38.3	39.1	38.0	38.1					

¹ Uppgift finnes endast för 1920

ha löneuppgifterna ordnats under de båda huvudrubrikerna »skyddad industri» och »konkurrensindustri» (d. v. s. export- och blandad industri) fallande skala efter den procentuella nedgången i timförtjänster.

Tabellen ger vid handen, att löneminskningen under perioden 1920—1929 uppgått till 28½ % för konkurrensindustrierna men till allenast 17½ % för hemmamarknadsindustrien. En liknande differens återfinnes inom samtliga i tabellen redovisade dyrortsgrupper. Därjämte tyda tabellens siffror på, att lönereduktionerna gått något hårdare fram å landsbygden än i städerna. Särskilt inom hemmamarknadsindustrien visa de högre dyrortsgrupperna en ej oväsentligt större motståndskraft mot lönereduceringen än de lägre.

Ett ytterligare stöd för dessa iakttagelser kan vinnas, om man som komplement till ovan anförda genomsnittstal — på samma sätt som tidigare skett i fråga om ackordsöverskottet — beräknar de procenttal, som angiva de normala variationerna i timförtjänsternas minskning sedan år 1920:

	Samtliga företag %	Därav inom dyrortsgrupp		
		A—C %	D—F %	G %
Konkurrensindustri.....	28—35	27—37	25—35	26—33
Skyddad hemmamarknadsindustri.....	20—27	21—29	18—26	17—25

En jämförande granskning inbördes av dessa normala variationer bekräfta de iakttagelser, som ovan gjorts på grundval av genomsnittsprocenterna i tab. 16, trots att de funna gränsvärdena endast delvis korrespondera mot genomsnittstalen i tabellen.

Undersöker man, vilka grenar inom konkurrensindustrien, som förete de minsta relativa lönesänkningarna, utgöras dessa — om man bortser från den fåtaligt representerade företagsgruppen hatt- och mössfabriker — av cementfabriker (— 16 %), tändsticksfabriker (— 21 %) och gummivarufabriker (— 22 %), d. v. s. av representanter för starka monopolistiska sammanslutningar. Den största lönereduktionen möter vid fönsterglasbruk (— 40 %) och kolgruvor (— 39 %) — alltså branscher, som drabbats särskilt hårt av den utländska konkurrensen. — I fråga om den skyddade hemmamarknadsindustrien befinnes den största lönereduktionen under perioden 1920—1929 ha drabbat torvindustri (— 50 %), vilken som bekant under de senare åren arbetat under ogynnsamma förhållanden, samt färgerier, blekerier m. m. (— 41 %), vilka liksom en del andra grenar av beklädnadsindustrien i praktiken torde ha en viss känning av den utländska konkurrensen. Ser man åter på, vilka skyddade industrier, som bäst förmått uppehålla högkonjunktorens topplöner, utgöras dessa av kommunala byggnads- och anläggningsarbeten, spårvägsdrift, »annan» livsmedelsindustri samt målning och glasmästeri, inom vilka företagsgrupper lönereduceringen i genomsnitt understigit 15 %.

K. SOCIALSTYRELSEN
FEMTE BYRÅN

Lantarbetarstatistiken
Tel. 140 95

Insändes till hushållningssällskapet
före den 15 november 1929.

UPPGIFTER

för tjänsteåret 1929—1930 angående vissa lantarbetarförhållanden inom
(område)
av hushållningssällskap, avgivna den 19...
av Postadress:

Obs! Å följande sida meddelade »P. M.» torde noggrant genomläsas, innan formuläret ifylles.

1. a) Förefinnes inom området arbetslöshet i större utsträckning bland manliga lantarbetare, som önska:

årstjänst (tjänstefolk, statare o. d.)?	tillfälligt lant- eller skogsarbete (daglönare) {	sommar?
	}	vinter?
- b) Ha svårigheter att bereda ungdomen arbete och anställning inom jordbruket eller inom andra näringsgrenar medfört, att arbetskraften på vissa brukningsdelar kan anses vara väl stor i förhållande till det normala arbetskraftbehovet?.....
- c) Andra iakttagelser rörande arbetslösheten på landsbygden och dess orsaker:

2. a) <i>Ordinarie arbetstid</i> för	S o m m a r e n								V i n t e r n										
	Arbetet slutar			Dagliga raster					Arbetet slutar			Dagliga raster							
	Ar- betet börjar kl.	mån- dagar — fre- dagar kl.	lör- dagar kl.	måndagar — fredagar		lördagar			Ar- betet börjar kl.	mån- dagar — fre- dagar kl.	lör- dagar kl.	måndagar — fredagar		lördagar					
				raster- nas antal	raster- nas sam- man- lagda längd, tim.	raster- nas antal	raster- nas sam- man- lagda längd, tim.	raster- nas antal				raster- nas sam- man- lagda längd, tim.	raster- nas antal	raster- nas sam- man- lagda längd, tim.					
vanliga jordbruksar- betare																			
körkarlar (inberäknad tid för rykt och stallrengöring)																			
kreaturs-(djur)-sköt.																			

- b) Förekommer overtids- samt sön- och helgdagsarbete för andra än djurskötare och i så fall i vilken utsträckning?
- mot vilken ersättning?
3. Vanlig kontant årslön tjänsteåret 1929/30 (städsel inberäknad)

för vuxen fullgod manlig tjänare (dräng): kr.
för » » kvinnlig tjänare (piga): kr.
Beräknat värde av kost och logi per dag för manlig tjänare (dräng): kr.
för kvinnlig tjänare (piga): kr.

 Dessutom följande förmåner till ett beräknat årligt värde av kr.
4. Vanlig kontant årslön tjänsteåret 1929/30 (städsel inberäknad) för statare:

körkarl eller annan jordbruksarb. kr.
kreaturs-(djur)-skötare »

Vänd!

Sammansättningen av den å orten vanliga *staten* (oberäknat bostad):

Varuslag	Kvantitet	å pris	Varuslag	Kvantitet	å pris	Varuslag	Kvantitet	å pris
Mjök, oskummad			Potatis (oberäknat utsäde)			Stenkol		
» skummad			Andel av gårdens potatisland (skörd)			Torv		
Råg			Sill			Elektr. belysning		
Rågmjöl			Salt			Andra varor (torde specificeras):		
Vete			Björkved					
Vetemjöl			Barrved					
Korn								
Harve o. blandsäd								
Ärter						Hela staten		

Anmärkningar (här angives särskilt, i vad mån staten för kreatursskötare m. fl. avviker från den ovan angivna, samt specificeras och värderas andra statarna tillkommande förmåner såsom fri läkavård fria försäkringsavgifter, fria skatter o. s. v.)

Statarfamiljens bostad utgöres i allmänhet av rum och kök, till ett beräknat årligt hyresvärde av kr. Dessutom trädgårdstappa (»hage», inklusive av stataren själv brukat potatisland) till en areal av kvm och ett årligt arrendevärde av kr. (Införes endast för den händelse denna förmån i trakten allmänt åtnjutes av statare samt därest densamma kan värdesättas för sig och icke ingår i bostadens hyresvärde.)

5.	Vanlig daglön (ev. timlön) i egen kost för				Vanlig daglön (ev. timlön) i arbetsgivares kost för			
	Daglönare (eller timavlönade arbetare)				Daglönare (eller timavlönade arbetare)			
	m ä n	k v i n n o r	m ä n	k v i n n o r	m ä n	k v i n n o r	m ä n	k v i n n o r
	Sommaren 1929, kr.	Vintern 1929/30, kr.	Sommaren 1929, kr.	Vintern 1929/30, kr.	Sommaren 1929, kr.	Vintern 1929/30, kr.	Sommaren 1929, kr.	Vintern 1929/30, kr.
Fasta (med fri bostad)								
Tillfälliga (med fri bostad utan »)								

Anmärkningar (här angives särskilt, i vilken utsträckning det inom området förekommer, att daglönare utöver penninglönen erhålla andra naturförmåner än fri bostad [med vedbrand och potatisland], såsom mjök, spannmål m. m.)

Anmärkningar till punkterna 1—5:

Anvisningar för ifyllande av punkterna 1—5 å frågeformuläret.

1. a) Här uppgives, huruvida inom området arbetslöshet i större utsträckning gjort sig gällande inom jordbruket, antingen på sådant sätt att fullgoda arbetare, som önskat årstjänst, ej kunnat erhålla sådan, eller också i form av brist på tillfälliga arbetsförtjänster.

b) Här meddelas möjligast utförliga uppgifter om, huruvida de svårigheter, som f. n. lära göra sig gällande att bereda den vuxna ungdomen arbete och anställning inom jordbruket eller andra näringsgrenar, lett till att arbetskraften inom jordbruket å orten eller med avseende på vissa bruksningsdelar blivit väl stor i förhållande till det normala arbetskraftbehovet eller medfört andra liknande följdföreteelser.

2. Med jordbruksarbete förstås företrädesvis arbetet på fälten (utearbetet) och det därmed sammanhängande arbetet i lador, logar etc. i motsats till arbetet i stall och ladugårdar, och böra uppgifterna sålunda avse gårdar med i någon mån genomförd arbetsfördelning. Med arbetstid menas normal arbetstid (icke övertid). Med sommar avses de tre månader av sommarhalvåret, då denna ordinarie arbetstid börjar tidigast och slutar senast (i medeltal), med vinter de tre månaderna av vinterhalvåret, då densamma börjar senast och slutar tidigast (i medeltal).

3. Med manlig tjänare (dräng) menas vanlig (kör)dräng, icke fördräng, kreatursskötare eller annan förköende- eller yrkesman i husbondes kost. Av kvinnliga tjänare redovisas blott sådana, vilka helt eller delvis utföra jordbruksysslor (sålunda ej vanliga hembiträden). Med årlön förstås allenaast lön i kontant, städsl eller handpenning inberäknad. Värde av kost och logi beräknas lämpligen med ledning av inackorderingspris för personer i motsvarande ställning eller på grundval av skillnaden i dagspenning för tillfälliga daglönare i egen och i arbetsgivares kost; ev. kan även taxeringsmyndigheternas värdering användas. Under förmåner upptagas och värderas gavor i penningar, kläder o. d., därest sådana gavor i trakten allmänt förekomma.

4. Med statare förstås här statavolund körkarl (eller annan jordbruksarbetare) och kreatursskötare, men icke stöjdare, rättare eller annan yrkes- eller förtroendemän med stat. Med årlön avses allenaast lön i kontant, städsl eller inberäknad. För varje i den på orten vanliga staten ingående varuslag (även bränse) angives dess kvantitet och värde i penningar per l. kg o. s. v. (å pris) eller å orten rådande försäljningspris i parti (icke självkostnadspris eller »bokpris»). Under potatisland redovisas å statistlan endast land, som erhålles fritt kört och gödslat eller eljes drives i sambruk med gårdens övriga åkerjord, medan av stataren själv brukat potatisjord betraktas som »trädgårdstappa». Därest beträffande det förra slaget potatisland exakt uppgift å skördens storlek och värde icke kan lämnas, må i stället arealen angivas. Vedens mängd bör helst uppgivas i kbm; användes annat mått, torde angivas, huru många kbm det motsvarar. — Om i stället för vissa naturapersedlar givas penningar (t. ex. saltvarupenningar i stället för sill och salt), betecknas detta för resp. varuslag genom ett streck i kolumnen för »kvantitet», varemot penningbeloppet införes i »pris»-kolumnen. — I fall kreatursskötare erhåller icke allenaast högre kontant årlön utan jämval andra naturförmåner än körkarl, bör statistlan för kreatursskötare meddelas under »Anmärkningar». Bostadens hyresvärde bör upptagas efter å orten gängse hyrespris. — Å orter, där statavolund jordbruksarbetare eller ladugårdsskötare icke förekomma, behöves punkt 4 å formuläret icke ifyllas.

5. Med tillfällig daglönare förstås, i motsats till fast sådan, lantarbetare, vilken mot dagspenning (eller timlön) gör arbetet å jordbrukare, utan att vara bunden av för längre tid ingånget muntligt eller skriftligt arbetsavtal.

K. SOCIALSTYRELSEN
FEMTE BYRÅN
Tel. 149 66

Bil. 2.

Stockholm i februari 1930.

N:r
(Torde återopas vid ev. skriftväxling)

Till

[Empty rectangular box for recipient information]

För fullföljande av de inom K. Socialstyrelsen under flera föregående år utförda löneundersökningarna får styrelsen härmed anhålla, att Ni ville för Edert företags vidkommande ifylla omstående formulär, avseende år 1929, samt därefter återsända det till styrelsen senast den 22 februari 1930.

Formuläret utsändes i 2 exemplar, varav det ena är avsett att av uppgiftslämnaren behållas som kopia.

GUNNAR HUSS.

Bertil Nyström.

OBS! För ett industriföretag med såväl förvaltnings- som arbetarpersonal skola både avd. A och avd. B av formuläret (se omstående sida) ifyllas, varemot handelsföretag o. d. utan egen tillverkning endast behöva lämna i avd. A begärda uppgifter (ev. förekommande lagerarbetare o. d. böra dock redovisas i avd. B).

Vänd!

OBS! Nedanstående uppgifter äro tillförsäkrade skydd jämlikt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen och kunna följaktligen icke komma till obehörigas kännedom

98

FORMULÄR

Företagets namn:

Näringsgren:

Tillverkar (försäljer) huvudsakt.

Belägenhet { för arbetsstället
(angives noggrant) { för huvudkontoret

Arbetet har under 1929 varit i gång.....veckor (=..... arbetsdagar).
(antal) (antal)

Nettoarbetstid i medeltal per vecka och arbetare:timmar.
(antal)

Om förkortad arbetstid förekommit, angiv antalet veckor samt vecko-
arbetstidens förläggning (ex. 10 v. med 5 dag. à 8 tim.; 12 v. m.
6 dag. à 4 tim.):

A Förvaltnings- och befälspersonal.			Medeltal anställda under verksamhetstiden			Totalsumma utbet. avlöning, kontant och in natura (inber. dyrtidstillägg)		
Män	Kvinnor	Summa	Män Kronor	Kvinnor Kronor	Summa Kronor			
OBS! Företagsledare (direktörer, disponenter, förvaltare m. fl.) samt handelsresande o. d. medräknas icke.								
Teknisk personal (ingenjörer, kemister, ritare, verkstämare).....								
(ant.)	(ant.)	(ant.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)			
Kontorspersonal a) kamrerare, bokh., kontorister o. d.								
(ant.)	(ant.)	(ant.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)			
b) vaktmästare, springpojkar o. d.								
(ant.)	(ant.)	(ant.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)			
Butikspersonal (ej tillika använd i industriellt arbete).....								
(ant.)	(ant.)	(ant.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)			
Summa			(kr.)	(kr.)	(kr.)			
(ant.)	(ant.)	(ant.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)			

Har företaget under år 1929 i högre grad varit beroende av utländsk konkurrens på den inhemska marknaden?..... Har någon del av tillverkningen exporterats till utlandet?..... I den händelse export förekommit, önskas ungefärlig uppgift om, vilken procentuell del exportens värde utgjort av det totala tillverkningsvärdet år 1929

(Ja eller Nej)

(Ja eller Nej)

B Arbetare (inberäknat lagerarbetare samt förmän, som själva deltaga i arb.)	Medeltal arbetare per dag under verksamhetstiden ¹⁾	Antal under året utgjorda dagsverken ²⁾	Arbete å ordinarie tid				Övertidsarbete		Und. året kont. utb. förmän ss. lön und. sem., dyrtidstill., prov., gratiök., hyresb. m. m., som ej inr. i själva arb.-l. Kronor	Värde av naturaförmåner (fri bostad, fri ved m. m.) per år Kronor	Totalsumma	
			Tidlönsarbete		Ackordsarbete ⁵⁾		Antal under året utgjorda arbetstimmar	Härför utbetalad arbetslön ⁶⁾ Kronor			under året utgjorda arbetstimmar	arbetslön och förmåner under året Kronor
			Antal under året utgj. arb.-timmar ³⁾	Härför utbetalad arbetslön Kronor ⁴⁾	Antal under året utgj. arb.-timmar	Härför utbetalad arbetslön Kronor						
Män över 18 år.....	(antalmän)	(ant. d.-v.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)
Kvinnor öv. 18 år	(antal kv.)	(ant. d.-v.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)
Minderåriga	(ant. mind.)	(ant. d.-v.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)
Summa	(antal arb.)	(ant. d.-v.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)	(kr.)	(kr.)	(ant. tim.)	(kr.)

Anmärkningar (avsejda att förtydliga och komplettera ovanstående uppgifter).....

¹ Medeltalet arbetare beräknas sålunda, att man hopräknar antalet anställda vid varje avlöningstillfälle (ev. varje dag) under året, summerar de sålunda erhållna siffrorna och därefter dividerar summan med antalet avlöningsdagar (ev. antalet faktiskt utgjorda arbetsdagar). — ² Såsom dagsverke räknas varje dag, som arbetare eller arbetsförmän varit i arbete, oberoende av huru stor del av dagen han arbetat. Nattskift räknas som dagsverke. — ³ Avser faktisk arbetstid, alltså med frånräknande av semesterlöd o. d. — ⁴ Här inberäknas ej lön under semester, som redovisas under rubriken "förmåner". — ⁵ Här under inbegripes även arbete mot premielön, tonlöd o. d. lönesystem, varigenom lönebeloppet i väsentlig mån göres beroende av arbetsprestationen eller arbetsprodukten. Hela det på ackordsarbete inlånade beloppet bör här uppgivas och ej blott det s. k. ackordsöverskottet. — ⁶ Här redovisas hela förtjänsten på övertidsarbete och ej blott den s. k. övertidsprocenten.

den..... 1930.

(Arbetsgivarens firma)